

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

X^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

XV заседание, срѣда, 10-й ноемврий 1899 год.

(Отворено въ 3 часѣтъ и 45 минути слѣдъ пладнѣ, подѣ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя Жечо А. Бакаловъ.)

Прѣдсѣдатель: (Звъни). Обявявамъ заседанието за открито.

Моля г. секретаря, Кръстанъ Доцевъ, да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители, за да се види: кой присѣтствува и кой отсѣтствува отъ днешното заседание.

Секретарь Кръстанъ Доцевъ: (Прочита списъка.) Отсѣтствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: Ангелъ Крушковъ, Атанасъ Ив. Ибишевъ, Владимиръ Недѣлевъ, Вълко х. Теневъ, Димитъръ Грековъ, Д-ръ Константинъ Стоиловъ, Д-ръ Фоти Симеоновъ, Димитъръ В. Мантовъ, Дамянъ Цековъ, Д-ръ Пеню Динчевъ, Жеко Стояновъ, Желѣзко Петковъ, Захарий Митовъ, Иванъ Московъ, Исмаилъ Чаушъ Алиевъ, Коста Ранковъ, Константинъ Апостоловъ, Константинъ х. Калчовъ, Константинъ Досевъ, Кирилъ х. Яневъ, Константинъ Липовански, Д-ръ Кирикъ Н. Провадалиевъ, Миланъ Макавѣевъ, Милю С. Балтовъ, Младенъ Ивановъ, Никифоръ Влаевъ, Никола Рухчевъ, Никола Странски, Никола Ненчовъ, Несторъ К. Абаджиевъ, Никола Константиновъ, Никола Ю. Бакаловъ, Никола Хр. Габровски, Никола Бакевъ, Османъ-Бей Сали-Бѣевъ, Панайотъ Г. Чорбаджиевъ, Страти Димитровъ, Стефанъ Касабовъ, Стефанъ П. Недевъ, Стефанъ Поповъ, Спасъ Ивановъ, Стефанъ Хр. Савовъ, Стоянъ Чешмеджиевъ, Тодоръ Табаковъ, Тодоръ Мирковичъ, Тодоръ Георгиевъ, Тодоръ Атанасовъ, Христо Палазовъ, Христо К. Хаджиевъ, Христо Ив. Поповъ и Цвѣтко Кара-Ивановъ.

Прѣдсѣдатель: Отъ 162 души народни прѣдставители, отсѣтствуватъ 51, присѣтствува 111 души; има, значи, законното число прѣдставители, за да може да се

пристѣпи къмъ разглеждането на поставенитѣ на дневния редъ въпроси.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, моля г. секретаря, Кръстанъ Доцевъ, да прочете съкращения протоколъ отъ миналото заседание.

Секретарь Кръстанъ Доцевъ: (Прочита съкращения протоколъ отъ XIV-то заседание.)

Прѣдсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой отъ г. г. прѣдставителитѣ да направи бѣлѣжка върху така прочетения протоколъ? (Никой не се обажда.) Понеже никой не иска думата, протоколътъ се приема така, както си е.

Пристѣпиме къмъ дневния редъ. На първо мѣсто стоѣтъ докладитѣ на анкетнитѣ комисии по провѣрката на изборитѣ въ околитѣ: Горне-Орѣховска и Сърнено-Горска. Понеже тия доклади не сѣ готови, прѣминаваме къмъ втората точка отъ дневния редъ: докладъ на комисията по провѣрката на допълнителнитѣ избори въ околитѣ: Бѣлослатинска, Искрецка, Казанлъшка, Луковитска, Ново-Загорска, Софийска, Самоковска и Царибродска.

Моля г. докладчика на избора, станалъ въ Софийската околия, да вземе мѣстото си и да докладва.

Докладчикъ Д-ръ Василъ Дочевъ: Г-да народни прѣдставители! Станалиятъ допълнителенъ изборъ за избирание на двама народни прѣдставители на 19-й септемврий т. г., произведенъ въ Софийската околия, се е състоялъ въ 6 секции. Въ първата секция изборътъ се е произвелъ въ училището „Св. Климентъ“. Гласоподаването почнало точно въ 7 часѣтъ сутринята и траяло до 6 часѣтъ вечерята, понеже не е имало вече гласоподаватели. Числото на гласоподавателитѣ по списъка е 842 и по картитѣ 842;

въ урната се оказали бюлетини 843. Получили сж гласове: Михаилъ Калжновъ 842 и Василъ Гьошевъ 841, а Иванъ Бобевски, Никола Боневъ и Илия Куртевъ — по единъ гласъ.

Въ втората градска секция гласоподаването е почнало въ 7 часътъ сутринта и е траяло тоже до 6 часътъ вечерта, по нѣмане повече гласоподаватели. Числото на гласоподавателитѣ по списъка е 913, избирателни карти се оказали 915 и бюлетини 915, между които 3 бѣли и 2 съ безправствено съдържание. Отъ тия гласове Василъ Гьошевъ е получилъ 905, а Михаилъ Калжновъ 907.

Изборътъ въ третата секция се е произвелъ въ училището „Априловъ“. Бюрото се е открито въ 7 часътъ сутринта и тогазъ е почнало гласоподаването. Въ тази секция единъ отъ членоветѣ на бюрото — Панайотовъ е отсъствувалъ по болестъ и другитѣ сж произвели избора. Числото на гласоподавателитѣ е 801, избирателни карти се оказали 802 и бюлетини тоже 802, отъ които Михаилъ Калжновъ е получилъ 801 гласа, Василъ Гьошевъ 801 гласа; Петко Каравеловъ и Димитъръ Грековъ сж получили по единъ гласъ.

Изборътъ въ четвъртата, Илиенска, секция е произведенъ въ Илиенския манастиръ. Гласоподаването е почнало въ 7 часътъ сутринта и е траяло до 6 часътъ вечерта, по нѣмане повече гласоподаватели. Числото на гласоподавателитѣ по списъка е 329, избирателни карти сж се оказали 329, бюлетини тоже 329. Тѣзи гласове сж получени отъ Михаила Калжновъ и Василя Гьошевъ.

Петта, Сливнишка, секция. Въ тази секция тоже е отсъствувалъ по болестъ единъ отъ членоветѣ на бюрото, именно окръжниятъ съвѣтникъ Генко Димовъ. Получено е било едно заявление отъ него, което е било уважено отъ бюрото. Гласоподаването е почнало точно въ 7 часътъ и траяло до 6 часътъ вечерта, по нѣмане повече гласоподаватели. По списъка сж гласоподавали 586 избиратели; намѣрени сж били: избирателни карти 586 и бюлетини токозъ, отъ които Михаилъ Калжновъ получилъ 583, Василъ Гьошевъ 583, а Петко Каравеловъ, Иванъ Дормидолски, Рамаданъ Згуревъ и Никола Семковъ по единъ гласъ.

Въ шестата, Църковска, секция гласоподаването е почнало въ 7 часътъ сутринта и е траяло до 6 часътъ вечерта, по нѣмане повече гласоподаватели. Числото на гласоподавателитѣ по списъка е 626, по карти 626, а по бюлетини сж се оказали 627. Получили сж гласове: Михаилъ Калжновъ и Василъ Гьошевъ по 626.

Оплаквания особни нѣма. Има само едно заявление, че гласоподаването не е почнало въ 7 часътъ, а по-късно, обаче бюрото намѣрило, че това не е вѣрно и го оставило безъ послѣдствие.

Отъ така произведения изборъ г. Михаилъ Калжновъ е получилъ всичко 4.088 гласа и г. Василъ Гьошевъ 4.085 гласа, които сж и били провъзгласени за избрани.

Секцията, както и общата комисия по провѣрката на изборитѣ, намѣрихъ тия избори за правилни и редовни и азъ ходатайствувамъ прѣдъ почитаемото Народно Събрание

да ги признае и то за такива и да легализира избора на избранитѣ г. г. Михаилъ Калжновъ и Василъ Гьошевъ.

Прѣдсѣдателъ: Желаетъ ли никой да говори по Софийския изборъ? (Никой не се обажда.) Понеже никой не иска думата, ще туржъ на вотиране избора, станалъ въ Софийската околия. Ония отъ г. г. прѣдставителитѣ, които сж съгласни съ мнѣнието на комисията, което е, щото изборътъ, станалъ въ Софийската околия, да се приеме за правиленъ и редовенъ и г. г. Михаилъ Калжновъ и Василъ Гьошевъ да се признахъ за правилно и редовно избрани, да си вдигнхъ ржката. (Болшинство.) Значи, приематъ се г. г. Михаилъ Калжновъ и Василъ Гьошевъ за правилно и законно избрани прѣдставители отъ Софийската околия.

Слѣдва докладътъ на Царибродския изборъ.

Докладчикъ Д-ръ Василъ Дочевъ: Произведениятъ допълнителенъ изборъ въ Царибродската околия на 19-й септемврий т. г. се е състоялъ отъ двѣ изборни секции. Изборътъ въ първата, Царибродска, секция е станалъ въ класното училище. Гласоподаването е почнало точно въ 7 часътъ сутринта и е траяло до 6 часътъ вечерта, по нѣмане повече гласоподаватели. Числото на гласоподавателитѣ по избирателнитѣ списъци е 1.246, по картитѣ 1.248, а бюлетинитѣ се оказали 1.251, отъ които двѣ нескрѣпени. Тукъ Димитъръ Н. Провадалиевъ е получилъ 931 гласа, а Соколя Д. Невлянский 320 гласа.

Въ втората, Голешка, секция изборътъ е произведенъ въ училището. Гласуването е почнало въ 7 часътъ сутринта и е траяло до 6 часътъ вечерта, по нѣмане повече гласоподаватели. По избирателнитѣ списъци гласоподавали сж 1.011 души, избирателни карти сж се оказали 1.011, а бюлетини 1.010. Димитъръ Н. Провадалиевъ е билъ провъзгласенъ за избранъ отъ двѣтъ секции съ 1.774 гласа, срѣщу Соколя Д. Невлянский, който е получилъ само 487 гласа.

По тия избори въ първата секция сж постѣпили три контестації безъ особено значение, съ несериозни оплаквания; бюрото ги е намѣрило неоснователни и ги е оставило безъ послѣдствие. Има постѣпила и друга една контестація за двѣтъ секции, която, както секционната, така и общата комисия, намѣри за просрочена и като такава остави я безъ разглеждане.

Секцията, както и комисията, намѣрихъ избора за правиленъ и редовенъ и азъ ходатайствувамъ прѣдъ почитаемото Народно Събрание да признае г. Димитра Н. Провадалиевъ като редовно и законно избранъ отъ тая секция и да утвърди неговия изборъ отъ тази околия.

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема подпрѣдсѣдателътъ Д-ръ Сава Иванчовъ.)

Александъръ Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Направи се единъ кратъкъ докладъ, както чухме, съ който уважаемиятъ докладчикъ прѣдлага на почитаемото Народно Събрание да приеме Царибродския изборъ за законенъ и редовенъ. Въ дебатитѣ по отговора на Тронната Рѣчь, между другитѣ нѣща, на които азъ се ссилавахъ за да поддържъ мнѣнието, че въ послѣднитѣ допълнителни избори не е имало оная свобода и оная тишина, за какъвата се споменува въ Тронната Рѣчь, имашъ честта да укажъ и

на избора въ Царибродъ. Днесъ нѣма да се повръщамъ на зачекнатата тогава страна на въпроса, толкозъ повече, че почитаемииятъ Министъръ на Вътрѣшнитѣ Работи въ своята реплика, въ своята защита на отговора на Тронната Рѣчь, като казваше, че ние сме се домогвали да повдигаме въпроси, които по-добъръ било засега да останѣтъ секретни, или по-добъръ да кажѣ, да не се повдигали въпроси, които можели да заджнѣтъ честта на българскитѣ граждани и да откриѣтъ нѣкои нѣща отъ защитата на нашето отечество, ако добъръ разбрахъ тогава почитаемиия Министъръ на Вътрѣшнитѣ Дѣла. Казани се на врѣмето още, че рапортитѣ на властитѣ по въпроса били на расположението на народнитѣ прѣдставители. Нѣмахъ честта да видѣ тия рапорти, първо, защото не можахъ да узнаѣмъ какъ бѣхъ на расположението ни, и, второ, защото напоследнѣ всички бѣхъме заныти съ едно случайно отсъствие вънъ отъ София. Така или иначе, при всичкитѣ твърдѣния на почитаемиия Министъръ на Вътрѣшнитѣ Работи, докогато прѣдъ насъ не бѣде квадратно доказано, че единъ български гражданинъ се е провинилъ въ такова тежко прѣстѣпление, дотогава ние трѣбва да поддържаме началото, че той е невиненъ и че той по никакъвъ начинъ не може да бѣде лишенъ или ограниченъ отъ изпълнението на най-светитѣ си обязанности. Извѣстно ви е — поне на ония които слѣдѣтъ българския печатъ — че по Царибродскитѣ избори станахъ сериозни оплаквания, бидохъ пратени телеграфически жалби и до г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи противъ началника на Царибродската полиция, а така също имаше апелъ и до общественото мнѣние, по-срѣдствомъ канала на печата. Истина е, че нашиятъ печатъ не винаги е стоялъ на висотата на своето положение; истина е, че въ прѣдаването на фактитѣ много пжти последнитѣ не сѣ били освѣтлявани вѣрно; често тѣ сѣ били прѣдавани въ партиенъ духъ, отъ партиенъ погледъ — всичко това го допушамъ; но въ случая, по избора въ Царибродъ, се твърдѣхъ факти, които, както поне изглеждахъ за мене — не знаѣхъ за другитѣ г. г. народни прѣдставители — давахъ много да подозреамъ властитѣ и, докато тукъ не се докаже противното, азъ ще поддържамъ, че въ въпросния изборъ полицията е прѣминала твърдѣ много своитѣ обязанности и си е позволила нѣща, които, най-малко поне, сѣ ограничили българскитѣ избиратели при упражнението на най-свещенитѣ имъ права. Данни за това имаме отчасти отъ самитѣ цифри, които се прочогахъ днесъ прѣдъ васъ и които идѣтъ да подкрѣпѣтъ нашитѣ съмнѣния. Въ Царибродъ се избира за народенъ прѣдставитель лице, иначе доста почитаемо, но кандидатъ неизвѣстенъ на околията, лице, което не е получило поне приблизително толкова гласове, колкото би могло да се допусне, че при свободни избори кандидатътъ щѣше да получи. Въ Царибродъ по-прѣди бѣше избранъ единъ мѣстенъ жителъ, покойниятъ Гога Кръстевъ. Последниятъ дѣйствиелно бѣше прѣселенецъ въ това мѣсто, но той живѣеше тамъ отъ доволно години; той бѣше честенъ и заможенъ гражданинъ и имаше доста голѣмо влияние между населението. Тѣй или иначе, безъ да се простирамъ върху миналото, въ последнитѣ из-

бори се касира изборътъ на Гога Кръстевъ само на едно основание: че списъцитѣ, по които се е гласувало, не били официални, че тѣ прѣждеврѣменно и ужъ сѣ цѣль били приготвени, та че, слѣдователно, по неправилни списъци е билъ произведенъ изборътъ. Това бѣше основанието, съ което се опорочи изборътъ. Сега, въ допълнителния изборъ Гога Кръстевъ не пожела да бѣде кандидатиранъ; въѣсто него се кандидатира друго лице отъ същата партия, тѣй също мѣстенъ жителъ, доста добъръ извѣстно; обаче, отъ кутиитѣ излѣзе съвсѣмъ другъ кандидатъ, който надали нѣкога е било тамъ и доколкото моитѣ свѣдѣния се простиратъ, лице съвсѣмъ неизвѣстно на избирателитѣ, тѣй като по-рано отъ тоя изборъ никога не е обикаляло даже тая Царибродска околия или нѣкоя нейна секция. Сега, като вземете цифритѣ, които ни дава резултатътъ отъ избора въ двѣтъ секции, ще видите, че почитаемииятъ нашъ колега, сега избранъ оттамъ, е избранъ съ едно доста незначително число гласове. Това дава да се подозира, че гражданитѣ въ Царибродъ, които по всички избори, особено за народни прѣдставители, сѣ взимали живо участие и ако не друго то поне сѣ избирали почти винаги свои мѣстни хора, Царибродскитѣ избиратели, казвамъ, не сѣ взели участие въ тоя изборъ. Руменовъ въ стамболово врѣме е билъ избранъ често оттамъ; но и той е тамошенъ гражданинъ; напоследъкъ биде испратенъ помежду ни Гога Кръстевъ и т. н., но никога, доколкото азъ знаѣхъ, нѣкой отъ Варна или другадѣ не е бивалъ избранъ така лесно въ Царибродъ, както е случая съ г. Димитра Провадалиевъ . . . (Иванъ Г. Поповъ: И Дико Йовевъ се е избиралъ!) Дико Йовевъ е Софийски гражданинъ; значи, находящъ се близко до Царибродъ, а при това и като адвокатъ може да е ималъ връзки. (Кирилъ Н. Добревъ: И Семерджиевъ въ Луковитъ!)

Но вънъ отъ всичко това — тия данни сѣ побочни, тия данни сѣ инцидентни, тѣ сѣ само гдѣто почва нашето съмнѣние, че трѣбва да е имало ако не насилия, то поне ограничение на гражданитѣ за изпълнението на тѣхнитѣ избирателни права — ние имаме и прѣми данни при дѣлото, къмъ които пристѣпямъ. Тѣ сѣ слѣдующитѣ. Въ Царибродъ е околийски началникъ единъ бившъ тукъ нашъ познатъ Начо Николовъ. Още отъ отиването му въ Царибродъ се повдигнѣ цѣла олелия въ тая околия. И доколкото отивахъ свѣдѣнията ни — както отъ вѣстницитѣ, така и отъ частни источники — казваше се, че Начо Николовъ не е билъ испратенъ въ Царибродъ за нищо друго, а само да произведе избора и искара изъ кутиитѣ правителствения кандидатъ. Доколкото знаѣхъ, Начо Николовъ и до днесъ е тамъ околийски началникъ, а възможно е и докато се свърши сесията да бѣде такъвъ; но като знаемъ, че той по-напрѣдъ никога не е служилъ по администрацията, а се е занимавалъ съ съвсѣмъ други дѣла, тоя слухъ може и да има доуѣйде основание. Впрочемъ, бѣдѣщото не е далечъ и то ще оправдае или ще искара на лѣжа тия всички слухове.

Думата е, че отъ Царибродъ — нѣма да ви отекчавамъ да ви цитирамъ имената имъ — 70 души мѣстни

граждани, едни отъ най-виднитѣ лица сж били грабнати отъ полицията и интернирани въ други градове. Интернирани не въ строгата смисълъ на думата, а ето какъ. Отъ начало полицията, подъ прѣдлогъ че тия 70 души видни граждани сж били сръбски подданици, искала да ги екстернира въ Пиротъ. А вамъ е извѣстно, че Царибродъ е населенъ съ едно голѣмо число прѣселенци отъ Пиротъ. Царибродъ и Пиротъ сж двѣ съсѣдни околии, двѣ братски мѣста, които нещастниятъ Берлински трактатъ раздѣли; така щото, много Пиротски сѣмейства, които бѣхж свързани отъ турско врѣме още съ Царибродъ, по-послѣ, като остана Пиротъ подъ Сърбия, било че интереситѣ имъ бѣхж въ България, било за по-добъръ поминѣкъ или по-охоленъ животъ, прѣминахж у насъ — прѣселихж се въ Царибродъ. И тѣ, отъ освобождението насамъ, тамъ живѣхж. Тѣ и прѣди това сж били българи, а слѣдъ прѣселяването имъ нищо вече не е могло да ги дѣли отъ насъ. Такива сж мнозина отъ най-добритѣ граждани, отъ най-заможнитѣ жители въ Царибродъ; такива сж и тия 70 души, които Начо Николовъ, въ своето извънредно усърдие, за да послужи на правителствения кандидатъ въ допълнителнитѣ избори, се е помжчилъ изначало да ги екстернира въ Пиротъ, подъ прѣдлогъ, че сж сръбски граждани, а послѣ, като това не му се удало — понеже се повдигна голѣма вѣрва въ вѣстницитѣ, защото тия хора се обърнахж съ телеграфически оплаквания до надлежния министъръ, или по-право до всикитѣ министри — той ги отстрани отъ Царибродъ. Нѣкои отъ тѣхъ азъ лично видѣхъ въ София, прѣди изборитѣ. Може би и други отъ васъ да сте ги видѣли. Тѣ стоехж тукъ и не смѣхж подъ никой начинъ да се върнатъ въ Царибродъ, прѣдъ видъ на затлашванията, прѣдъ видъ на строгитѣ мѣрки, които бѣхж взети противъ тѣхъ, за да имъ се попрѣчи, било да упражнятъ своето избирателно право, като български граждани, било да повлияхж съ своето присѣствие върху своитѣ съграждани за въ полза на опозиционната кандидатура. Прѣдъ видъ на това и понеже нѣмамъ други официални данни по-положителни, освѣнъ настоящитѣ, които азъ допушамъ, че може и да сж прѣувеличени, но прѣдъ видъ на това, че тѣ избличаватъ властѣта въ такива противозаконни мѣрки, гдѣто върху хора, които сж изпълнили своитѣ обязанности спрѣмо държавата ни, които сж отбили военната повинность, се е посѣгнало да бжджт екстернирани и, когато не сж могли да бжджт пропждени вѣнъ отъ отечеството имъ, сж били интернирани въ вжтрѣшността, за което имаме достатѣчно данни — менѣ ми се струва, че най-малкото, което трѣбва да направимъ въ случая, ако не касираме избора, то е, поне да назначимъ една анкета. А това го изисква и честѣта на администрацията, върху която азъ не искамъ да хвърляме камѣкъ още отсега, както и честѣта на оня нашъ почтенъ колега, който засѣдава между насъ, да може, а и трѣбва да се очисти отъ всекакво подозрѣние и парѣкание, че той стои тукъ вслѣдствие единъ незаконенъ, насилнически изборъ.

Прѣдъ видъ, прочее, на тия данни, азъ взимамъ свободата да прѣдложж на почитаемото Народно Събрание засега нито да утвърдява Царибродския изборъ, нито пъкъ

да го касира, а да назначи една анкета, въ която обаче, да се даде мѣсто поне на едного отъ опозицията. Тая анкета, като отиде на мѣстото да провѣрва избора ще да повика не само лицата, които се оплакватъ, но и други Царибродски граждани и достопочтени лица, които знахж работата, за да събере всички нужни свѣдѣния и да ни рапортира въ идущата сесия. И, ако дѣйствително администрацията се е провинила въ нѣщо, което може впрочемъ да е станало по мимо знанието и съгласието на централната властъ, и ако дѣйствително се окаже, че въ Царибродския изборъ е имало каквото и да е насилие, менѣ ми се струва, че самиятъ избраникъ ще бжде тѣй доблестенъ да не приема такъвъ единъ изборъ.

Съ това ние ще олекчимъ и задачата на почитаемото Министерство на Вжтрѣшнитѣ Дѣла, за да може то да стовари върху оногова, който се е провинилъ, заслуженото наказание, а не да хвърляме всичко върху министерството, което, може би, и да е непричастно, може даже да не знае нищо за подвизитѣ на околийския началникъ.

Това толкозъ повече се налага на почтенния Царибродски избраникъ, вслѣдствие сѣмейнитѣ негови връзки съ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи. И азъ вѣрвамъ, че самъ той ще да приеме моето прѣдложение. (Димитъръ Н. Провадалиевъ: Азъ съмъ съгласенъ!) Ако се окаже, обаче, че тия твърдѣния не сж вѣрни, че гюрултиитѣ по вѣстницитѣ не сж основателни, азъ ще бждж първиятъ, който съ двѣтѣ си рѣчѣ ще вдигамъ за утвърдението избора на почитаеми г. Провадалиевъ.

Докладчикъ Д-ръ Василъ Дочевъ: Г-да народни прѣдставители! Повдигнатиятъ въпросъ отъ почитаеми колега г. Людсканова можеше да си има мѣстото и основанието по отговора на Тронното Слово, както се и говори и по поводъ на който г. г. министритѣ дадохж обяснение, че това е една прѣписка отъ държавенъ интересъ и че всеки единъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, който се интересува отъ тази прѣписка, може да се обърне къмъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Дѣла и Военния Министъръ да узнае подъ секретъ. Г-нъ Бѣлиновъ, като разгледа прѣписката, остана прѣдоволенъ. Сега повторно да се разглежда този въпросъ, нѣма си мѣстото, толкозъ повече, че по този въпросъ рѣшително нѣма нищо въ изборното дѣло. Ако въ изборното дѣло не се говори за никакво интерниране и насилие, азъ мислѣхъ, такова едно възражение отъ страна на г. Людсканова, щото да се счете изборътъ за опороченъ и да не се утвърдява, е неоснователно и, като такова, трѣбва да се остави отъ почитаемото Събрание безъ послѣдствие.

Никола Ценовъ: Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Людскановъ намира за опороченъ избора въ Царибродъ по двѣ важни причини, споредъ него. Първата причина е, че прѣди избора били интернирани нѣкои Царибродски граждани въ вжтрѣшността на България, и втората, че г. Провадалиевъ не билъ мѣстенъ гражданинъ и познатъ и, слѣдователно, той намира, че трѣбва да е избранъ не по законенъ редъ, а, съ една рѣчъ, насилствено. Като съсѣдна намъ Царибродската околия, азъ съмъ ималъ право да се

интересувамъ по това изборно дѣло и ще искамъ да възразя на г. Людсканова, че оплакването му, че били интернирани нѣкои Царибродски граждани, не е вѣрно. Дѣйствително, имало е нѣкои хора, които околийскиятъ началникъ е испратилъ въ вѣтрѣшността на България, обаче, тѣ не сж отъ Царибродъ, тѣ сж отъ Сърбия, по-прѣди избѣгали отъ войската и се намирали въ Царибродъ. По едно распореджане още отъ бившето правителство такива хора, които избѣгатъ отъ Сърбия отъ войската, не могатъ да се държатъ въ Царибродъ на границата, а трѣбва да се испращатъ въ вѣтрѣшността на България. Именно въ този случай околийскиятъ началникъ е постигналъ тѣхъ спрѣмо тия хора. Слѣдователно, твърдението на г. Людсканова, че е имало интернирани Царибродски граждани, не е вѣрно. (Александъръ Людскановъ: Гога Кръстевъ бѣше интерниранъ въ София! Той не е ли Царибродски гражданинъ?) Гога Кръстевъ само е злоупотрѣбилъ случая, както и други граждани тамъ, за да правятъ политика. Царибродски граждани не е имало интернирани.

Втората причина, която навежда г. Людскановъ, е, че г. Провадалиевъ не билъ тамошенъ и се чуди, какъ е могълъ да се избере. Азъ ще му кажа. Въ Царибродъ сжществувалъ три партии: едната народняшка или цанковистка, която води Гога Кръстевъ, другата стамболисти и третата радослависти. Въ първия изборъ стамболиститъ и радославиститъ не можехъ да се споразумѣтъ заедно да работятъ и изгубихъ избора, но той се касира — не знахъ основанията за това. На втория изборъ радославиститъ и стамболиститъ рѣшихъ да имъ се укаже общъ кандидатъ отъ централното бюро на Либералната партия, и то имъ опрѣдѣли. Така щото, побѣдата не е показана по другъ начинъ, а по съгласието на двѣтъ правителствени партии, които иматъ болшинство въ околията. Затуй, азъ ще моля почтаемото Народно Събрание да не обръща внимание на тѣзи оплаквания, които прави г. Людскановъ, а да признае избора за правиленъ и редовенъ.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Г-да народни прѣдстатели! На основание думитъ, исказани отъ г. Министра на Вѣтрѣшнитъ Дѣла, почитаемииятъ г. Д-ръ Дочевъ, докладчикъ по Царибродския изборъ, каза нѣща, които ще накаратъ всѣкого да мисли, че се хвърлятъ обвинения на българскитъ граждани, на българи, че сж се провинили въ най-тежко прѣстѣпление, въ което може да се провини единъ човѣкъ, единъ гражданинъ. Азъ съжалявамъ, че такива тежки обвинения се хвърлихъ, безъ да е провѣрена работата и безъ да могатъ заинтересуванитъ да се защитятъ. И само едно желалъ бихъ да кажа по този поводъ: ако има нѣкоя прѣписка, която има държавенъ интересъ, понеже зарадъ нея се споменъ два пжти въ Народното Събрание, г. Министърътъ на Вѣтрѣшнитъ Дѣла да я даде на расположение на народнитъ прѣдстатели, като я внесе въ бюрото на Събранието, за да може всѣки отъ насъ да я разгледа и да си състави ясно понятие, дали трѣбва да протестираме противъ обвинението, хвърлено на българскитъ граждани, или, като добри българи, да рѣчемъ, че тукъ е мѣстото да се мълчи.

По този поводъ има да прибавя само една дума. Туй, което ни каза г. Ценовъ, е много добро нѣщо. Наистина, ние, като добри съсѣди, не трѣбва да допускаме на границата елементи, които бихъ могли да произведатъ въ една съсѣдна държава безредици; но позволете ми да се съмнѣвамъ, че всичкитъ сръбски дезертьори сж избрали вѣрне да дезертиратъ тъкмо въ навечерието на изборитъ.

Петко Каравеловъ: Ще ми позволите, г-да прѣдстатели, да протестирамъ, прѣди всичко, за гдѣто Царибродскитъ граждани се обвиняватъ прѣдъ васъ, по моето мнѣние, съвършено несправедливо. Ако е имало патриотически градъ въ турско вѣрне, то е билъ градътъ Пиротъ. Отъ всички други въ Западна-България, той е стоялъ на чело. Ще ви кажа, че Пиротскитъ граждани, щомъ се освободи България и щомъ узнахъ, че Пиротъ ще остане въ Сърбия, се прѣселихъ въ Царибродъ и тѣ сж най-добритъ патриоти тамъ. Може би да се е обвинявало нашето погранично население за симпатии къмъ сръбитъ, но азъ ще ви кажа, че тѣ сж били най-юначни хора отъ всичкитъ български опълченци — хубаво да го помните това. Хората отъ Царибродъ, Драгоманъ, Сливница и Пиротъ вървѣхъ заедно съ войската въ Царибродъ. Г-нъ Поповъ, като воененъ, трѣбва да знае това. Г-нъ Ценовъ, може би да знае или може да не знае това, защото той тогава е билъ въ Трънъ. Въ Царибродъ никой не се е обвинявалъ въ таква нѣща, нито мѣстенъ, нито нѣкои отъ прѣселенцитъ отъ Пиротъ. Царибродчанитъ се показавъ прѣзъ сръбско-българската война като добри българи патриоти. И най-добръ се бихъ Пиротчанитъ, прѣселени въ Царибродъ. Досега ги знаемъ за добри патриоти, но сега не знамъ какъ сж се указали лоши патриоти и се прѣслѣдватъ. Но онова, което знамъ азъ за тѣхъ, за българитъ Пиротчани въ Царибродъ, можъ да кажа, че тѣ сж най-добритъ българи патриоти. Онова, което се приписва на тия хора, считамъ, че е клевета, съчинена отъ единъ Начо Николовъ, който е доста извѣстенъ и комуто не струва нищо да измисли подобни работи. Какъ се указахъ толкова добри тия хора, когато напуснахъ своето ново отечество и отидохъ въ войската да се биѣтъ, както не се би ни едно друго опълчение българско — хубаво помнете това — а сега въ навечерието на изборитъ да сж прѣдатели? Азъ не вѣрвамъ това и най-малко съмъ въ състояние да вѣрвамъ на единъ Начо Николовъ, защото съмъ чувалъ за него, и за мое щастие, не го познавамъ.

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Нѣма чудно нѣщо, когато човѣкъ слуша да се говорятъ работи за нищо. И азъ, заедно съ г. Каравелова, протестирамъ, като се обвиняватъ въ прѣдателство жителитъ на гр. Пиротъ. Но лоши хора има на всѣкъдѣ; за тѣхъ именно е и Наказателниятъ законъ. Азъ протестирамъ и срѣщу туй, че се вмѣсва въ тая работа и единъ околийски началникъ, който е изпълнилъ само едно прѣдписание на своето начальство.

Помните, че когато тукъ стана дума при разискването отговора на Тропното Слово, споменахъ, че у Военното Министерство има едно дѣло, отъ което се вижда, че

по дѣлото въ Царибродъ има виновни извѣстни лица, които, подъ булото на патриотизмъ, злоупотрѣбляватъ съ довѣрието на българския, както и на сръбския народъ. Такива лица отъ никого не трѣбва да се защищаватъ. Г-нъ Людскановъ, който толкозъ много се интересува отъ Царибродъ, прѣдстави работата много страшна. Царибродъ е едно малко градче; той не е Цариградъ. Царибродъ и другъ пѣтъ по изборитѣ е давалъ толкова гласа, колкото сега. Избирателитѣ му не сж повече отъ 700. Вие асж защищавате само Царибродъ; вие не защищавате избирателитѣ отъ Царибродската околия, а само нѣколко души граждани, и то затуй, защото се бѣхж оплакали и защото бѣхж вдигнали единъ шумъ чрѣзъ вѣстникитѣ противъ властитѣ, като искахж да излѣжжтъ, че били лишени отъ своитѣ избирателни права, само защото били страшна опозиция на правителството! Работата не е такава. Съпадение е, че по онуй врѣме Военното Министерство е искало да изпълнява закона спрѣмо извѣстни дезертьори отъ българската войска, а не че нѣкой се е боялъ отъ тѣхъ за изборитѣ. Министерството не е имало да създава въпросъ въ Царибродъ, какъвто нѣма интересъ да създава. Министерството изпълни длъжността си въ защита на законитѣ въ страната. Ако бѣхте позволили, когато говорихъ по-завчера въ Събранияето, да прочетж нѣкои откъслечи отъ книгата, щѣхте да видите, че има хора, които иматъ черни кръстове, които сж се били противъ България и които съставляватъ партията на г. Людсканова! (Александръ р. Людскановъ: Всичко е голословно!) Но които искахж сега да гласоподаватъ за вашитѣ кандидати! Вие виждате въ какво се състои работата. Тукъ е въпросътъ за 5—6 души хора, които минаватъ ту въ Пиротъ, ту въ Царибродъ и влизатъ въ нашата войска, слѣдъ което заявяватъ, че били сръбски подданици и, щомъ ги освободжтъ въ Царибродъ, бистржтъ високата политика. Ето това нѣщо е обърнало вниманието на българското правителство, да надзирава лицата, които въ врѣме на войната, избѣгахж отъ българската армия. . . . Едно е, че тукъ не се касае до партизанскитѣ ни борби, и до изборитѣ.

Г-нъ Людскановъ се съмнѣва за правилния изборъ въ Царибродъ, защото било избрано лице, което не живѣло въ тоя градъ, или близо до тоя градъ. Това, обаче, не е сериозно, защото избирателитѣ отъ една околия сж свободни да му поставжтъ кандидатурата на когото тѣ искатъ да я поддържатъ и избиратъ. Г-нъ Ценовъ каза, че въ Царибродъ либералитѣ и стамболиститѣ се съгласили да поставжтъ една обща кандидатура. Вълѣдствие на съглашеніето г. Провадалиевъ е спечелилъ. Ето всичката история.

Ако, обаче, намирате, че 1.774 гласа, дадени за него, били малко, статистиката е прѣдъ васъ; вижте съ колко гласа сж били избрани прѣдишнитѣ прѣдставители. Опозиционниятъ кандидатъ е ималъ близо 500 гласа. Прѣдишниятъ народенъ прѣдставитель, който, струва ми се, бѣше избранъ и въ врѣме на г. Каравелова, е касиранъ и другъ пѣтъ и то за нѣкои нарушения на закона. Въ извънредната сесия той бѣше касиранъ не затуй, защото ние искаме такива или онакива хора да се избиратъ, но защото при избирането

му бѣхж станали извѣстни нарушения на Избирателния законъ. Той пѣтъ той не постави кандидатурата си.

Днесъ, като разглеждате Царибродския изборъ, виждате, че нѣма контестація; слѣдователно, нѣ може нито дума да става за нѣкаква анкетна комисиия. Ако е да се разслѣдва за интернирането на извѣстни лица или по въпроса на нѣколко души експлоататори, които живѣжтъ въ Царибродъ, то пакъ нѣма пужда отъ анкетна комисиия. Нека стане запитване по тоя въпросъ и азъ ще отговорж, като вземж всичкитѣ книжа по дѣлото. Който желае може да разгледа прѣписката по Царибродскитѣ дезертьори.

Най-сетнѣ, какво ще направи една анкета? Ще вика нѣкои отъ избирателитѣ да ги пита: защо не сж протестирали противъ избора ли? Ако имаше нѣщо, тѣ щѣхж да протестираж. (Василъ Кжнчовъ: Има три контестації, но не сж четохж!) Г-нъ докладчикътъ каза, че били оставени безъ послѣдствие отъ самото бюро, защото нѣмали никакво значение.

Докладчикъ Д-ръ Василъ Дочевъ: Отъ самото бюро сж оставени безъ послѣдствие.

Драганъ Цанковъ: Не Ви е срамъ! Млади хора, идеалисти! Като остареете, какви ли кюлханета ще станете!

Докладчикъ Д-ръ Василъ Дочевъ: Нѣмате основание, г-нъ Цанковъ, да казвате това! Азъ съмъ Ви защищивалъ!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Въ моитѣ книжа нѣма никакви сериозни възражения. Има нѣколко телеграми отъ Царибродъ, въ които се казва, че въ деня на избора нѣма нищо да е станало, че изборътъ е вървѣлъ редовно и че никакви нарушения на Избирателния законъ не е имало. Всичкитѣ граждани, които се явили, сж гласоподавали. Не е злѣ да споменж, че въ деня на избора имаше рапортъ отъ комендантина на града до Военното Министерство, въ който се утвърждава, че администрацията не е правила насилия и че досега толкова свободенъ изборъ не билъ ставалъ тамъ. Това е единъ рапортъ, даденъ, може би, съвършено случайно, отъ едно лице до Военното Министерство. Но азъ нѣма защо да си служж съ тия книжа. Вие сами знаете, че изборътъ въ Царибродъ е извършенъ правилно и редовно. Ако не бѣше въпросъ за нѣколко души интернирани, нѣмаше да се приказва тукъ. (Петко Каравеловъ: Кждѣ сж сега тия интернирани хора?) Въ Царибродъ, гдѣто сж били и въ сжщия денъ. (Драганъ Цанковъ: Азъ ги видѣхъ тукъ съ очитѣ си! Въ моята кжща бѣхж дошли!) Моля да се утвърди Царибродскиятъ изборъ, като редовенъ и законенъ.

Василъ Кжнчовъ: Г-да народни прѣдставители! Най-чудното е, че тия хора се указахж прѣдатели! Знаяло почитаемото правителство, че въ Царибродъ имало лица, които сж заговаряли лоши работи противъ нашето отечество, и намѣрило за нужно тъкмо прѣди изборитѣ да ги улови. Забѣлжителното е тукъ, че тѣ сж били опасни докато се свършжтъ изборитѣ, а щомъ като се свършили изборитѣ, тѣ се върнали въ Царибродъ и сега си живѣжтъ тамъ и не сж опасни вече. Така казва г. министърътъ. Сега излизатъ двѣ нѣща: или тия хора дѣйстви-

телно сж направили прѣстѣжление срѣщу нашето отечество и трѣбва да понесѣтъ всичкото тежко наказание, което се пада на лица, които правѣтъ прѣстѣжления въ страната, въ която живѣтъ, или тѣ сж невинни и въ такъв случай администрацията е направила тежко прѣстѣжление, като ги е лишила отъ избиранелното имъ право. Двѣ нѣща има на сцената — трети въпросъ тукъ нѣма. Ако дѣйствително тия хора сж имали нѣкаква вина срѣщу българската държава, за каквато говори г. министърътъ, трѣбваше тия хора да се намѣрѣтъ на скамейката на подсѣдимитѣ и да понесѣтъ всичката отговорност. Удивително е, че е била заведена отдавна врѣме прѣписка за тия хора и прѣди изборитѣ е турена въ изпълнение, а послѣ пакъ ги забравяме. Ако тия хора сж били лоши прѣди, тѣ и сега ще вършиѣтъ пакости и ще бѣдѣтъ лоши; защо ги оставяте свободни? Тия хора трѣбваше да се теглиѣтъ подъ отговорностъ за прѣдателството, което сж направили, и въ такъвъ случай ние нѣмаше защо да повдигаме въпросъ за махването имъ отъ Царибродъ прѣди изборитѣ.

Всѣкому е извѣстно, че прѣди изборитѣ отъ Царибродъ — вѣстникитѣ съобщихъ — сж били интернирани около 70 души граждани; отъ тѣхъ азъ видѣхъ въ София 10—15 души. Тѣ ходихъ да протестираѣтъ при Министъръ-Прѣдсѣдателя, г. Грековъ. Той имъ каза, че не сж виновни, че администрацията е прѣвишила властѣта си, като ги е интернирала — така поне исповѣдахъ прѣдъ менѣ — и сжщеврѣменно г. Грековъ се е распоредилъ въ Министерството на Вжтрѣшнитѣ Дѣла — защото тогавъ отсѣтствуваше г. Радославовъ — да се каже на този началникъ да не прави такива дивотии, защото е сѣвършено обидно за нашата администрация, когато се вдигатъ българскитѣ данѣкоплатци прѣди деня на избора и се испращатъ въ други мѣста.

Независимо отъ това има и другъ въпросъ. Г-нъ Людскановъ каза, че между тия хора имало избиратели, които сж служили въ българската войска. За тѣхъ не ни говори нито г. министърътъ, нито г. докладчикътъ, дали и тия хора се броѣтъ като прѣстѣжници спрѣмо държавата.

Азъ искамъ едно, като народенъ прѣдставителъ: или да се избере комисиия, която да отиде да провѣри, дали изборътъ е правиленъ, или да се касира този изборъ и да се направи новъ. Ако е имало виновни хора, можехъ да се дадѣтъ подъ сѣдъ, но не безъ да излѣзе присѣда да се лишѣтъ 70 души български граждани отъ избиранелното право. Ако имаше присѣда, нѣмаше защо и да говоримъ, но такава присѣда нѣма. Когато българскитѣ сѣдилища ги осѣдѣтъ като прѣдатели, тогава администрацията може да прави съ тѣхъ каквото ще; но докато нѣма присѣда, околийскитъ началникъ не може произволно да се распорѣжда съ тѣхъ. Може утрѣ единъ началникъ да докладва на министра, че въ една околия има 30 души граждани, обвиняеми въ прѣдателство на отечеството, затуй да се отстранѣтъ отъ околията и послѣ пакъ да се завършиѣтъ на мѣстата си и да станѣтъ не прѣдатели, а свободни граждани, както сега е случаятъ съ Царибродскитѣ граждани. Ето защо, азъ не останахъ удовле-

творенъ отъ обясненіята на г. министра по този въпросъ и оставамъ убѣденъ, че е отнето правото на извѣстно число данѣкоплатци да гласоподаватъ въ деня на избора.

Иванъ Я. Поповъ: Вамъ се каза, че имало прѣписка!

Иванъ Вѣлиновъ: Не съмъ видѣлъ никакво дѣло! Казахъ само, че ако такива причини има готовъ съмъ да оттеглиѣ думитѣ си.

Драганъ Цанковъ: Г-да народни прѣдставители! За тая работа, за тия Царибродчани, ето какво знаѣ. Единъ денъ бѣхъ въ министерството, при г. министра Радославова, по друга работа. Върнахъ се у дома и намѣрихъ 5—6 души Царибродчани, които не познавахъ, но бѣше ги довелъ единъ мой приятелъ. Казахъ ми хората: ние сме дошли тукъ около 20 души; околийскитъ началникъ ни задигна и иска да ни екстернира въ Сърбия. Питамъ ги защо? Защото, казахъ тѣ, ние сме били сѣрбски дезертьори. Нейсе! Молихъ ме да ги заведѣ при г. Радославова за да му се оплачѣтъ. Веднага написахъ г. Радославову и като му расказахъ, какво при завръщането ми отъ него у дома, съмъ намѣрилъ 5—6 души граждани отъ Царибродъ, които съ сѣлзи на очи ме молѣтъ да ги заведѣ при него, за да му раскажѣтъ чудеснитѣ на Царибродската властъ, молихъ го да ми съобщи, кога ще ни приеме за тая цѣль. Той устно казалъ на момчето: утрѣ, въ 9 часѣтъ. На утрѣшното врѣме азъ отидохъ въ министерството. Казахъ ми, обаче, че г. Радославовъ заминалъ за Румелия. (Единъ прѣдставителъ: Не за Румелия, а за Южна-България!) Нейсе! Така ми казахъ разсѣлнитѣ. Питамъ за главния секретаръ, дали не е въ министерството. Казахъ ми: нѣма го. Отидохъ въ домътъ на г. Радославова, питахъ господарката и тя ми каза: снощи ненадѣйно се върна отъ Министерския Сѣвѣтъ и замина за Ямболъ. Върнахъ се пакъ въ министерството, защото бѣхъ казалъ на Царибродчанитѣ тамъ да стоѣтъ да ме чакатъ. Намѣрихъ ги тамъ. Попитахъ ме: свърши ли нѣщо? Рѣкохъ имъ, че министърътъ заминалъ случайно, но азъ ще отидѣ при г. Грекова, като първъ министъръ, та че каквото ми каже той, елате, имъ казахъ, подиръ пладнѣ у дома за да ви съобщѣ. Въ това врѣме единъ офицеринъ възлизаше изъ стѣлбата нагорѣ въ министерството. Питамъ: кой е този офицеринъ? — Казахъ ми: той е околийскитъ началникъ. Питамъ него: ти ли си околийски началникъ въ Царибродъ? — Казва ми: азъ съмъ. — На какво основание му казахъ, ти искашъ да екстернирашъ тия български граждани въ Сърбия? — На основание на закона, ми отговори той. Рѣкохъ му: хей кюлхане недно, (Смѣхъ) запасалъ си сабля и искашъ да екстернирашъ хората! — Ама тѣ сж, кай, дезертьори, ми отговори той. Именно, защото сж дезертьори затова не трѣбва да се екстерниратъ, а трѣбва да се пазѣтъ като наши хора. Прибавихъ да му кажъ: такива като тебе омаскарихъ държавата. Наокахъ го и си отидохъ.

Отидохъ у г. Грекова и му расказахъ работата. И той имаше телеграма, която ми прочете. Азъ му казахъ, че сж дошли хората отъ Царибродъ, че ходихъ у г. Радославова, но го нѣма. Г-нъ Грековъ прѣдъ мене телефо-

19 Сеп.

пира на главния секретарь въ Министерството на Вътрѣшнитѣ Дѣла и го попита: има ли околийскиятъ началникъ въ Царибродъ распореджване отъ Министерството на Вътрѣшнитѣ Дѣла да екстернира тия хора? — Отговори му завчасъ, че такова распореджване не е било правено отъ министерството. Той бѣше ей сега, прѣди малко — прибави главниятъ секретарь — при мене и ми каза, че отъ своя глава е направилъ това. Тогава г. Грековъ поръча: кажете му да дойде при мене. Главниятъ секретарь отговори, че околийскиятъ началникъ си билъ отишълъ, но че ще го намѣри и ще го испроводи. Г-нъ Грековъ ми каза, че между 10—12 часътъ ще бѣде въ министерството, затуй да отидѣ тамъ. Азъ отидохъ. Г-нъ Грековъ ми каза тогава, че понеже околийскиятъ началникъ е пѣмалъ прѣдписаніе отъ министерството, той не е могълъ да ги екстернира, и прибави: кажете на хората да сѣ спокойни и да си отидѣтъ; нѣма никой да ги бута. И наистина, азъ имъ казахъ това.

Но въ сѣщото врѣме, като знаехъ, че Министеррътъ на Правосѣдието е замѣстникъ на г. Радославова, азъ отидохъ и при него и му разказахъ работата. Азъ — отговори той — не можъ да направѣ нищо, но ще телеграфирамъ на г. Радославова. Азъ му съобщихъ загдѣто г. Грековъ ми бѣше казалъ да си отидѣтъ хората и че азъ имъ бѣхъ казалъ да си отидѣтъ.

Като си дойде г. Радославовъ, азъ отидохъ при него за друга работа, но му говорихъ и за това нѣщо. Той ми каза: „Знаѣ тази работа; глупостъ е направилъ околийскиятъ началникъ; заръчахъ на хората да си отидѣтъ и телефонирахъ на окръжния управителъ да отиде да нареди тази работа, за да се не плашѣтъ хората“. Самъ г. Радославовъ ми каза това. Подиръ туй, слѣдъ като г. Радославовъ ми каза, че глупостъ е направилъ околийскиятъ началникъ, гледамъ ония хора, които бѣхъ дошли по-напрѣдъ, дошли пакъ и стоѣтъ въ София въ деня на изборитѣ. Азъ ги нагълчахъ: не ви е срамъ, рѣкохъ имъ, да сѣдите тукъ, въ деня на изборитѣ! — Какво, ми отговорихъ тѣ, да направимъ! Можемъ ли да стоимъ срѣщу щикветъ на властѣта?

Ето какъ стои работата. Вие, г. Радославовъ, приемате, че околийскиятъ началникъ е ималъ право да ги екстернира съ щикове, когато Вие самъ ми казахте, че глупостъ е направилъ. Вие това на мене го казахте.

Това искахъ да кажъ.

Министръ Петъръ Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Цанковъ расправи отчасти исторіята за Пиротскитѣ бѣжанци въ Царибродъ. Азъ ще допълнѣ една частъ отъ това, което той расказа, защото, въ отсѣтствието на г. Радославова, азъ управлявахъ Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи. Говорихъ тогавъ съ тогавашния Министръ-Прѣсѣдатель, г. Грековъ, приехъ въ министерството тия Пиротски бѣжанци, които тогава бѣхъ дошли въ София да се оплакватъ, разбрахъ обстоятелствено всичко, което се отнасяше до тази исторія, и дадохъ распореджване, щото всичкитѣ да се върнатъ въ Царибродъ. Г-нъ окръжниятъ управителъ, по заповѣдъ отъ Министер-

ството на Вътрѣшнитѣ Дѣла, прѣдписа на околийския началникъ да не имъ прави никаква прѣчка, докато се разясни работата. (Д-ръ Никола Генадиевъ: Дадохте ли подѣ сѣдъ околийския началникъ?) При всичко, че е имало искане отъ военнитѣ власти да стане потрѣбното распореджване, за да се отстранѣтъ тия хора отъ границата, но за да не се осѣмнѣтъ нѣкои хора и за да не може да се обвини правителството, че то взема тия мѣрки въ деня на избора и съ това да повлияе на избора, даде се распореджване, въ съгласіе съ тогавашния Министръ-Прѣсѣдатель, г. Грековъ, бѣжанцитѣ да си отидѣтъ по мѣстата. Азъ ги приехъ въ Министерството на Вътрѣшнитѣ Дѣла — бѣхъ около 10 души — обяснихъ се обстоятелствено съ тѣхъ и имъ казахъ да си отидѣтъ спокойно по мѣстата, защото на началника е дадена заповѣдъ да не ги беспокоѣ, докато обстоятелствено не бѣде работата освѣтлена. Една частъ отъ тия хора си отишли, една частъ не си отишли, може би, подѣ нѣкакъвъ страхъ; но въ случая никакъ не е виновно правителството, ако тѣ въ деня на избора сѣ останали въ София. Г-нъ Цанковъ много основателно ги е нахокалъ, защо не сѣ си отишли, ами сѣ останали тукъ, когато трѣбва да отидѣтъ въ Царибродъ на избора. Казахъ, правителството ни най-малко не е виновно, че сѣ останали въ София. Имало заповѣдъ до околийския началникъ да не имъ прави никакви прѣчки и вѣрватъ, че тия, които сѣ се върнали въ Царибродъ, не сѣ имали никакво беспокоѣствие отъ околийския началникъ. Тази работа е така оставена дотогавъ, докогато не се обясни исторіята за тия Пиротски бѣжанци, за които се има подозрѣние отъ страна на военната властъ.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Отъ разискванията, които станахъ тукъ, не може да се опрѣдѣли точно, дали правителството е имало право да интернира или екстернира тия Царибродски граждани, за които е въпросъ. Но едно нѣщо испѣква прѣдъ видъ, именно, че почитаемото правителство е заблагонамѣрило, въ навечерието на изборитѣ да се расправи съ тѣзи, така нарѣчени бѣжанци отъ Пиротъ. Самиятъ този фактъ, че правителството си е позволило да интернира тия граждани въ навечерието на изборитѣ, е достатѣченъ да ни убѣди, че правителството е имало за цѣлъ да сплани по-виднитѣ водители на избирателитѣ, да не можѣтъ да окуражѣтъ избирателитѣ да упражнѣтъ своитѣ избирателни права, да не можѣтъ тѣзи по-главни водители да се намѣрѣтъ въ навечерието на изборитѣ въ околията си и да направѣтъ потрѣбното за агитация по изборитѣ. Независимо отъ това, г-да прѣдставители, при всичко, че това е неоспоримъ фактъ, за съжаление ще констатирамъ тукъ, че помежду членовѣтъ на правителството испѣква едно противорѣчие. Почитаемиятъ Министръ на Вътрѣшнитѣ Работи, г. Радославовъ, ни каза още завчера, при разискването отговора на Тронното Слово, че той е ималъ пълно основание да распореди, за да се испратѣтъ тия граждани въ вътрѣшността на държавата, прѣдъ видъ на това, че били нѣкакви си прѣстѣпници, за които той каза, че не може публично да се искаже и че ако жѣлаемъ да се искаже,

той би поискал да стане това дверемъ затворенимъ. А какво ни каза днесъ г. Пешевъ? Той ни каза, че слѣдъ като отишли тия хора въ министерството при него, като управляющъ Министерството на Вътрѣшнитѣ Дѣла, той се убѣдилъ въ тѣхната невинность и имъ казалъ да се върнатъ. Това е противорѣчието, което искахъ да констатирамъ.

Колкото се касае до избора, азъ пакъ повтарямъ, че правителството е имало за цѣль да сплани избирателитѣ, като е искало да интернира тия граждани въ вътрѣшността на държавата. Съ това правителството е постигнало цѣльта си, спланило е избирателитѣ и никакъвъ законенъ изборъ не е могълъ да стане въ деня на изборитѣ.

Ще намекна на другъ единъ въпросъ. Г-нъ Провадалиевъ, който се е избралъ въ Цариградъ, се е избралъ, както се вижда, като единъ отъ поклоницитѣ или поддържателитѣ на съединената Либерална партия. И именно че като тамъ двѣтъ фракции радослависти съ стамболовисти не сж могли да се споразумѣтъ върху една кандидатура, поискали отъ тукашното бюро на съединената Либерална партия да имъ прѣдстави единъ кандидатъ. Азъ имамъ пълно право, па и всѣки има право да смѣта, че именно той е партизанинъ на съединенитѣ фракции на Либералната партия, и при всичко, че ще прѣдложж да се касира този избранъ народенъ прѣдставителъ, но вие ще го потвърдите и, като го утвърдите, ще остане ли той като народенъ прѣдставителъ, който ще прѣдставлява партията на стамболовиститѣ или ще остане като такъвъ, който ще прѣдставлява партията на радославиститѣ, а азъ докажахъ, че той е избранъ именно като поддържателъ на съединената Либерална партия. Това, г-да народни прѣдставители, не трѣбва да се вижда смѣшно, защото навсѣкждъ въ другитѣ страни, гдѣто царува истински конституционализъмъ, истински парламентаризъмъ, тамъ истинскитѣ избраници на народа, ако сж се избрали като прононсирани партизани, щомъ като измѣнятъ своитѣ убѣждения и трѣгнатъ по другъ пътъ, даватъ си оставката отъ парламента и отиватъ и се обявяватъ наново прѣдъ избирателитѣ си, и само когато избирателитѣ имъ дадѣтъ втори пътъ гласа си, тогава тѣ истински прѣдставляватъ народа въ Народното Събрание. Азъ бихъ желалъ, г. Провадалиевъ да ни каже, за какъвъ се е прѣпоръчалъ той прѣдъ избирателитѣ си: че прави частъ отъ радославиститѣ ли, или че прави частъ отъ стамболовиститѣ! Ако се е прѣпоръчвалъ за партизанинъ на г. Радославова, нѣмамъ нищо противъ, но ако той се е прѣпоръчвалъ за партизанинъ на съединената Либерална партия, азъ му отказвамъ правото да прѣдставлява сега довѣрието на избирателитѣ си. Прѣдлагамъ, прочее, касирането на тоя изборъ, защото правителството е направило всичко, каквото е могло да направи, за да сплани избирателитѣ на тая околия, и по тоя начинъ да не можѣтъ да дадѣтъ гласа си, за когото тѣ бихъ искали.

Вѣлко Нейчовъ: Г-нъ Провадалиевъ ще се нарѣче народниятъ, за да се избави отъ мжнотията! (Смѣхъ.)

Димитъръ Маламеновъ: Прѣдлага се касирането на Цариградския изборъ и единственото основание на това прѣдложение е туй, че имало нѣкакво интерниране на нѣкои лица, които живѣли въ Цариградъ, и че нѣкои отъ тѣзи лица въ деня на избора сж се били намидали въ София и се явили прѣдъ г. Цанкова та му казали, че вслѣдствие на нѣкакви мѣрки насилнически, взети отъ административната властъ, тѣ не могли да присѣтствуватъ и да вземѣтъ участие въ избора. Азъ мислѣхъ, г-да народни прѣдставители, че туй обстоятелство не може хемъ току-така леко да искаме да се вземе за истина и да му се даде такова силно значение, за да може то да послужи за основа за касирането на избора. Защото, за да може да се вземе туй обстоятелство, че е насочено именно за да побърка на правилния вървежъ на избора и да измѣни резултата отъ избора, прѣди всичко, се искатъ доказателства, че това е именно распорѣждане на правителството, распорѣждане на това правителство, което господата отъ лѣвицата искатъ да укорѣятъ чрѣзъ това обстоятелство, че имало интерниране отъ избора и, второ, туй обстоятелство, обстоятелството за интернирането, да има непосредствена връзка съ дѣлото на избора. Азъ като оставамъ на страна обясненията, дадени отъ г. г. министритѣ, взимамъ само думитѣ на г. г. говорившитѣ досега оратори и не намирамъ въ тѣхъ нищо; нѣма никакви данни, че това распорѣждане е излѣзло отъ централната властъ или отъ друга каква и да е законно установена властъ. Напротивъ, самички гражданитѣ дохождатъ да твърдятъ, че сж ходили при г. г. министритѣ и че г. г. министритѣ сж дали заповѣдь да се оставѣтъ тия хора свободни да отидѣтъ на мѣстата си. Значи, тѣ имъ сж гарантирали свободата за да можѣтъ да вземѣтъ участие. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Спланването е извършено по-рано, макаръ министритѣ да сж заповѣдали!) Г-нъ Таслаковъ! Азъ допускамъ, че единъ околийски началникъ е казалъ: вие нѣмате право да живѣете въ Цариградъ — идете си; но азъ моля Ваша милость да ми кажешъ: когато стане околийскиятъ началникъ и дойде да ти каже: „г-нъ Таслаковъ, Вие нѣма да стоите въ Троянъ въ деня на избора, а да отидете въ Силистра“, ще го слушашъ ли?

Цвѣтко В. Таслаковъ: Колко си смѣшенъ! Той не рѣква и не чака дали ще го слушашъ, а ми те дрънва и те откарва!

Драганъ Цанковъ: (Къмъ Маламенова.) Я си съднѣ ти! Недѣй толкова ги защитава, защото може да те откаратъ нѣкой пътъ и тебе!

Димитъръ Маламеновъ: Заповѣдь отъ министри или отъ окръжния управителъ до началника азъ никой пътъ не можъ да допусна, че е възможно такова нѣщо.

Пъкъ най-сетнѣ да вземемъ за фактъ, че околийскиятъ началникъ, по силата на своята си властъ, е извършилъ едно дѣяние, което не е съгласно тъкмо съ законитѣ, едно дѣяние, което не се защитава отъ законитѣ. Ами че какво отуй? Ако вземемъ ние да провѣряваме въ деня на избора неправилнитѣ дѣйствия на нѣкои чиновници, които сж ограничавали правата на извѣстни лица, може да намѣримъ много такива примѣри и слѣдва ли, че всѣкога за

такива нѣща трѣбва да касираме изборитѣ? Ами ако слѣдователѣтъ въ деня на избора е привлѣкълъ подѣ слѣдствие въ качество на обвиняеми извѣстни лица и сетѣ се окаже, че тѣ не сѣ виновни, но по погрѣшка слѣдователѣтъ ги е привлѣкълъ подѣ слѣдствие и ги е задържалъ, може ли тогава да се смѣта, че сѣ неправилно задържали тѣзи лица само за да не могатъ да отидѣтъ на избора? (Христо Конкилевъ: Не говори глупости!)

Па най-сетѣ друго нѣщо е, ако има достатъчно данни да установяватъ, че тия хора сѣ били дѣйствително интернирани. Сега, съ какво ни се доказва, че поне околийскиятъ началникъ е въспрѣпятствувалъ да се върнатъ? (Константинъ Панайотовъ: Министърѣтъ го призна!) Това е било по-напрѣдъ, но се дало распорѣждане да се върнатъ. Г-нъ Цанковъ казва: „доказателството, че избирателитѣ били интернирани е това, че сѣ дошли въ моята кѣща“. Азъ ще ви кажѣ, че това не е доказателство, че тѣ сѣ били интернирани. Това е доказателство, че тѣ, като не сѣ искали да вземѣтъ участие въ избора, а г. Цанковъ ги е насилвалъ зорелъ да вземѣтъ участие и да вършатъ работи, които не сѣ искали, за да се отгърватъ отъ упреkitѣ на г. Цанкова, дръпнали му сѣ една лѣжа „нашъ околийскиятъ началникъ ни е интерниралъ“.

Сетѣ, за да може туй да повлияе на избора, трѣбва да има нѣкаква непосредствена връзка съ изборното дѣло, а пъкъ туй го нѣма. Прѣди една цѣла недѣля се е правило распорѣждането, единъ цѣлъ редъ прѣписка се е водила — законно ли е распорѣждането, дали е право или криво, то е другъ въпросъ — но въ деня на избора никой не е отишълъ да имъ прѣпятствува и да ги пѣди. Значи, това е едно обстоятелство, което нѣма никаква връзка съ избора.

Сетѣ, да видимъ и друго едно нѣщо. Самитѣ тия хора смѣтатъ, че съ това тѣхнитѣ права не сѣ били съ нищо ограничени. Защо? Защото не сѣ се ограничавали. Ако тѣ дѣйствително мислѣхъ, че тѣхнитѣ права сѣ нарушени, щѣхъ да се оплакватъ. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Има констестация, заявление!) Сега казвате, че има нѣкакво оплакване. Азъ не знамъ дали има нѣкакви заявления или не; азъ не съмъ ги видѣлъ. Доколкото се научавамъ, имало заявления, ама тѣ сѣ били дадени извънъ установения отъ закона срокъ, а пъкъ вие знаете, че сроковетѣ се съблюдаватъ... (Христо Конкилевъ: Има и такива!) Нѣма. До единъ седмодневенъ срокъ могатъ да се подаватъ.

Сега, едно нѣщо ни каза г. Таслаковъ, че понеже избраникѣтъ е билъ избранъ отъ страна на двѣ фракции и понеже тия двѣ фракции били сега раздѣлени, трѣвало да отидемъ да вземемъ на ново мнѣнието на избирателитѣ. Азъ мислѣхъ...

Цвѣтко В. Таслаковъ: Азъ не се обръщамъ къмъ Васъ — той трѣбва да отговори!

Иванъ Я. Поповъ: Мълчи бе, Таслаковъ! Само тебе ли ще слушаме!

Димитъръ Маламеновъ: Азъ мислѣхъ, че досега не е имало такава практика, щото избраниятъ да слѣди за

поведението на своитѣ избиратели и всѣки единъ пътъ да отива да се консултира съ тѣхъ, да ги пита и да иска наставления за линията на поведението, което той трѣбва да държи. Единъ пътъ избранъ единъ човѣкъ, азъ мислѣхъ, че хората го избиратъ вслѣдствие на това, че той има това достоинство да оцѣнява самичкѣтъ, кое е право и полезно и кое не, и, слѣдователно, като му сѣ дали пълномощие въ тази смисълъ, той нѣма защо да се връзва, защото не е и законно това нѣщо. У насъ е казано, че мандатъ се дава за 5 години.

Тѣй щото, прѣдъ видъ на тия обстоятелства, азъ мислѣхъ, освѣнъ, че нѣма никакъвъ поводъ за касиране на избора, но, напротивъ, има такива силни обстоятелства, които говорѣтъ за утвърдението на избора. И азъ прѣдлагамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители да приемѣтъ избора за правленъ, редовенъ и законенъ и да го утвърдятъ. И понеже въпросѣтъ е толкозъ ясенъ, (Лѣвица: Не е, не е!) азъ намирамъ, че всѣко по-нататъшно говорене е излишно и моля да се прѣкратѣтъ дебатитѣ.

Михаилъ К. Сарафовъ: Г-нъ Грековъ иска една съществена забѣлѣжка да направи!

Прѣдсѣдателствующия Д-ръ Сава Иванчовъ: По избора отъ Царибродската околия сѣ говорили 8 души. Имъ прѣдложение за прѣкръпяване на дебатитѣ. Азъ ще консултирамъ Народното Сѣбрание.

Михаилъ К. Сарафовъ: По такъвъ същественъ въпросъ на бившъ министъръ трѣбва да се дава думата! (Глъчка.)

Прѣдсѣдателствующия Д-ръ Сава Иванчовъ: По избора отъ Царибродската околия има записани още г. г. Даскаловъ, Сарафовъ, Грековъ, Конкилевъ, Панайотовъ и пр.

Единъ прѣдставителъ: Само г. Грековъ да говори!

Петъръ Н. Даскаловъ: Защо само г. Грековъ? Азъ мислѣхъ, че и азъ можъ да дамъ по-точни свѣдѣния.

Константинъ Панайотовъ: И Вие дайте!

Прѣдсѣдателствующия Д-ръ Сава Иванчовъ: Има прѣдложение за прѣкращение на дебатитѣ. Моля ония г. г. прѣдставители, които приемѣтъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Едни прѣдставители: Мѣншество! — Други: Болшинство!) Болшинство.

Д-ръ Никола Генадиевъ: По този въпросъ трѣбва да се изслушатъ най-оторизираниѣ лица.

Прѣдсѣдателствующия Д-ръ Сава Иванчовъ: По този въпросъ всѣки пътъ, когато искате, можете да направите интерпелация.

Д-ръ Никола Генадиевъ: Азъ мислѣхъ, че нѣмаше защо да се прибѣрзва.

Цвѣтко В. Таслаковъ: (Къмъ дѣсницата.) На вашитѣ обвинители нито единъ пътъ не дадохте думата! Ние искаме да ги чуемъ!

Прѣдсѣдателствующия Д-ръ Сава Иванчовъ: По избора на Царибродската околия, станалъ тази година, има три прѣдложения: първото прѣдложение е на комисията — за утвърдението на избора, второто прѣдложение е отъ г. Людсканова — за опрѣдѣление на една анкета, която да провѣри оплакванията на нѣкои Царибродски граждани, от-

правени до правителството и вѣстниците прѣди и по врѣме на избора, и трето прѣдложение отъ г. Таслакова — за касирането на избора. Ще турж по редъ тия прѣдложения на гласуване. Най-напрѣдъ прѣдложението на комисията.

Тия г. г. народни прѣдставители, които сж за утвърдението на избора, станалъ въ Царибродската околия, и приемането за правилно и редовно избранъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Н. Провадалиевъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Болшинство. Утвърждава се изборътъ отъ Царибродската околия.

Пристигваме къмъ разглеждането избора, станалъ въ Самоковската околия. Моля г. докладчика да заеме мѣстото си. (Прѣдсѣдателското мѣсто заема подпрѣдсѣдателътъ Йовъ Титоровъ.)

Докладчикъ Никола Ценовъ: Въ допълнителнитъ избори отъ Самоковската околия е слѣдвало да се избере единъ народенъ прѣдставителъ. Тая околия е била раздѣлена на три избирателни секции. Първата секция е била въ гр. Самоковъ. Въ тази секция сж гласоподавали 922 души избиратели. Отъ тѣхъ е получилъ Христо Г. Занковъ 902 гласа и Христо Дюкмеджиевъ 9 гласа.

Втората секция е била въ с. Поповане. Въ тази секция сж гласоподавали 301 души избиратели. Отъ тѣхъ Христо Г. Занковъ е получилъ 294 гласа и Христо Дюкмеджиевъ 7 гласа.

Третата секция е била въ с. Вакарелъ. Гласоподавали сж 510 души избиратели, и всичкитъ гласове е получилъ Христо Г. Занковъ.

И въ третѣ секции изборътъ е захваналъ въ 7 часѣтъ сутринта и се е свършилъ въ 6 часѣтъ вечерта.

Никакви заявления и въ третѣ секции или нѣкакви спрѣчвания между избирателитъ въ деня на избора нѣма.

Христо Г. Занковъ е получилъ 2.706 гласа, а Христо Дюкмеджиевъ 16 гласа само.

Особената комисия, прѣдвидена въ чл. 115-й на Избирателния законъ, е прогласила за избранъ народенъ прѣдставителъ Христо Г. Занковъ. Провѣрочната комисия, като прѣгледа тоя изборъ, намѣри, че е правилно и редовно извършенъ и че г. Христо Г. Занковъ е законно избранъ, и азъ, отъ името на комисията, моля Народното Събрание да го приеме за таквъ и да го утвърди.

Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: Желаетъ ли нѣкой отъ г. г. народнитъ прѣдставители да говори по Самоковския изборъ? (Никой не иска думата.) Понеже никой не желае да говори, ще дамъ на гласуване. Комисията прѣдлага изборътъ, станалъ въ Самоковската околия, да се приеме за правилно и редовно извършенъ и законно избранъ г. Христо Г. Занковъ. Които отъ г. г. народнитъ прѣдставители приематъ това мнѣние на комисията, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърждава се изборътъ отъ Самоковската околия.

Има ли нѣкой отъ г. г. докладчицитъ да докладва нѣкой изборъ? (Обаждатъ се: Нѣма.)

Михаилъ К. Сарафовъ: Прѣдлагамъ да се вдигне засѣданието!

Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: Ще читамъ Народното Събрание: съгласно ли е да си вдигне засѣданието. (Гласове: Не!) Който е съгласенъ, да си вдигне ржката. (Меншинство.) Засѣданието ще продължава.

Тогава, г-да народни прѣдставители, понеже отъ докладчицитъ на комисията по провѣрката на изборитъ нѣма никой готовъ за да докладва, ще се пристъпи къмъ третия въпросъ отъ дневния редъ: първо четене на законопроекта за врѣменнитъ одржки отъ заплатитъ на чиновницитъ.

Михаилъ К. Сарафовъ: Г-не прѣдсѣдателю! Нѣма г. Министра на Финанситъ! Моля, да се отложи засѣданието, докато дойде г. министърътъ! Ние не можемъ да дебатирате въ негово отсъствие!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Ние ще отговаряме, понеже този законопроектъ е на Министерския Съвѣтъ!

Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: Имаме тукъ двама министри, които искатъ да поддържатъ законопроекта!

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Михаилъ К. Сарафовъ: Ако иматъ пълномощно, тогава да се каже, но, ми се струва, че самъ Министърътъ на Финанситъ трѣбва да защитава законопроекта си.

Министъръ Д-ръ Димитъръ К. Вачовъ: Ние обявяваме, че той е законопроектъ на Министерския Съвѣтъ!

Константинъ Панайотовъ: Не е тъй — той е финансовъ въпросъ!

Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: (Звъни.) Моля, оставѣте г. секретаря да чете!

Секретаръ Д-ръ Йорданъ Ц. Нейовъ: (Чете.)

„Изложение на мотивитъ

върху законопроекта за врѣменни одржки отъ заплатитъ на чиновницитъ и служащитъ.

Г-да народни прѣдставители! Познато е на всинца ви, че вслѣдствие стѣлкновението на бившето правителство съ Дружеството на источнитъ желѣзници и прѣдириемането постройката на нѣколко желѣзнопътни линии прѣз послѣднитъ години, безъ да си е усигорило нужнитъ за това срѣдства, държавното съкровище отъ двѣ години насамъ се намира въ много затруднително положение. Въ първата извънредна сесия на X-то Обикновено Народно Събрание имаше честта да ви изложж, че освѣнъ лѣтящи дългове къмъ разни банки, учреждения и лица на сума 45.000.000 л., необходими сж и други 42.000.000 л. за довършването строящитъ се линии и портове. За исплащане оставенитъ отъ прѣдшественицитъ ни дългове и за оставяне необходимитъ нови срѣдства се прѣдложи на одобреніето ви, съ нѣкои подобрѣния, Закона за издаване на единъ 5% ипотеченъ заемъ отъ 260.000.000 л., който прѣдшественицитъ ни бѣхж сключили съ извѣстния ви синдикатъ. По силата на тоя законъ, синдикатътъ като поемаше фирме 32½ милиона лева отъ останалитъ двѣ опции отъ Закона за 142-милионния заемъ, отъ 1892 год., и даваше единъ авансъ отъ 7.000.000, съ срокъ за една година, задължаваше се, щото при първата емисия на частъ отъ

новия 5% заемъ, ако подписката надмине 50.000.000 л. номинални, излишъкът да се внесе въ държавното ни съкровище въ размѣръ до 25.000.000 л. Първата частъ отъ задължението си синдикатътъ изпълни веднага слѣдъ утвърдението на закона, като внесе произведението на условенитѣ суми, съ които се погасихъ значително число задължения въ странство и въ Княжеството. Ако не можа да се изпълни и второто задължение на синдиката, който бѣше взелъ всички мѣрки за обявяване първата емисия въ края на миналия май, причината е късното вотиране отъ Събранието на закона, което прѣдизвика отлагането на емисията за началото на септемврий, а прѣзъ това време паричната криза въ Европа се усили, увлѣчението на спестителитѣ къмъ индустриални и минни книжа ги накара да се отнасятъ съ още по-големо хладнокрѣвие къмъ държавнитѣ ренти, спрѣкването на Англия съ Трансваалъ прѣдизвика чувствително спадане на всички цѣнни книжа, а вслѣдствие на това и курсътъ на нашата 6% рента отъ 95 достигна до 86%; съ една рѣчь, икономическитѣ и политически обстоятелства тъй се сложихъ, че, докато трае войната между Англия и Трансваалъ, никаква емисия е немислима. Прѣдъ видъ на належащитѣ нужди за покриване расходитѣ по постройкитѣ, които изискватъ извънбюджетни източници, правителството употреби всички усилия, за да съгласи синдиката да авансира 10—15 милиона лева, докато обстоятелствата позволятъ една емисия; но, за голѣмо съжаление, постѣпкитѣ му не сполучихъ, защото, при всичкото желание на банкитѣ да ни спомогнатъ, тѣ се намиратъ въ невъзможность да удовлетворятъ искането ни, докато се не освободятъ чрѣзъ емисия поне съ частъ отъ нашитѣ фондове, които се намиратъ въ каситѣ имъ.

Понеже не може да се прѣдвиди времето, когато синдикатътъ ще се рѣши да прѣдприеме емисията на частъ отъ новия ни 5% заемъ и какъвъ ще бѣде успѣхътъ на подобна емисия при всеобщата парична криза въ свѣта, благоразумието диктува да се взематъ всички възможни мѣрки за посрѣщане и удовлетворение съ собствени срдѣства поне по-главнитѣ и неотлагаеми задължения, които тежатъ върху съкровището и които постоянно се увеличаватъ съ напредването на работитѣ.

Едно отъ срдѣствата за достижение цѣльта е привременниятъ заемъ, чрѣзъ одържане частъ отъ заплатата на държавнитѣ чиновници и служащи, за което се касае прѣдлаганиятъ на одобрѣнието ви законопроектъ. Всѣки ще признае, г-да прѣдставители, че жертвата, която се изисква отъ държавнитѣ служители, е тежка; но честѣта, достоѣнието и кредитътъ на отечеството изискватъ бързи и ефикасни мѣрки. Всѣки българинъ е длъженъ да се притече въ помощ на правителството за по-скоро изваждане страната отъ опасността, въ която погрѣшкитѣ на нашитѣ прѣдшественици я хвърлихъ. Правителството расчита на доказанния патриотизъмъ на българското чиновничество и е увѣрено, че то ще посрѣщне съ готовность и самоотверженость изискваната отъ него услуга.

Министъръ на Финанситѣ: М. Теневъ.

Законопроектъ

за врѣмenni одрѣжки отъ заплатитѣ на чиновницитѣ и служащитѣ.

Чл. 1. Разрѣшава се на Финансовия Министъръ да прави одрѣжки отъ заплатитѣ на всички лица, които получаватъ такива отъ държавното съкровище, отъ Българската Народна Банка и отъ земеделскитѣ каси; одрѣжкитѣ да бѣдѣтъ ежемѣсечно въ слѣдующия размѣръ:

Отъ годишна заплата отъ 240 до 2.400 лева	20%
„ „ „ „ 2.400 „ 4.800 „	25%
„ „ „ „ 4.801 лева нагорѣ	30%

Чл. 2. Одрѣжкитѣ да почнатъ отъ заплатитѣ за септемврий мѣсець, текущата 1899 год., и да продължаватъ ежемѣсечно до 31-й декемврий 1900 год.

Чл. 3. Исплащането на всѣка мѣсечна одрѣжка, заедно съ припадающата се 8% годишна лихва, ще стане слѣдъ истичанието на 16 мѣсеца отъ датата на одрѣжката.

Чл. 4. Финансовиятъ Министъръ може да распореди исплащането и прѣди истичането на опрѣдѣления срокъ одрѣжанитѣ отъ заплатитѣ суми, било испѣло, било по мѣсечни части, като прѣдизвѣстява затова чрѣзъ „Държавенъ Вѣстникъ“.

Чл. 5. Единъ особенъ правилникъ ще опрѣдѣли начина, по който ще се прибиратъ и повръщатъ одрѣжанитѣ отъ заплатитѣ суми.

Д-ръ Никола Генадиевъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Подложенъ е на разглеждане единъ въпросъ отъ първостепенна важность, единъ въпросъ, отъ който азъ нѣмамъ намѣрение да правя партизанство и вѣрвамъ, че повечето отъ почитаемитѣ мои колегии сж на сжщото мнѣние. Касае се за една мѣрка, която е прѣд-назначена да спомогне до извѣстна степенъ, за да се отстранятъ финансовитѣ затруднения, въ които се намира засега държавата, една мѣрка, която по естеството си може да принесе извѣстни финансови услуги, но, споредъ моето дълбоко убѣждение, може да принесе и много голѣми злини на държавата. Ако взехъ думата да говоря по законопроекта, който е подложенъ на разглеждане, азъ нѣма да говоря за да постигнѣ нѣкои партизански цѣли, защото съмъ готовъ да укажѣ самъ на повече отъ едно срдѣства, съ които може да се постигне още по-добъръ сжщата цѣль, безъ да сжществуватъ голѣмитѣ неудобства, които прѣдставлява този законопроектъ. Прѣди всичко, трѣбва да забѣлѣжѣ, г-да народни прѣдставители, че въпросътъ се прѣдставя прѣдъ насъ на изучаване. Азъ съмъ увѣренъ, че почитаемото правителство, и въ частности г. Министърътъ на Финанситѣ, когото, съжалявамъ, че не виждамъ тукъ, за да защитава закона си — увѣренъ съмъ, казвамъ, че правителството и г. Министърътъ на Финанситѣ не сж могли да намѣрѣтъ потребното време, за да изучатъ всеотранно въпроса за одрѣжкитѣ отъ заплатитѣ на служащитѣ. Азъ положително знамъ, че тази идея е възникнала напоследъкъ и прѣди още да бѣде обмислена както трѣбва, прѣди още да бѣде подложена на строга

критика, тя е била усвоена от известна част от министертвото и сега се предлага за приемане. Но струва ми се, че е време още да се повърнем и нѣма да се намѣри тукъ човѣкъ, който да не укаже помощта си на правителството съ добри мѣрки, за да не вкараме държавата въ единъ нѣтъ, отъ който сетѣ мѣчно може да излѣзе.

Повръщамъ се сега на идеята, която най-напрѣдъ изложихъ, че въпросътъ не е изученъ. И дѣйствително, за насъ той се прѣдставлява въ тоя видъ. Коя е цѣльта, която гони правителството съ тоя законопроектъ? Ние знаемъ всички, че се намираме въ финансови затруднения, че хазната има нужда отъ пари, които ги нѣма; че имаме известно количество платежи вѣтъ отъ държавата и въ страната. Цѣлата сума на тѣзи платежи приблизително може да я знаемъ, но не е изучено въ кое време какви и колко платежи ще ни трѣбватъ. Независимо отъ това, ако обичате, ще си послужа съ цифри, за да излѣзе по-ясно прѣдъ васъ, че въпросътъ не е изученъ и отъ насъ се иска да гласуваме единъ законъ, безъ да сме вникнали въ съдържанието му. Отъ самото изложение на мотивитъ къмъ този законопроектъ вие виждате, какви сж били нашитъ задължения въ странство, и ако отъ това изложение не може да се намѣри цифрата на настоящитъ ни хвърчащи дългове отъ други данни, които можемъ да вземемъ отъ официални документи и учреждения, трѣбва да дойдемъ до заключение, че нашитъ хвърчащи дългове възлизатъ на около 35.000.000 л. Но всичкитъ тѣзи пари не трѣбва да се платятъ днесъ за днесъ: известна частъ отъ тѣхъ ще трѣбва да платимъ до края на годината, ако имаме пари и ако бждемъ въ състояние да я платимъ — защото, за нещастие, има и тази перспектива, че съ подобенъ законъ да не можемъ да изпълнимъ задълженията си — а другата частъ трѣбва да се издължи до края на идущата година. За до края на тая година имаме купонътъ отъ 4.400.000 л., имаме 5½ милиона лева хвърчащи дългове съ скровищни бонове, които сж шконтирани и които по никой начинъ не могатъ да се отложатъ. Събиратъ се всичко 9.900.000 л. Независимо отъ това, имаме единъ дългъ отъ 1½ милиона лева къмъ публичнитъ турски дългове, които трѣбва да се исплатятъ дѣйствително на 1-й януарий. Но зарадъ нея сума твърдѣ е възможно да успѣе правителството да отложи исплащането ѝ. Така щото, сега засега, трѣбва да приемемъ, че е необходимо да се брожатъ до 1-й януарий 9.900.000 л. а до края на идущата година 35.000.000 л. Сега изниква изъ единъ нѣтъ въпросътъ: икономитъ, или — ако това не сж въ строгата смисълъ на думата икономии паритъ, които ще останатъ въ рѣцѣтъ на правителството, по силата на тоя законъ, колко ще бждатъ и кога ще бждатъ употребени? Дали тѣ сж прѣдначени да се употребятъ постепенно, съ настѣпването на платежитъ, и, слѣдователно, тоя законъ ще служи за да се исплатятъ 35.000.000 л. хвърчащи дългове, или ще послужи да исплатимъ ония 9.900.000 л., които до 1-й януарий 1900 год. ще трѣбва да платимъ? Тогава ние трѣбва да се попитаме: тоя законъ ще ли ни даде до тая дата не 9.000.000 л., а два или три милиона лева? Очевидно е, че правителството не расчита на тоя

законъ нито за едното, нито за другото, или поне, ако расчита, не расчита положително. Защото, ако направимъ една смѣтка, която ще изложж по-долу, ще излѣзе, че може да се добие една сума приблизително отъ 11.000.000 л. отъ одрѣжкитъ и отъ намалението 7%, което тукъ не е прѣдвидено, но тая сума ние ще можемъ да имаме до края на идущата година. Слѣдователно, отъ тѣхъ до 1-й януарий 1900 год. нѣма да имаме 9.900.000 л. После, до края на идущата година ще имаме около 11.000.000 л., но нѣма да имаме 35.000.000 л. Виждате, слѣдователно, че правителството не расчита исклучително на тоя законъ, нито да посрѣщне задълженията, които има до нова година, нито ония извънбюджетни задължения, които има до края на идущата година. Ние знаемъ частно, че правителството има намѣрение да си помогне и съ други срѣдства. Внесенъ е законопроектъ за десетѣка. Въ изложението на мотивитъ на тоя законопроектъ е казано каква цѣль се прѣслѣдва, но никой нѣма да пропусне да прочете между редовитъ сѣщинската цѣль на правителството, която може да се постигне чрѣзъ десетѣкътъ, при сѣществуването само на двѣ важни условия: добра рожба и добри цѣни. Ние знаемъ, че ако се добижатъ 5—10 милиона лева повече отъ десетѣка, отколкото отъ поземелния налогъ, правителството расчита на тѣхъ за да си помогне въ финансовитъ затруднения, които сега му тежатъ. Но ако прѣсмѣтнемъ всичкитъ икономии и всичкитъ излишни суми, които биха ни дали десетѣцитъ при най-добритъ условия даже, пакъ нѣма да дойдемъ до сума, която е необходима, защото, отъ една страна, не се попълва сумата 35 милиона хвърчащи дългове, а нѣкъ, отъ друга страна, паритъ отъ тоя десетѣкъ, ако ще ги имаме, ще ги имаме идущата есенъ, когато ще бжде твърдѣ кѣсно за да посрѣщнемъ сегашнитъ наши задължения. (Лазаръ Дуковъ: Не е истина, че правителството има намѣрение да добие повече, защото въ програмата си то е казало, че ще се старае за подобрѣние на населението и за улѣкчението на данѣнния му товаръ ще направи всичко! — Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ! Г-нъ Дуковъ! Не трѣбва да прѣкъжвате оратора, ако почитате Правилника!) Нѣма съмнѣние, г-да народни прѣдставители, че колкото ми бѣше приятно за гдѣто г. Дуковъ ме прѣкъсна, толкова ми е по-приятно за гдѣто г. прѣдсѣдателствующиятъ са застъпни за да не ме прѣсичатъ, защото ми дава възможность да се надѣвамъ, че другъ нѣтъ по другъ начинъ, когато бждж прѣкъснатъ, ще бждж защитенъ, или, по-добрѣ, ще намѣрж сѣщата беспристрастна поддрѣжка.

Освѣтъ тоя Законъ за десетѣка, трѣбва да диримъ въ кроежитъ на правителството и други срѣдства, отъ които то би могло да намѣри суми, за да може да попълне онова число, което е необходимо, за да посрѣщне нуждитъ до края на идущата година. Ние знаемъ, пакъ отъ частни источники, че правителството, въ особеностъ г. Министерътъ на Търговията и Земледѣлието, както и г. Министеръ-Президентътъ, сж прѣгърнали идеята за отдаване монопола на солта и тютюня — не и на спирта засега — но може би на кибритя и цигаревитъ книги. Даже имаме специално делегиранъ чиновникъ въ Сърбия и Ромжния да изучи тия работи, но засега

не знаеж дали има намърение да осъществи тия кроежи. Още по-малко знаеж, ако единъ денъ тия работи ни бжджт наложени, дали тия монополи ще бжджт въ ржцѣтъ на правителството или ще бжджт въ ржцѣтъ на нѣкоя чужда компания. (Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: Г-нъ Геннадиевъ! Вие говорите за работи, които не сж по прѣдмета!) Всичко, което говорж, е по въпроса; затова, Ви моля да не ме прѣкъсвате. Ще се увѣрите, г-не прѣдсѣдателю, че е тъй. (Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: Но говорите работи неумѣстни!) Азъ казвамъ, че за да могатъ да се извлѣкжт всички тия суми, които сж необходими, не е достатъченъ тоя законъ, а правителството е взело и други мѣрки и между тия мѣрките, влиза и тая, за която споменахъ, но за която азъ нѣма да продължж да говорж сега и си зназвамъ правото да си кажж думата, когато ни се прѣдстави законопроектътъ. Па и самото правителство не крие това. Самъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателътъ е казалъ това на мене лично. Нѣма защо и да го крие правителството, щомъ е рѣшено то на тая мѣрка, особено щомъ като правителството е испратило чиновникъ да изучи въпроса. Но азъ, за да усиля аргументацията си, трѣбваше да споменж и за тая мѣрка, защото не знаеж отъ кждѣ другагдъ ще се вземжт 35.000.000 л. Длъженъ съмъ да кажж още, че освѣн мѣрката съ монопола ние не знаемъ и не виждаме какви други мѣрки би могли да се вземжт, чрѣзъ които да може да се попълне тая сума. (Петъръ Н. Даскаловъ: Ще Ви кажж!) Не знаеж кой ще може да каже, но азъ бяхъ желалъ г. Министърътъ на Финансите да ни каже това. Но, г-да народни прѣдставители, позволете ми да се очудвамъ, че по такъвъ важенъ въпросъ нѣкои отъ г. г. прѣдставителитъ си позволяватъ всѣка минута да ме прѣкъсватъ. Разбира се, че това нѣма да ме събрка да кажж онова, което мисля, че трѣбва да се каже, но само ще бждж принуденъ да апелирамъ къмъ г. прѣдсѣдателя да направи сжщата бѣлжка и на тия господа, които направи на г. Лазара Дуковъ. Като знаемъ това положение на работитѣ, струва ми се да е вече доказано нѣщо това, което споменахъ въ началото на рѣчта си, а именно, че въпросътъ не е изученъ всестранно или поне за насъ се прѣдставлява, че не е всестранно изученъ. Ние знаемъ, че държавата има нужда отъ извѣстно количество пари; ние знаемъ частъ отъ тия пари по какъвъ начинъ ще се намѣржтъ — ще се намѣржтъ съ разисквания законопроектъ — по за останалата частъ не знаемъ отъ кой источникъ ще се вземе. Когато искате отъ насъ да гласуваме единъ законъ, ние имаме право да попитаме или да ви кажемъ: добръ, вие искате да направимъ жертви, но гарантирайте ни поне, че съ тоя законъ ще се свърши работата, или, понеже имате нужда отъ 35.000.000 л., кажете ни, отъ кждѣ ще намѣрите остатъкътъ? Не говорж за дефицититѣ, които сигурно ще дойджтъ. То е едно отдѣлно перо, което може да оставимъ за сега на страна; но понеже се иска гласуването на тоя законъ, ние имаме право да попитаме: ще отговори ли той на гонимата цѣль и, въ всѣки случай, взетъ ли е като мѣрка въ свързка съ други мѣрки, които заедно да образуватъ цѣла система? Ако се приеме само този законъ,

безъ други мѣрки, и ако се не приеме, резултатътъ ще бжде все сжщиятъ, т. е. че нѣма да се помогне на лошото финансово положение. Щомъ е така, тогава излишно е да правимъ жертви, да вземаме мѣрки, да приемаме закони, които прѣдставляватъ извѣстни неудобства. Това е, което искахъ да кажж, когато говорѣхъ, че въпросътъ ни се прѣдставлява недостатъчно изученъ, недостатъчно обясненъ и че се иска да гласуваме единъ законъ, безъ да знаемъ до каква степенъ може да се постигне цѣльта, която се гони съ него.

Струва ми се, че би било излишно да кажж, че въ такива въпроси ние не можемъ да вървимъ слѣпешката, толкова повече, че и почитаемото правителство се колебае до днешенъ денъ въ приемането на законопроекта, който се прѣдставлява сега на гласуване. Ние, въ всѣки случай, имаме пълно право да искаме да се обясни всичко прѣдъ насъ, всички цифри да бжджтъ изложени и главно цѣлостта на сумата, която ще бжде необходима, както до края на настоящата година, тъй и до края на идущата година, разбира се извънъ изворитѣ, отъ които можемъ да черпимъ, по бюджета. Даже и да не бѣше тъй работата ние можехме да направимъ кредитъ на г. Министра на Финансите, ако да не виждахме едно противорѣчие въ дѣйствиата на почитаемото правителство, по отношение на тоя въпросъ. Сигурно има измѣнение въ възгледитѣ и това измѣнение се доказва отъ обстоятелството, че на извѣстни чиновници, въ извѣстни части на Княжеството, е дадена заплатата за мѣсецъ септемврий безъ одрѣжки. Първоначално въ проекта стоеше, че трѣбва да станжтъ одрѣжки отъ мѣсецъ септемврий до декемврий тази година и отъ цѣлата идуща година. За септемврий, обаче, одрѣжки не сж направени отъ заплатитѣ на чиновницитѣ; значи, слѣдъ като правителството е рѣшило да се внесе такъвъ законъ, главно за да намѣри пари за купона отъ 1-й януарий 1900 год., само се е отказало отъ тази мѣрка и за мѣсецъ септемврий не сж направени такива одрѣжки. Още по-малко кредитъ заслужава тази мѣрка и зарадъ лицето, което я прѣдлага, щомъ като има такова противорѣчие още при внасянето на закона.

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема прѣдсѣдателътъ Жечо А. Бакаловъ.)

Сега, г-да народни прѣдставители, тъй поставенъ въпросътъ, струва ми се, че е ясно поставенъ. Ние до извѣстна степенъ знаемъ, колко пари ще ни трѣбватъ, но още по-точно може да знаемъ, колко пари ще се спестжтъ отъ този законъ. Понеже сега само той е подложенъ на разискване, нѣма защо да го свързваме съ други посторонни въпроси, и азъ мисля, че е добръ да направимъ смѣтката. Въ България числото на всичкитѣ чиновници, на правителствена служба, военна, гражданска, въобще всички, които получаватъ заплатата отъ хазната, банката и земледѣлческитѣ каси, възлиза на 35.000 души. За да вземж тая цифра, азъ съмъ се основалъ на специалната статистика, изработена въ 1894 год. отъ г. Иванчова, сега Министъръ-Президентъ, на когото желяжъ да бжде толкова добръ ми-

нистър-президентъ; колкото е билъ добъръ като началникъ на статистиката. (Петъръ Н. Даскаловъ: И безъ твоето желание може да бжде!) Съ твоята молитва, вървамъ, че ще бжде още по-добъръ. При тази цифра, която е публикувана въ 1894 год., трѣбва да се прибавятъ общинскитѣ учители, на които се плаща $\frac{2}{3}$ отъ държавата, защото тѣ не сж прѣсмѣтнати; трѣбва да се прибави увеличението на чиновническия персоналъ по пошитѣ и телеграфитѣ, напримѣръ въ новооткрититѣ станции; послѣ, увеличението чиновническия персоналъ въ извѣстни сѣдилища, както и въ министерствата, но на много мѣста точно числото на чиновницитѣ не може точно да се изброи, защото се прѣдставлява само сумата, а не и числото на хората. Въ кръгла цифра числото на чиновницитѣ ще възлѣзе на 35.000 души. Тѣ получаватъ отъ държавата 36.000.000 л., пакъ въ кръгла цифра, годишно; значи, на единъ чиновникъ се пада заплата срѣдно около 1.050 л., ако, разбира се, раздѣлимъ числото на плащаната сума съ числото на чиновницитѣ. Ако направимъ подробна смѣтка, която е излишно да излагамъ тукъ, ще видите, че отъ одрѣжкитѣ само не могатъ да се добиѣтъ — защото одрѣжкитѣ трѣбва да се взематъ за всѣка категория чиновници отдѣлно — повече отъ 10 милиона лева, а съ намалението 7%, 11 милиона лева може да достигнатъ. Правителствениятъ органъ, който искара сумата на 12 милиона лева, оптимистически си е направилъ смѣтката, но азъ я приемамъ, за да нѣмаме споръ. Така щото, ние знаемъ, че максимумътъ, който може да се достигне не само отъ одрѣжкитѣ на заплатитѣ, но и отъ намалението 7%, е всичко на всичко около 12 милиона лева. Тия 12 милиона лева ние знаемъ, че до края на годината нѣма да ги имаме, а ще ги имаме до края на идущата година. Но ще дойде единъ день когато ще трѣбва да ги плащаме и понеже вървамъ, че г. Министърътъ на Финанситѣ нѣма да рѣче, че ще можемъ въ тоя срокъ, въ бюджета на 1901 год. да прѣввидимъ тази сума, защото отъ 12 милиона ще пораснатъ, заедно съ лихвитѣ, на 13.400.000 л., и понеже не може да се поддържа, че ще се плащатъ отъ редовнитѣ приходи на бюджета, заради това ние трѣбва да знаемъ, че за тази сума единъ день пакъ ще бждемъ принудени да правимъ заемъ. Наистина и това е заемъ, само че заемъ вътрѣшенъ и който не тежи на цѣлото население, а само на извѣстна класа — на чиновницитѣ. Но когато рѣшимъ да се платятъ на тая класа тия пари — освѣнъ ако рѣшимъ да не се плащатъ никога — когато, казвамъ, ще трѣбва да плащаме тия пари, ние пакъ ще бждемъ принудени да направимъ единъ заемъ вътрѣшенъ или външенъ, но въ всѣки случай той ще бжде въ по-голяма цифра, отколкото сега се прѣдставляватъ одрѣжкитѣ отъ заплатитѣ на чиновницитѣ. Ще направимъ, слѣдователно, единъ вътрѣшенъ заемъ, за да имаме нужда отъ новъ заемъ. И съ този вътрѣшенъ заемъ, нито е видно по какъвъ начинъ ще се покриѣтъ нуждитѣ на страната, нито какъ ще могатъ да се посрѣщнатъ всичкитѣ финансови затруднения на държавата. А пъкъ когато се говори за финансови затруднения въ живота на държавитѣ, въ живота на частнитѣ лица, най-важнитѣ за-

труднения сж затрудненията на момента. Затрудненията сж най-силни и най-отекчающи за платежитѣ, които прѣдстоятъ до новата година; слѣдователно, укажете срѣдства, намѣрете пари именно за тия платежи, защото подиръ новата година може да отдѣхнемъ малко, и твърдѣ е възможно да намѣримъ други срѣдства. Но сега засега колкото врѣмето е по-кратко, толкова е по-мѣчно за да посрѣщнемъ всичкитѣ нужди. Слѣдователно, желалъ бихъ да ми се каже: какво ще се направи отъ страна на правителството, за да се посрѣщнатъ ония задължения, на които срокътъ истича до 1-й януарий идущата година. Не е този законъ, който ще ни достави тия срѣдства. Този законъ прѣдставлява тия неудобства, че ще ни принуди да направимъ новъ заемъ, за да исплащаме удържанитѣ пари; ние взимаме отъ кюрка си, за да закъримъ по-горѣ, гдѣто е скѣсано. Азъ не виждамъ по какъвъ начинъ съ тѣзи пари ще исплатимъ сумитѣ, срокътъ на които истича до края на настоящата година, нито пъкъ какъ ще исплатимъ ония суми, които трѣбва да платимъ до края на идущата година.

Сега трѣбва да погледнемъ и неудобствата на този законъ. Ние като знаемъ, че напълно гонимата цѣль не може да се постигне; като виждаме какви минимални стоди прѣдставлява законътъ, врѣме е да се попитаме: какви сж негодитѣ, скрити или явни, на този законъ. Нѣма никакво съмнѣние, че въ периода на одрѣжкитѣ, заедно съ намалението 7%, служащитѣ на държавата ще се намѣрѣтъ въ едно затруднително положение. Но като подкачамъ съ тия думи, азъ желая да испрѣварѣ още сега тия господа, които бихъ мислили, че съмъ се качилъ на тази трибуна да защитавамъ извѣстна класа отъ Българския народъ въ ущърбъ на другитѣ класи. Тия господа ще ме клеветѣтъ напразно, защото, като се искажъ, ще видѣтъ, че съвършено противното азъ ще проповѣдвамъ. Не се касае тукъ за сѣдбата на една класа отъ населението, на една каста отъ населението, както има тенденцията да се въздигне тя, но се касае за интереса на държавата, защото чиновницитѣ, споредъ мене, безъ никакво съмнѣние, както всички останали граждани, прѣдставляватъ извѣстни интереси, но въ настоящия случай азъ ги взимамъ не като отдѣлни лица, а като фактори въ държавата, назначени да изпълняватъ извѣстна служба, като частъ на оная машина, безъ която държавата не може да функционира и които, ако сж усъвършенствувани, държавата може да върви добъръ, а ако не сж усъвършенствувани, ще върви злѣ. Единъ прочутъ мислителъ е казалъ, че благоденствието на отдѣлнитѣ граждани е толкова по-високо, колкото по-силна е организацията на държавата. Нѣма нужда да прибѣгваме до авторитети, защото всѣки день имаме примѣри прѣдъ себе си. Ние виждаме какъ се разяждатъ и унищожаватъ само отъ едно съприкосновение съ цивилизованитѣ нации ония народи, които нѣматъ солидна организация, които нѣматъ добъръ еглобена държавна машина, нѣматъ чиновници добри и разбрани, както по сѣдилищата, тѣй и въ войската, тѣй и въ администрацията. Ние виждаме, както въ Африка, така и въ Азия, че на всѣкъдѣ, гдѣто има едно малко съприкосновение съ една

добрѣ дисциплинирана държава, винаги образованият народъ ще си наложи ярема надъ тия племена, които не могатъ още добрѣ да се организиратъ. Но въ всѣки случай, струва ми се, че е излишно да се распростирамъ върху тия елементарни нѣща. Достатъчно е само тукъ да забѣлѣжж, че насъ ни интересува чиновническата класа, не като класа и корпорация, а като машина, цѣла сглобена, която е прѣд-назначена да помага на държавата да върви успѣшно и която, ако върви успѣшно и хармонично, може да повдигне икономическото благосъстояние на държавата, а ако ли не — може да го понижи. Повръщамъ се на въпроса и питамъ: какви сж затрудненията, прѣзъ които би минали всичкитѣ чиновници, а заедно съ тѣхъ и офицеритѣ? Одрѣж-китѣ, които ще се направятъ, нѣма да бждѣтъ компенсирани съ други пари, които ще могатъ да бждѣтъ внесени на служите-литѣ на държавата; но трѣбва да знаемъ — понеже не се прѣдвижда въ закона никакви бонове, които да могатъ да се продаждѣтъ — че до края на идущата година само съ остатъка отъ заплатата си ще трѣбва да живѣятъ всич-китѣ служители на държавата. Когато се обсъжда абстрактно единъ въпросъ отъ тоя родъ, винаги трѣбва да се взема една срѣдна цифра и по нея да се сжи. Числото на чи-новниците ще трѣбва да го вземемъ исцѣло и когато го-воримъ за единъ чиновникъ отдѣлно, нѣма защо да се прави разлика между началника на отдѣление и разсилния, а ще вземемъ срѣдната заплата на единъ офицеръ, на единъ чи-новникъ, на единъ служащъ и по нея ще вадимъ заклю-чение. Прѣди малко имахъ честта да споменж, че отъ смѣтката, която азъ съмъ направилъ и която може да на-прави всѣкой, излиза, че срѣдно всѣко служащо лице по-лучава 1.050 л. годишно. Смѣтката ми е слѣдующата: има 11% одрѣжки отъ заплатата за даждия и пенсия — за нѣкои има 10, а за други 17%, но азъ взимамъ ми-нималното число 11%; имаме одрѣжки 25% срѣдно; по-неже захващаме отъ 20% и свършваме съ 30%, ста-ватъ 36%; имаме и 7% намаление на заплатитѣ, което ще се прѣдвиди въ бюджета, та ставатъ 43%. А знаете ли какво излиза? Остава една заплата срѣдно на всѣко служащо лице отъ 600 л. годишно или по 50 л. мѣсечно за да живѣе. Сега, ако искате да вземете отдѣлни случаи, ще ви кажж, че има и такива, които още по-силно прѣд-ставляватъ лошитѣ страни на закона. Азъ бихъ желалъ г. Министърътъ на Финанситѣ, ако притежава нѣкоя стати-стика, да ни каже, какъвъ процентъ отъ чиновниците иматъ изпълнителни листове. За Софийския окръгъ срѣдно 70% отъ чиновниците иматъ изпълнителни листове. 30%, слѣ-дователно, ако вземемъ за норма Софийския окръгъ, бихж получили 50 л. на мѣсець, но за останалитѣ, трѣбва да смѣтате още една одрѣжка отъ 33%; слѣдователно, нѣма да получите 50 л. мѣсечно, а ще получите около 9 л. заплата на мѣсець срѣдно количество за ония чиновници, срѣщу които би имало изпълнителни листове. Но тия аб-страктни цифри може би да не сж достатъчно краснорѣ-чиви, може би да не ви убѣждаватъ напълно. Вземете от-дѣлни случаи, вземете началниците на отдѣленията, които може да живѣятъ въ София и да иматъ нещастieto да

иматъ изпълнителни листове. (Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Срамъ!) Ако сж ергени ще имъ се одрѣжа 50% по изпълнителни листове, 11% одрѣжки за даждия и за пенсия, 30% врѣменни одрѣжки отъ запла-татата и 7% намаление, а всичко 98%. И знаете ли какво имъ остава за да живѣятъ? 2% отъ заплатата. (Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Жално!) Азъ не съжалявамъ такива хора, но ще ви моля да не се произнасяте така бързо, защото, менъ ми се струва, че ще бждете принудени единъ день да се раскайвате, ако бързате по такъвъ начинъ да приемоте такава една мѣрка. Не се касае за чувства; касае се за хладнокрѣвно раз-сжждане, касае се за смѣтки, които ще трѣбва да се на-правятъ, касае се за правилния ходъ на държавната ма-шина, касае се за финансовото положение на страната и ако съмъ принуденъ да влизамъ въ такива подробности, тия подробности не съставляватъ сжществото на въпроса, а сж малки частици, които нито врѣждѣтъ, нито ползуватъ, но въ които непрѣмънно трѣбва да се вникне, да се по-гледне хладнокрѣвно, ако сме беспристрастни и хора съ разумъ. Разбира се, заключенията, които могатъ да бждѣтъ извадени, могатъ да бждѣтъ различни между насъ и васъ; но въ всѣки случай ще трѣбва разумно да изслушаме и едната и другата страна на въпроса и тогазъ вече ще може да кажемъ, че всички сме си изпълнили дългътъ и ще може да дойдемъ да се съгласимъ върху изваждане на едно заключение. Изъ единъ пжтъ слушамъ и по-рано отколкото се надѣвахъ, едно възражение, което ми се направи: „За съжаление сж, наистина, тия чиновници, срѣщу които има изпълнителни листове“. И азъ ще ви кажж, че когато единъ началникъ на отдѣление получава такава грамадна заплата, въ сравнение съ единъ другъ срѣденъ чиновникъ, и ако е ергенинъ, ако е здравъ и читавъ и безъ да има нѣкое видимо нещастие, има дългове, той за-служва укоръ. И ако остане гладенъ, по-добрѣ е да го испждите, за да не позори управлението. Но това сж ис-ключения. (Петъръ Н. Даскаловъ: И Свирчо има ис-пълнителни листове!) Г-нъ Даскаловъ! Не ме прѣжсвайте! Оставете ме да говорж, защото ще кажж . . . (Шумъ.)

Г-да народни прѣдставители! Нека да оставимъ тия изключителни случаи на страна и да вникнемъ въ сърцето на въпроса и да вземемъ срѣдното количество. Не отказвамъ, че има хора, които не заслужаватъ никакъвъ интересъ; но вие ще признаете заедно съ мене, че ако има причина, която прави независимо положението на чиновниците въ материално отно-шение, то тая причина не лѣжи въ распуснатия животъ, а въ тѣхната сждба, защото чиновникътъ не е обезпеченъ. Има една обща рана, за която никой не може отдѣлно да се укорява, но която разяжда държавния организъмъ. Когато дойде едно министерство на властъ, подиръ падането на друго, вие виждате една хекатомба отъ чиновници. Повтарямъ още единъ пжтъ, този упрекъ може да се направи за всички еднакво, защото системата е такава и тая система трѣбва да се искорени; трѣбва да се поправи злото въ самия зарод-ишъ; този въпросъ трѣбва свършено да се уреди. Но фактъ е, че изъ единъ пжтъ, подиръ съставянето на едно

ново министерство, има сума чиновници, болшинството отъ тѣхъ — 25—30 хиляди души, може би, има, които се хвърлятъ на улицата и които чакатъ пъкъ да дойде друго едно министерство на власт да ги назначи. Тогава, когато тѣ не работятъ и не получаватъ отъ хазната заплата, тѣ правятъ дългове, и когато дойде другото правителство, което е приятелски настроено къмъ тѣхъ, назначава ги на служба и тогава тѣ ги исплащатъ. Но по лесно е да се правятъ дългове отколкото да се исплащатъ. (Вълько Нейчовъ: Така правятъ и министрите!) Така щото, има една важна причина, която не се касае до частни наклонности, до отдѣлни лица; ние имаме прѣдъ себе си едни факти, съ които трѣбва да расчитваме. Право или криво, то е другъ въпросъ, но това е фактъ и нека да излѣзе г. Министърътъ на Финансите да докаже противното, че ако не 70, то поне 65% отъ чиновниците нѣматъ изпълнителни листове противъ себе си. И на тия хора, съ съдбата на които се занимаваме, трѣбва да расчитаме не какви би трѣбвало да бждатъ, а какви сж въ дѣйствителностъ и тогава да правимъ сметка, защото разумнитѣ хора взиматъ въ внимание нѣщата не съ илюзии. Ако трѣбва да вземемъ тия чиновници каквито сж, това трѣбва да стане не зарадъ тѣхнитѣ черни очи и не за погрѣшкитѣ на тѣхнитѣ патрони, които пждятъ и назначаватъ, а за важноста, която тѣ прѣдставляватъ, корпоративно вземени, за правилния вървежъ на държавнитѣ работи. Така щото, оставѣте упрека на страна и недѣйте повдига въпросъ за съжаление или несъжаление на извѣстни чиновници, защото повече отъ половината отъ тѣхъ ще се намѣржатъ въ такова положение, че заплата нѣма да имъ стига. Ако вземемъ да направимъ сметка на единъ селски куриеръ, който на книга получава 60 л. мѣсечно — има и други, които получаватъ и 70 л., но въ всѣки случай болшинството получава по 60 л. — то ще видимъ, че подиръ одръжкитѣ за пенсия, подиръ намалението 7%, подиръ ако е длъженъ и има изпълнителенъ листъ, трѣбва да остане съ 16 л. на мѣсеца, съ които е принуденъ по закона да храни коня, да си плаща разноскитѣ за живѣне, за топливо, да всенитава дѣцата си, да вика докторъ, ако му се случи нѣкое нещастие, и да плати на аптеката — нѣщо абсолютно невъзможно. Но въчиниятъ въпросъ винаги ще се вижда на устнитѣ на извѣстни хора и въчното възражение ще се казва: „защо сте се расипакали за участъта на чиновницитѣ? — Най-послѣ тѣ сж хора, които получаватъ отъ хазната пари.“ Ние видѣхме да се въспроизвеждатъ и такива аргументи: „Суша стана, цѣлъ народъ пострада, а чиновникътъ си получава заплата; защо и той да не пострада малко?“ Прѣкрасно. И той, заедно съ останалата частъ отъ Българския народъ, заедно съ мене, заедно съ васъ, заедно съ брача, заедно съ медика, който не може да вземе заплата отъ сиромашкии клиентъ, нека и той да пострада. Но недѣйте го туря между глада и прѣстѣпленieto, защото стомахътъ нѣма чувства, нѣма разумъ, а иска да яде, и той ще краде, но ще яде. Недѣйте прави разбойници отъ чиновницитѣ и недѣйте ги кара да вършатъ прѣстѣпления. А тогава, когато ги карате да изпълняватъ извѣстни длъжности и не

имъ давате срѣдства да живѣятъ, тѣ сж фатално блѣснати да вършатъ прѣстѣпни дѣла. Когато вие имате единъ женецъ човѣкъ, на когото дѣцата сж болни и не може да купи вжглища за да ги стопли, нѣма пари за да вика докторъ и да купи месецъ за да имъ свари една чорба и когато трѣгне този чиновникъ да отиде да носи пощата и въ неговитѣ ржцѣ се намиратъ пощенски записи или пощенски и гербови марки, недѣйте иска честностъ отъ него. Отъ него моментъ този човѣкъ е крадецъ, защото бащинскитѣ чувства и гладътъ го каратъ да извърши едно злодѣяние. Не е държавата, която трѣбва да настрѣчава чиновницитѣ да вършатъ прѣстѣпления. Ето кждѣ е въпросътъ, ето кждѣ е сърцето на въпроса, ето какъ е правилно цоставенъ той и ето защо нѣма мѣсто да се вика: „ние нѣма да съжбяваме хората, които правятъ палати, хората, които трупатъ пари или дългове.“ — Тѣхъ недѣйте ги съжбялява. Зарадъ общото число, зарадъ общото състояние на страната на държавата, съ интереситѣ на която сте натоварени, зарадъ нея се съжалете. А пъкъ, г-да народни прѣдставители, не подлежи на съмнѣние, че когато ние успѣемъ съ неправиленъ намаления — безъ постигането на цѣльта — на чиновническитѣ заплати, когато успѣемъ казвамъ, да ги направимъ толкова минимални, щото да принудимъ хората да прибѣгнатъ въ извѣстни случаи до рушвета, това зло вече не можемъ да го искоренимъ. Прибѣри имате прѣдъ васъ. Администрацията на турската империя не е поправена и нѣма да се поправи затова, защото рушветътъ е узаконенъ и е узаконенъ по силата на единъ законъ, който е по-императивенъ отъ всѣки другъ писанъ законъ — по закона на нуждитѣ на гърлото.

Ето какви сж неудобствата, г-да народни прѣдставители. Не е работа, че 35.000 сѣмейства, които въ всѣки случай заслужаватъ нашето внимание, защото принадлежатъ на Българския народъ, не щѣли да иматъ достатъчно срѣдства за поминѣкъ. Работата е, че 35.000 шефове на тия сѣмейства сж частъ на държавната машина, и когато ние недостатъчно ги възнаградимъ, или ще ги накараме да взиматъ рушветъ, или пъкъ ще оставимъ на чиновническитѣ мѣста само най-неспособнитѣ хора. Съвсенъ човѣкъ, интелигентенъ, който е способенъ да искара хлѣба си извънъ чиновническата кариера, нѣма да остане на държавна служба.

Впрочемъ, позволѣте ми да кажъ между скоби, че този въпросъ е по-общъ; че не е само платата, която ще поправи нашето чиновничество; този въпросъ е тѣсно свързанъ съ мѣркитѣ, които сега подиръ двѣ минути ще имамъ честъ да прѣпорѣчамъ на вашето внимание. Въпросътъ е по-широкъ, по-сериозенъ и повтарямъ още единъ пътъ, че не е исклучително заплата, която ще въздигне нашето чиновничество, която ще направи служащитѣ и по-морални, и по-способни, и по-вѣщи. Има и другъ единъ въпросъ, въпросъ за общо обезпечение на чиновничеството. Дотогазъ, докогато може по единъ капризъ, ако щете на единъ народенъ прѣдставителъ като насъ, или другъ, по каприза на единъ партизанинъ да се изхвърли единъ чиновникъ на улицата, или да се прѣмѣсти отъ Видинъ въ Бургазъ; дотогазъ, докогато правителството въ лицето на министра може бесконтролно

които ще чиновници да назначи или да уволни, и докато стават такива чести промѣнения въ чиновническия персоналъ, ние здрава и хубава организация на чиновничеството нѣма да имаме въ България. И както въ други цивилизовани държави, както и въ Влашко се принудили да уредятъ този въпросъ, така и ние ще бъдемъ принудени да го уредимъ. И колкото по-скоро го направимъ, толкова по-добро за насъ. Защото, прѣди всичко, единъ чиновникъ, който е подкачилъ своята служба, и е билъ сигуренъ, че при добро поведение нѣма да бѣде испъденъ подиръ 20 години, когато навикналъ на извѣстна работа и отъ денъ на денъ е станалъ по-вѣщъ, ако го испъдите и на негово мѣсто назначите другъ невѣщъ човѣкъ, той е вече забравилъ тази работа, и ако подиръ три години го назначите пакъ, той нѣма да бѣде толкова вѣщъ, толкова способенъ, отколкото ако бѣше продължавалъ службата. Независимо отъ туй, когато чиновникътъ бѣдѣлъ съвършено обезпечени и когато не ще зависѣтъ отъ произвола на министра, или на едно влиятелно лице, ще постигнатъ най-интелигентни хора въ управлението и тогава ще имаме най-добри чиновници. Азъ не желая да взимамъ примѣри отъ други държави, а ще взема отъ самата България. Ние знаемъ, че въ войската като чиновници, като служачи лица, като офицери, допускатъ се лица подъ строгъ цензъ: необходимо е тѣ да минѣтъ единъ испитъ въ Военното училище; подиръ туй, необходимо е да прослужатъ извѣстно врѣме за да получатъ знание, да добиѣтъ опитностъ, а подиръ туй врѣме началството не си играе съ тѣхъ — тѣ не могатъ да бѣдѣтъ мѣстени и уволнявани. Ако армията бѣше изложена на такива произволи, щото да можехъ и менъ да назначѣтъ за дружиненъ и друго да вземѣтъ отъ улицата и да го назначѣтъ батареенъ командиръ или пъкъ да уволнѣтъ офицеритъ безъ причини, ние пѣмаше да имаме никога такава здрава организация въ войската и никога такава войска нѣмаше побѣда да спечели. Затуй нашата армия прѣдставлява сила, защото лицата, които я управляватъ, отговарятъ на извѣстенъ строгъ цензъ, развити сж, способни сж, вѣщи сж и сж обезпечени, и това е много важно нѣщо. Вземете сега сѣдилищата. Тамъ релативно сѣществва тази гаранция и затуй по-добри сж уредени. Вземете училищата. И тамъ релативно има гаранция, има цензъ и заради туй попадатъ по-добри, по-свѣсни хора, и не ги пѣдѣтъ толкова често, макаръ да ги мѣстѣтъ несправедливо по нѣкога. Затуй и тамъ сж по-добри. Вземете администрацията. Никога не укоривамъ — всички сме еднакви по тоя въпросъ. Ние имаме повече отъ хиляда юристи въ България, имаме и други хора съ висше образование и дойде ли работа за окръжни управители, никое правителство не е въ състояние да намѣри 20—30 души, които да отговарятъ на поста. Ще намѣри 5—10 души; за остатъка не може да намѣри. Защо? Защото за окръженъ управителъ цензъ за знание не се иска; отъ него се иска избори да прави. А такъвъ окръженъ управителъ сигурно ще бѣде испъденъ отъ другъ Министъръ на Внѣршнитъ Дѣла. (Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Въ Стамболово врѣме ги имаше!) Не говорѣмъ частно, но общо. Азъ не казвамъ, че въ друго врѣме ги е

имало. А пъкъ когато дойдемъ до финансовата администрация, ние ще трѣбва да търсимъ съ западенъ фенеръ по срѣдъ бѣлъ денъ, за да намѣримъ единъ свѣстенъ началникъ отдѣления. Принципитъ сж въ необеспечаване положението на чиновникътъ. И азъ ще ви кажа, г-да народни прѣдставители, че ако това обезпечение сѣществва, или ако се въдворѣше, ние въ скоро врѣме бихме могли да уредимъ не само държавната машина, администрацията да върши по-добри работата си, и бирниците да изпълняватъ своята, а не друго нѣщо, съвършено посторонно; не само тия резултати щѣхме, казвамъ да добиемъ, но можехме още и много значителни икономии да направимъ, отъ които щѣше да почувствува хазната. Трѣбва да се знае, че когато има вѣщи лица, когато направимъ нашитъ чиновници да отговарятъ на назначението си, ние не ще да имаме нужда отъ такъвъ бесчисленъ сонмъ чиновници. Вие знаете, г-да народни прѣдставители, колко чиновници имаме. Азъ споменѣхъ, че тѣ сж около 35.000 души минимумъ, а може да приемѣмъ и повече. Но при това не трѣбва да се забравя, че трѣбва да се прибавѣтъ и всички служащи при общинитъ, окръжнитъ свѣти и постояннитъ комисии. И тогазъ ще добиемъ сигурно една цифра, която е много по-високо отъ 40.000 души. Въ какво състояние се намиратъ тѣ? Какво излиза отъ това? Излиза, че 40.000 сѣмейства, 40.000 души здрави мъже, способни за работа, мъже между 20 и 40 годишна възраст, се хранѣтъ отъ хазната. Други 40—50.000 души здрави хора чакатъ да паднѣтъ опѣзи и тѣ да сѣднѣтъ на мѣстото имъ. И дотогава, докато не стане това нѣщо, тѣ не вършатъ никаква производителна работа. Първата година правѣтъ дългове, втората година захващатъ да имъ се олизватъ лактитъ, по въ всѣки случай ставатъ неспособни за работа, неждѣрни да си извадѣтъ хлѣба. А когато се улечи нѣкой испъденъ чиновникъ да се залови за нѣкоя работа, на втората недѣля той е здравъ човѣкъ, лицето му е свѣтло и неговата къща е отъ всичко пълна. Ако бѣше се уредилъ чиновническиятъ въпросъ не трѣбва да се забравя, че тия 40—50.000 души не щѣхъ да бѣдѣтъ празноскитающа се, но щѣхъ да се заловѣтъ на работа. И, ако турите да получаватъ срѣдно доходъ по 1.000 л., прѣсмѣтнете грамадната цифра отъ 50.000.000 л., които тия хора не произвеждатъ, а ядѣтъ на готово. (Вълко Нейчовъ: Не ще има кой да избира тогава!) Да се намали числото имъ, защото колко по-вѣщи чиновници има, толкова по-малко души могатъ да вършатъ извѣстна работа. Повръщамъ се къмъ въпроса, който се повдигна съ изброяване числото на нашитъ чиновници, и казвамъ, че ако вземемъ да прѣсмѣтнемъ процента на чиновникитъ, ще дойдемъ до заключение, че въ България на едно население почти отъ 3.500.000 души се падатъ 10 души чиновници на 1.000 души население. (Василъ Кънчовъ: По 13 души по-точно, прѣсмѣтнати по статистиката!) Впрочемъ, по-вѣрно ще бѣде да кажа 13 души. Азъ взимамъ най-низкитъ цифри нарочно, за да бѣде въ всѣки случай смѣтката точна, за да не ме обвиняватъ, че прѣувеличавамъ. Азъ съмъ готовъ да взема тази цифра, защото заедно съ общинскитъ служащи може да излѣзѣтъ повече

отъ 13 на 1.000 души. Но пока приемемъ, че на 1.000 души население, жени, мъже и дѣца, се падатъ 10 души чиновници. Туй е много нѣщо, на 1.000 души население 10 души чиновници здрави и валидни хора. Въ другитѣ държави какво е? Азъ прѣпорѣчвамъ на всѣкиго статистиката, въ която може да намѣри тия данни. Ще ви кажж, че въ Белгия се падатъ 8 души чиновници на 1.000 души население. Но трѣбва да вземемъ въ съображение, че ние не можемъ да се мѣримъ съ Белгия, защото тамъ има чиновници по желѣзницитѣ; защото въ Белгия нѣма важно мѣсто, гдѣто да нѣма прокарана желѣзница. На картата ако погледнете ще ви направи впечатление, че цѣлата страна е покрита съ гъсти мрѣжи желѣзни линии. Администрации на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ работятъ много повече отколкото у насъ. Въ всѣки градъ тамъ ще видите по 50—60 трена на всѣка станция въ день на и повече, заедно съ пѣтническитѣ и товарнитѣ. А у насъ имаме станции, къдѣто минава на день единъ тренъ нѣкъдѣ два трена, а нѣкъдѣ три трена. Колко персоналъ се изисква за 60 трена, а колко за 3 или 4 трена? У насъ числото на телеграмитѣ е 1.000.000 на годината, а въ Франция 80.000.000 на годината. Пропорция нѣма никаква. Движението и дѣятелността на пощата всѣки, който е ходилъ въ странство, знае какво е. Слѣдователно, за такива напѣднали държави трѣбва да се изисква всѣкога повече персоналъ, персоналъ пропорционално съ по-голѣмата работа. Но азъ не прѣпорѣчвамъ тази напѣднала страна за насъ българитѣ, като образецъ. Ние трѣбва да бждемъ по-скромни и да се обърнемъ къмъ ближнитѣ намъ страни. Власитѣ, които, както казахъ прѣди малко, така сжщо могатъ да се похвалитъ съ добръ уредената имъ държава, на 1.000 души население иматъ $4\frac{1}{2}$ чиновници, а ние имаме 10—13‰. Тѣй щото, много сме далечъ отъ тѣхъ. Ако нашата администрация бжде опростотворена, както влашката, ние нѣма да имаме 36.000 души чиновници, както имаме сега, и да плащаме на 36.000 души чиновници, а щѣхме да имаме на половина отъ 36.000 и щѣхме да плащаме само на 18.000 души. (Нѣкои прѣдставители отъ лѣвицата ржкоплѣскавъ.) Ето гдѣ е икономията, а не въ одрѣжкитѣ! Вземете другъ примѣръ, още по-ясенъ, още по-удивителенъ. Въ Австрия на 1.000 души население се падатъ по $1\frac{1}{2}$ души чиновници, а у насъ сж 10 души. Значи, у насъ има 7 пѣти повече чиновници, отколкото въ Австрия и, сигурно въ Австрия, има седемъ пѣти повече работа по администрацията, отколкото у насъ. Ние имаме талантътъ и искусството да създаваме канцеларизъмъ, безъ да се върши работа, да ни коштува много скжпо.

Най-послѣ указвамъ и на друго нѣщо. Прѣди малко посочихъ на армията като образецъ на организация, но за канцеларизма колкото се касае и тамъ има много нѣщо да се направи. Но вземете и сравнитѣ всѣко министерство, нашитѣ сждилища, вжтрѣшното и финансовото управление, и не съ банката, а съ земледѣлческитѣ каси, и вие ще видите, че администрацията на земледѣлческитѣ каси коштува четири пѣти по-евтино, отколкото всѣка друга администрация. За сжщата работа тамъ много по-малко се харчи и

по-скоро се върши работа. Ако, слѣдователно, бжде уреденъ чиновническиятъ въпросъ у насъ, нѣма съмнѣние, че ако не можемъ да дойдемъ до тази хубава пропорция, до която е дошла Австрия и Русия, гдѣто има 3 души чиновници на 1.000 души население, можемъ сигурно да дойдемъ до това положение, въ което се намира Влашко, защото то малко прѣди насъ върви. Ромѣния крачи напѣдъ, но ние можемъ да вървимъ по нея и можемъ да достигнемъ такива резултати и можемъ да намалимъ поне съ 50% числото на чиновницитѣ и да направимъ една сериозна икономия. Не е злѣ да си поставимъ изъ единъ пѣтъ въпроса, г-да прѣдставители, да се свърже този въпросъ съ оня, който ни занимава сега и не е злѣ да се сиремъ върху това, тѣй като ние сме господари тукъ. Ако искаме да не бждемъ роби на една чиновническа класа. . . . Азъ съжбялявамъ, че ги нѣма тукъ ония, които казвахъ, че съмъ искалъ да защитѣ нѣкои чиновници. Азъ ви съвѣтвамъ сега, азъ ви указвамъ на едно срѣдство да не бждете милостиви къмъ извѣстни хора, къмъ една класа чиновническа, но да бждете милостиви къмъ интереситѣ на населението. Ако искаме да бждемъ послѣдователни да не плачемъ надъ сждбата на чиновницитѣ, нека бждемъ още отсега радикални, нека да се не приструваме, че се касае за сждбата на държавата. Нека кажемъ: ние сме господари, дайте да уредимъ чиновническия въпросъ, да не могатъ чиновницитѣ да бждатъ исхвърляни на улицата кому както и когато екимне; дайте да скратимъ числото имъ не съ 50%, а само съ 30%, виѣсто да намаляваме заплатитѣ имъ съ 7% и правимъ одрѣжки 25%. Защо отивате да правите тѣзи чиновници нещастници? Защо искате да ги направите просто рушветчин и да ги хвърляте въ затвора? Намалѣте числото на чиновницитѣ, очистѣте излишното число чиновници, вие ще имате една икономия отъ 12 милиона лева, които нѣма да ги правите заемъ, за да ги плащате утрѣ, а ще останатъ въ хазната и ще постигнете една друга добра цѣль за народа, защото хората, които ще се отстранятъ отъ управлението, ще се заловятъ за своя частна работа и ще бждатъ производителни, вмѣсто да се хранутъ на гърба на хазната. Вие искате да не съжбяляваме хората, които се гождатъ отъ изворитѣ на държавното съкровище. Е добръ, и азъ не ги съжбялявамъ и ви прѣдлагамъ тази мѣрка: рѣжете, че има какво да се рѣже. Защото, и да нѣмаше тази финансово криза, туй е необходимо за доброто управление на държавата. Защото не можемъ да си обяснимъ луксътъ отъ мнозинството на чиновницитѣ. Дайте да рѣжемъ тази рана и намалимъ числото на чиновницитѣ не съ 50%, а само съ 30%. Съ това ще направите икономия и ще вземете пари повече, отколкото съ тоя законъ за одрѣжкитѣ.

Нѣма съмнѣние, г-да народни прѣдставители, че ако се касае за отстранение на финансовото затруднение исцѣло, ако се касае да се намѣрѣтъ источници за посрѣщане всичкитѣ пужди на държавата, извѣлъ единъ заемъ, който би се направилъ въ странство, азъ съмъ напълно убѣденъ, че това нѣщо, което сега се иска да се направи, не е достатъчно. Мѣрката, която азъ ви прѣдлагамъ — да се намали

числото на чиновниците, не представлява ужасният неудобства на тоя законъ, а представлява това удобство, че ще даде същитъ тѣзи пари безъ да бъдемъ принудени да ги връщаме. Но и тази мѣрка не разрешава въпроса, и тя не може да ни даде исканата цифра, защото отъ 12 милиона не могатъ да станатъ 35. Тукъ не е подложенъ на разискване въпросътъ, по какъвъ начинъ да извадимъ държавата отъ кризата и кои сж сръдствата, които да съставятъ цѣла система, и съ които сръдства ще може да исплува държавата отъ затрудненото финансово положение. Ако този въпросъ бѣше подложенъ на разискване, азъ бихъ отишълъ до край и бихъ казалъ, че прѣдъ този законъ, който нѣма да постигне никаква цѣль, който не дава достатъчно пари на хазната, дѣйствително по-добъръ ще бѣде да се прѣдпочете единъ вътрѣшенъ заемъ, съ издаването отъ държавата на книжни пари съ насилственъ курсъ. Съ този въпросъ азъ нѣма да се занимавамъ сега, защото не е положенъ на разискване и нѣма да злоупотрѣбжъ съ вашето търпѣние, нито пъкъ искамъ да давамъ уроци на почитаемото правителство, но само искамъ да изкарамъ на явѣ тая идея и я прѣдоставямъ на изучаването отъ страна на правителството. Ако министерството мисли, че съ намалението на чиновниците не може да разреша въпроса и че и съ десетъка още не ще може да го разреша, тогава нека прибѣгне до тая мѣрка — да прибѣгне до вътрѣшенъ заемъ съ издаването на книжни пари съ насилственъ курсъ, която сигурно има това неудобство, че може да се покачи ажиото, по което неудобство можемъ и да отстранимъ, ако вземемъ да разискваме въпроса. Така щото, нека се направи това и да не избираме отъ всичкитъ мѣрки най-лошата. Нека бѣде и тая мѣрка съ другитъ мѣрки заедно. Одрѣжкитъ отъ заплатата на чиновниците е една идея най-несполучлива, най-съпряжена съ лоши послѣдствия и най-празна съ полезни резултати. Ето защо, азъ съмъ противъ приемането по принципъ на тоя законъ, защото, който го приема, не като народенъ прѣдставителъ, по който го въведе въ сила като министъръ, негрѣмѣнно ще се раскайва единъ день. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата.)

Тодоръ К. Шипковъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Когато се събрахме на извънредна сесия миналия май, всѣки отъ васъ помни, че назначението на тази извънредна сесия бѣше да се гласуватъ известнитъ вамъ договори, съ цѣль да се извади страната отъ настоящето трудно финансово положение, въ което се намира. На всѣкъдѣ изъ България бѣше известно, че съществува финансова криза и че цѣльта на договоритъ и свикването на извънредна сесия бѣше, да се искара страната отъ финансовата криза. Помните тѣй сжщо много добъръ, че Негово Царско Височество въ своята Тронна Рѣчь, съ която закри извънредната сесия, слѣдъ гласуването на договоритъ, най-тържествено заяви, че съ гласуването на договоритъ икономическитъ затруднения и финансовата криза сж най-правилно разрешени и че страната се изваждала отъ трудното положение, въ което се намираше. Прочее, когато се събрахме изново на тази първа редовна сесия

на Х-то Обикновено Народно Събрание и когато чухъ да се прочете Тронното Слово отъ Негово Царско Височество, пасажътъ, който ми направи най-поразително впечатление, бѣше именно пасажътъ, който говорѣше пакъ за лошото финансово положение и въ който се казваше, че не сме излѣзли отъ финансовата криза, че не сме извадили страната отъ затрудненото финансово положение, но че пакъ се прѣдвиждатъ нови „спасителни и героически“ мѣрки, защото лошото финансово положение продължавало и споредъ менъ, не само продължава, но днесъ, благодарение на пристигнитъ вече „спасителни и героически“ договори, то е много повече изострено, отколкото бѣше прѣди. Когато говорихъ при разискването на договоритъ, азъ ви казахъ, защото положително бѣхъ увѣренъ, че съ гласуването на договоритъ нѣма да излѣземъ отъ финансовата криза, но г. Министърътъ на Финанситъ най-тържествено заяви, че именно съ гласуването на договоритъ, цѣльта, която се гопи, да се извади страната отъ това трудно финансово положение, отъ тая несносна криза, ще се постигне. (Министъръ Михаилъ Теневъ: Не съмъ казалъ това нѣщо, и завчера Ви го казахъ!) Ако заявявате, че не сте го казали, г-нъ Теневъ, азъ ще си послужжъ съ Вашата стенографирана рѣчь, която е вече отпечатана и която имамъ на рѣцѣ. Азъ самъ си държжъ бѣлѣжки и като казвате туй нѣщо, азъ ще се принуджъ противъ волята си да се повѣржъ на лѣкои пасажъ отъ Вашата рѣчь, които ще прочетжъ. Ето, напримѣръ, какво сте казали по договоритъ. Когато говорѣхте за синдиката, на страница 57, вие казахте това: „Понеже групата знаеше, че сключването съ добри условия на единъ новъ заемъ, при положението въ което се намира нашиятъ кредитъ сега, е невъзможно и недопустимо, категорическото заявление на прѣдставителитъ ѝ бѣше, че всичкитъ улеснения и всичкитъ сръдства, отъ които има нужда българското правителство, може да му се доставжтъ, само като се комбинира операцията по сжщия начинъ, както и бившето правителство бѣ я сключило съ тѣхъ“, т. е. като приемемъ договоритъ, които тѣ ни наложихъ. Сега, не можъ да кажъ нищо друго, освѣтъ, че това е диаметрично противоположно на това, което сега твърдите. (Министъръ Михаилъ Теневъ: Хичъ не твърджъ това, г-нъ Шипковъ!) Сетѣтъ, на страница 65, г. Теневъ продължава. (Чете.) „Най-сериозниятъ мотивъ, г-да народни прѣдставители, който ораторитъ отъ лѣвицата произнесохъ противъ договора за конверсията, е този, че правителството не се е усигурявало съ пужнитъ сръдства за покриване на своитъ дългове и за довършването на прѣдприетитъ желѣзнопѣтни линии и пристанища“. Да, наистина, това бѣше твърдѣнието на лѣвицата и то сега излѣзе положително вѣрно. Какво казва по-нататѣкъ г. Министърътъ на Финанситъ противъ това твърдѣние на лѣвицата? Ето какво: (Чете.) „При все това, обаче, азъ ви заявявамъ, г-да народни прѣдставители, че ще си свършимъ работа безъ особени затруднения. (Министъръ Михаилъ Теневъ: Прѣскачихте лѣщо! Четѣте наредъ!) Не прѣскачамъ. (Чете.) „На расположеение ще

имаме 54.182.750 л., които щъли да се добиждъ по начинъ, който излага тукъ. Най-сетнѣ, г. министрътъ казва, че отъ тая сума, като издължимъ всичкитъ задължения, които имаме къмъ разнитъ банки и които изрежда по-надолу, а така също като се исплати и на Българската Народна Банка, на земеделческитъ каси и на Dette Publique, къмъ които тоже още не сме се издължили, пакъ щели да ни останатъ на разположение още 8.926.750 л. за продължение на постройкитъ.

Г-да прѣдставители! При тѣзи твърдѣния, на г. Тенева, азъ мисля, че имамъ право да кажа, че г. Теневъ въ своята рѣчь по договоритъ най-тържествено и най-категорически заяви, че съ приемането на договоритъ ние напълно щѣли сме да излѣземъ отъ финансовата криза и, ако това не бѣше вѣрно, азъ не мисля, че Министерскиятъ Съветъ щѣше да тури въ устата на Кнѣза онзи пасажъ по финансовитъ въпроси, който се яви въ Тронното Слово, съ което Негово Царско Височество закри извънредната сесия. (Вѣлко Нейчовъ: Излъгалъ го е!)

По-нататкъ, въ същата рѣчь г. Теневъ казва още: „Незабравяйте, обаче, че тая сума ще се увеличи съ постъпленията отъ бюджета за онѣи расходи, които сж прѣдвидени въ него, а се исплащатъ сега отъ заема, като сумитъ за Dette Publique, окупационния дългъ и пр. Освѣнъ това, даже ако допуснемъ, че подиръ нѣколко врѣме ще се намѣримъ въ нужда за пари, пакъ ще имаме на разположение Българската Народна Банка, която въ всѣки случай ще ни помогне. Ако въ най-критически и ненормални врѣмена, когато българската държава не е могла да намѣри пари никѣдъ, Българската Народна Банка е заемала по 5—8 милиона лева и се е притичала на помощ на съкровището, занепрѣдъ, щомъ нѣма противодѣйствиe и прѣслѣждане отъ нѣкоя страна, тя ще може още по-лесно да указва помощта си. Па и самиятъ синдикатъ, който е заинтересуванъ въ нашитъ книжа, въ нашитъ операции, ще бърза, колкото е възможно по-скоро, да изпълни контракта и искара очакваната печалба, и нѣма защо, прочее, да се стрѣскаме отъ това.“ (Единъ прѣдставителъ: Въ юний мѣсець го е казалъ това!) Не е ли, моля ви се, вѣрно това, което твърдѣж и сега? Г-нъ Министрътъ на Финанситъ казва, че съмъ ималъ грѣшка въ твърдѣнието си.

Не само това, но г. Министрътъ на Финанситъ ни каза, даже и онзи день, когато говорихме тукъ, друго едно нѣщо, за което искамъ да споменъ. Той ни каза тогавъ, че причината, загдѣто банкитъ не сж емисирали новия заемъ и загдѣто не сж ни дали всичкитъ суми, които обѣщавашъ, била тая: „защото гласуването на договоритъ закъспѣло.“ Г-да! Рѣчьта на г. Министра на Финанситъ по договоритъ се каза на 17-й юний, а онзи день, когато той зацѣпчаваше пасажъ отъ отговора на Тронното Слово, касающъ се до финансовото положение на страната, той хвърли единъ много силенъ упрекъ по адресъ на лѣвицата, като заяви, че „не е болшинството виновато за късното гласуване на договоритъ, не е виновата нито правителството, нито синдикатътъ, ами е виновата лѣвицата, защото обструктирала и говорила противъ договоритъ.“ Даже той отиде

по-нататкъ и каза, че защото лѣвицата давала не точни свѣдѣния или свѣдѣния прѣувеличени за нашето трудно финансово положение, затова и кредитътъ на държавата билъ побитъ! Е добръ, лѣвицата взе участие въ разискването на договоритъ само два дена. Ако болшинството бѣше прѣдложило да се вотиратъ тия договори още при самото отваряне на Камарата, какво можеше да направи лѣвицата? Само два дни взе лѣвицата участие въ разискване на договоритъ — повече не. Слѣдователно, не може да се упрекава лѣвицата, както и онѣи, които говорихъ противъ договоритъ, че тѣ сж били именно причината, загдѣто банкитъ не изпълнили своитъ задължения. Вие знаете много хубавъ, г-не Министре на Финанситъ, че въ извънредната сесия болшинството или Народното Събрание посвети повече отъ единъ мѣсець за провѣрка на изборитъ и за касирането на 17 души депутати. Слѣдователно, не е виновата лѣвицата, загдѣто договоритъ не сж гласувани въ началото на юний мѣсець или веднага слѣдъ отварянето на сесията. Освѣнъ това, когато вие казахте тая си рѣчь, вие знаехте много хубаво, че я казахте на 17-й юний, и ако знаехте, че банкитъ нѣма да емисиратъ новия заемъ, защо не ни заявихте това тогава, ами съзнателно ни излъгахте? Когато ние гласувахме тия договори и когато сесията се закри съ онзи утѣшителенъ пасажъ, че съ приемане на договоритъ „най-правилно се разрѣшава финансовиятъ въпросъ у насъ“, че финансовата криза се прѣмахва, ние всички си отидохме по домоветъ поне успокоени. Болшинството поне мислѣше и вѣрваше, че излизаме отъ трудното финансово положение. Сега какво слушаме? Прѣдлага ни се единъ новъ законопроектъ, съ който държавата щѣла ужъ да спечели пари, и тѣзи пари ще се употребяватъ послѣ за да се посрѣщатъ вътрѣшнитъ нужди на страната! (Вѣлко Нейчовъ: До нова година! — Смѣхъ.) Азъ не съмъ изучилъ точно какви сж нуждитъ на българското съкровище днесъ за днесъ; може да бждѣтъ 30.000.000, може да бждѣтъ 40.000.000, а единъ господинъ ми казваше, че ние имаме належащи дългове 60.000.000 л. Асж и не можатъ да се изучатъ! Никой точно и положително не ги знае, и самъ Министрътъ на Финанситъ нищо позитивно не ни казва за тѣхъ! Особно е българското държавно счетоводство; то е толкозъ заплѣтено, толкова сложно, толкова разбъркано, толкова размѣсено, щото не вѣрвамъ нѣкой да знае точно нашето финансово положение. И какъ ще го знае? Имамъ едно министерство на власт и докато е на власт, все епохални дѣла въсхвалява и въспѣва и все-странно твърди, че финанситъ на България сж въ цвѣтуеще положение, че България прогресираща и минува даже за единъ отъ факторитъ въ свѣта; падне това министерство, дойде друго и вземе да хвърля всевъзможни упреки по адреса на падналото министерство; то дохожда на власт съ обѣщание, че ще направи не знамъ какви чудеса и докато е още на власт обѣщава, че ще направи това и онова и най-послѣ при падането и на това министерство и дохождането на друго виждаме същата история, че работитъ се намиратъ още по забатачни. И, както отивамъ, азъ съмъ положително убѣденъ, че нашитъ финансови работи не само нѣма да се

оправихъ, но още повече ще се вложитъ. Ще ми бжде драго ако бжде вѣрно — и дай Боже да бжде вѣрно — онова, което г. Министерътъ на Финансите опзи денъ въ рѣчта си по Тронното Слово ни каза: „Г-да! Ние се считаме за достатъчно силни, за да избавимъ страната отъ това трудно фипансово положение и ще я избавимъ.“ Ако го направи г. Министерътъ на Финансите, ако го направи настоящето правителство, то ще направи най-голямата заслуга, която едно правителство може да направи за държавата, и никой нѣма да се радва толкова, колкото азъ. И г. Министерътъ на Финансите, както и болшинството, въ такъвъ случай могатъ да рассчитатъ и на центъра, и на лѣвицата, и на всички българи въ страната. Но, ще се постигне ли нѣщо отъ тая цѣль съ този особенъ законопроектъ? Новитѣ правителствени мѣроприятия нищо нѣма да спомогнатъ за постигането на гонимата цѣль. Тѣ нѣма да ни усигурятъ необходимитѣ нужни икономии. Тѣ прѣдвиждатъ едно намаление на платитѣ на чиновницитѣ съ 7% и, съразмѣрно съ заплатитѣ, да се направятъ одрѣжки отъ 20 до 30%, срѣщу които българското правителство подиръ 15 мѣсеца ще имъ плаща 8% лихвъ. Всички тѣ икономии, които могатъ да се добиждатъ съ тѣзи мѣрки, ще възлизатъ на 12.000.000 л., а срѣщу тѣхъ ние въ края на 1900 год. ще имаме да плащаме лихва близо 2.000.000 л. Сега, съ съ тѣзи 12.000.000 л., ще може ли да се посрѣщнатъ задълженията на българското съкровище? Не. А какъвъ резултатъ ще има това, първо, за нашата страна и, послѣ, за нашия кредитъ въ странство? Срѣщу одрѣжките, които ще се правятъ отъ държавата, навѣрно, българското правителство ще издава държавни бонове или записи. Всички чиновници безъ изключение, или съ твърдѣ малки изключения, ще захванатъ веднага да шконтиратъ тия бонове, и пожеже въ страната има днесъ фипансова криза, всички тия съкровищни бонове или записи, които правителството ще издава на всички чиновници срѣщу одрѣжките, вжтрѣ въ 2—3—4 мѣсеца ще захванатъ да се шконтиратъ: първо, съ 10%, а сѣгнѣ, може би, съ 30 и 40% и резултатътъ ще бжде този, че, въ продължение на цѣлия срокъ, всички тия бонове нѣма да останатъ въ България, но ще отидатъ въ Виена, ще бждатъ достояние на Виенскитѣ банки, които ще ги купятъ отъ насъ съ 20—30—40%, даже и повече, и ще придобиждатъ, освѣтъ шконта, плюсъ хубавата лихва, която тия бонове ще допаятъ.

Г-да! Животътъ, който ние живѣемъ, е наистина аномаленъ. Когато се освободихме, Българскиятъ народъ живѣеше много икономически животъ. Отъ какъ се освободихме, ние, особено чиновническата класа живѣе много разпуснатъ животъ, щото даже и заплатитѣ не имъ стигатъ. Прѣждеговорившиятъ г. Д-ръ Геннадиевъ каза едно нѣщо, което ме очуди, именно, че 75% отъ нашитѣ чиновници имали изпълнителни листове. Ако това е истина при тия заплати, които сега получаватъ, азъ питамъ: какъ тия чиновници ще могатъ да живѣятъ съ одрѣжките и съ намаленията, които ще имъ се правятъ? Значи, животътъ, който ние живѣемъ, или по право, който чиновническата класа живѣе, е аномаленъ. Какво трѣбва да направимъ?

Никой не трѣбва да се простира повече отъ чергата си. И грѣшката, въ която сме влѣзли още отъ началото, е тази, че отъ 1888 год. ние никога не сме имали бюджетъ споредъ силитѣ на народа и, второ, че нашитѣ плати не сж били въ такъвъ размѣръ, щото да се остави единъ илиишъкъ всѣка година. Една държавна машина, колкото сложна и да бжде тя, не може да бжде освѣтъ една търговска контора. Никога една държавна машина не може да се управлява добръ, първо: ако разнитѣ нейни колелета не работятъ хармонически и, второ, ако тия чиновници, които образуватъ държавната машина, не живѣятъ и не се плащатъ на търговски принципи. Ако разносикитѣ на държавата сж 60.000.000 л., а ние имаме приходъ само 50.000.000 л., всѣка година ще имаме единъ недоимтъкъ отъ 10.000.000 л. И, дѣйствително, така сме стрували. Отъ 12 години насамъ, отъ какъ сме захванали да правимъ дългове, виждате какво е послѣдвало. Отъ 1888 год., отъ какъ захванахме да правимъ дългове, отъ тогазъ захванамъ и нашитѣ дефицитни бюджети. Срѣщу всичкитѣ си досега заеми ние сме получили пари ефективъ близо 154 милиона лева; срѣщу тия пари, 154 милиона заеми, ние сме платили въ погашение досега 19 милиона лева, а въ лихви 76 милиона, всичко 95 милиона. Взеи сме всичко, включително и Варненската желѣзница, само 154 милиона ефективни, а пъкъ сме платили срѣщу тия 154 милиона лева и срѣщу Варненската желѣзница, въ погашение и лихви, 95 милиона лева и за покриване на всичко ще имаме да плащаме за 40 години още 625 милиона лева. Така поставени, естествено е, че ние не отиваме къмъ процѣтъване, а отиваме къмъ опрощаване; и единствениятъ начинъ, за да можемъ да излѣземъ отъ това особно положение, е, да се позамислимъ малко по-сериозно и да се попитаме: кждѣ отиваме? Не отиваме ли къмъ опрощаване? Прѣди нѣколко недѣли четохъ въ в. „Neue Freie Presse“, когато двамата наши министри бѣхж въ Виена, че тѣ отишли тамъ да търсятъ и правятъ новъ заемъ. Г-нѣ Министерътъ на Финансите не ни е още обяснитъ, защо е било това ходене въ Виена и какво се е постигнало съ него. Навѣрно, когато настоящитъ законопроектъ се испрати въ комисията и се разгледа тамъ, тогазъ ще имаме случай да научимъ нѣкои нѣща отъ него по цѣльта и резултата на това ходене. Слѣдователно, азъ сега ще си послужж само съ единъ полуофициозенъ вѣстникъ въ Виена, който твърдѣше, че българскитѣ министри сж отишли да водятъ нови прѣговори за новъ заемъ. (Въ лко Ней човъ: Тѣ още много има да ходятъ!) Ако ние продължаваме да правимъ нови заеми, за да плащаме купони и погашения, вѣрвайте, че бждѣщето на България ще бжде отъ денъ на денъ по-лошо и по-лошо. Не знажъ, но мислжъ, че това е фактъ и азъ бихъ желалъ да ни обясни г. министърътъ, колко нжти досега ние сме плащали купони отъ прѣдвиденитѣ суми въ бюджета? Ако се не лжжъ, плащане на купонитѣ отъ прѣдвиденитѣ въ бюджета суми е едно изключение: почти всѣкога купонитѣ сме плащали съ авансъ или съ новъ заемъ. И дойдемъ ли дотаква положение, щото да плащаме купонитѣ и погашенията съ

нови заеми, то е повече отъ опростително. Това значи, че ние сме дошли вече до фалитъ и тая идея, че държавата е дошла до фалитъ, захваща повече и повече да се разпростира между населението. Следователно, когато сме дошли тукъ да разискваме върху законопроекти, които иматъ за цѣль да облекчатъ положението, азъ мисля, че ние трѣбва да ги обмислюваме много по-добъръ и по-сериозно, защото този финансовъ въпросъ е въпросъ на въпроситѣ, на който не трѣбва да се гледа партизански. Ако настоящето правителство е дошло на властъ, то е само за кратко време. Вие знаете, че никога Камара не е съществувала повече отъ двѣ години. Никое правителство, освѣнъ Стамбуловото, не е съществувало повече отъ нормалното си време; следователно, много силно може да се каже, че настоящето правителство нѣма да сѣди на властъ и двѣ години даже. (Вѣлко Нейчовъ: До ова година не вървамъ!) Следователно, длъжностъ е на насъ, които сме испратени тукъ за да намѣримъ лѣкъ за нашето болно положение, длъжни сме, казвамъ, да се заинтересуваме сериозно. И както казахъ въ рѣчта си по договоритѣ, ние никога нѣма да намѣримъ лѣкъ на настоящето положение, докато се не спремъ и издиримъ причинитѣ, които сж ни довели до това положение, и тѣхъ най-първо прѣмахнемъ.

Ако и на твърдѣ кратко, по г. Д-ръ Геннадиевъ каза много ясно, кои сж причинитѣ. Една отъ причинитѣ е тази, че ние имаме чиновнически персоналъ такъвъ, какъвто не се срѣща въ никога друга държава. Въ България, поне нашиятъ селянинъ, който съставлява народа, е трудолюбивъ; той върти работата си съ колкото е възможно съ по-малко хора; нашата държава, напротивъ, върши работата си съ колкото е възможно повече хора. Мисля, че числото на държавнитѣ чиновници е повече отъ 38.000 души, безъ да се смѣтатъ чиновницитѣ по окръжнитѣ постоянни комиси и ония при градскитѣ и селски общини; възможно е заедно съ тѣхъ да възлѣзжтъ на 45.000 души. Значи, на всѣки 1.000 души у насъ се падатъ повече отъ 12 души чиновници. Г-нъ Геннадиевъ много правилно каза, че у насъ числото на чиновницитѣ е най-много. Въ Германия — една отъ най-прогресивнитѣ страни — гдѣто чиновницитѣ най-много работѣтъ, и тамъ числото на чиновницитѣ не възлиза повече отъ 5⁰⁰/₀₀. Защо тогава въ една държава малка и бѣдна като нашата, да има такова грамадно число чиновници? (Единъ прѣдставителъ: Стамболовъ ги създаде!) За да можемъ да намалимъ разносикитѣ си, прѣди всичко, е необходимо нужно още сега, въ тази сесия, да се внесе единъ законопроектъ, който да намали числото на нашитѣ държавни чиновници най-много на 18.000; съ това ще се спестѣтъ близо една трета отъ всичкитѣ разноси по чиновнически персоналъ. (Прѣдсѣдателъ: На прѣдмета, г-нъ Шинковъ!) Това е по прѣдмета.

Освѣнъ това, нашиятъ чиновнически персоналъ, така, както е, не е такъвъ, какъвто трѣбва да бѣде. Дотогава, докато нѣмаме единъ стабиленъ и постояненъ чиновнически персоналъ, какъвто е въ Франция, какъвто е въ Англия, какъвто е въ Германия, въ България работитѣ

никога нѣма да напѣдватъ. Дайте ни пай-напѣдъ единъ стабиленъ и достоенъ чиновнически персоналъ, въ който всички чиновници да сж усиgurени въ службата си и напълно да отговарятъ на нея. Ние имаме началници на отдѣления, които прѣди десетина години сж занимавали — да не казвамъ какво положение; ние имаме много висши чиновници, които не сж имали никакъ пужната подготовка, която е трѣбвало да иматъ за службата, която занимаватъ. Завчера, когато бѣхъ въ министерството, единъ пскоро испаденъ началникъ ми каза, че другъ единъ е билъ назначенъ за акцизенъ началникъ, който не зналъ правилно да си налеше името! Е моля ви се, когато нашиятъ чиновнически персоналъ е такъвъ, естествено и работитѣ въ България нѣма да отиватъ добъръ. Не щемъ вече и не трѣбва и за въ бѣдѣ да имаме единъ партизански чиновнически персоналъ!

Второ. Приетъ е на всѣкъдѣ принципътъ да се плаща за издѣржането на чиновничеството $\frac{1}{4}$ отъ всичкитѣ доходи на държавата. Върху този принципъ е основано и американското чиновничество, и английското чиновничество, и германското чиновничество, и френското чиновничество. Въ тия прогресивни и завидни държави се харчи за чиновничеството само $\frac{1}{4}$ отъ всички доходи на държавата. Значи, ако нашиятъ бюджетъ възлиза на 80 000.000 л. ефективни, а не фиктивни, ние не трѣбва да харчимъ за чиновници повече отъ 20.000.000 л. Но въ сжщностъ, г-да, ние харчимъ за чиновници близо 38.000.000 л., а възможно е да излѣзжтъ и повече. Значи, намѣсто да плащаме 25% отъ всичкитѣ наши доходи, ние харчимъ близо 46%. И естествено, когато ние харчимъ само за издѣржането на чиновническия си персоналъ, и то за такъвъ, какъвто е настоящиятъ, близо 46% отъ всичкитѣ приходи, естествено е, казвамъ, че ние не ще имаме спестени пари, за да уредимъ нашата държава. Населението плаща толкова много за пжтица, а какви сж нашитѣ пжтица? Какви сж нашитѣ желѣзници? Прѣди да имаме желѣзници, трѣбва да имаме по-напѣдъ съобщения по селата, защото въ много села не може да се влиза, а пѣкъ зимно време не може да се излѣзе съ кола. И това е естествено, когато паритѣ се харчѣтъ само за чиновници и когато, както отива работата, чиновническиятъ персоналъ отъ година на година се уголѣмява, а пѣкъ той трѣбва да се намалява. Тия интелигентни сили, които излизатъ отъ нашитѣ училища, не трѣбва да ламтижтъ да отиватъ само въ чиновничество и въ нашата войска, а трѣбва да ги отправимъ къмъ земледѣлие, търговия и индустрия. А какъ ще ги отправимъ? Ще ги отправимъ, първо, като туримъ такъвъ единъ ценъ, какъвто съществува въ Англия, гдѣто нито Кралицата, нито министъръ-прѣдсѣдателътъ, нито Министърътъ на Внѣшнитѣ Работи, нито депутатътъ, нито шефътъ на партия може да бутне единъ чиновникъ докато той изпълнява добъръ своитѣ длъжности. А какъ става у насъ? Щомъ като дойде една партия на властъ, всичкитѣ чиновници хайде на вънъ, защото всѣка партия си има свой чиновнически персоналъ. Естествено е тогава, че работитѣ нѣма да отиватъ добъръ.

Г-да! Азъ мисля, че ние ще направимъ много го-
лѣма грѣшка, ако приемемъ настоящия законопроектъ за
одрѣжките. Вмѣсто да приемаме нѣщо, което не е ставало
въ никоя друга държава — поне г. Министерътъ на Фи-
нансите не ни посочи никакъвъ случай, гдѣто такова нѣщо
да е ставало, па и азъ не помня въ други държави да
сж ставали такива одрѣжки; и вѣрвайте, че ефектътъ на
тая мѣрка ще бѣде гибеленъ за страната: първо, защото
тя ще тури чиновничеството въ много трудно положение и,
второ, че тя ще подбие още повече нашия кредитъ
— вмѣсто тая мѣрка, казвамъ, азъ предлагамъ друга.
Г-нъ Министерътъ на Финансите прѣдвижда въ бюджетно-
проектитѣ едно намаление отъ 7% и съ този законо-
проектъ одрѣжки 20, 25 и 30% (Министръ Ми-
хаилъ Теневъ: Тукъ нѣма нищо за намаление 7%.
Вие не сте го чели още!) Г-да! Вмѣсто одрѣжки, азъ
предлагамъ радикални и съразмѣрни намаления на пла-
титѣ. (Прѣдседателъ: Говорѣте по прѣдмета! Това,
което говорите, е по бюджетопроекта!) Азъ говорѣхъ по
прѣдмета.

Министръ Михаилъ Теневъ: Когато дойде на раз-
глеждане бюджетитѣ, тогава ще говорите за намаления!

Д-ръ Стоянъ Даневъ: Нека си изложи системата,
най-сетнѣ!

Тодоръ К. Шипковъ: (Продължава.) Моята система
е тази. Азъ искамъ, прѣди всичко, да прокараме единъ
законъ, съ който да се уреди у насъ единъ персоналъ
държавенъ такъвъ, какъвто трѣбва да имаме, съ строгъ
опрѣдѣленъ щатъ и, отъ друга страна, за да можемъ да
прѣкратимъ това силно стремление отъ всички къмъ служба,
ние трѣбва да намалимъ платитѣ на чиновницитѣ така,
щото да прѣстане туй ламтене и, отъ друга страна, да
може съ доходитѣ на бюджета да посрѣщаме всичкитѣ си
разноски и задължения. Нѣма цѣль асж да правимъ
одрѣжки. Когато ние не можемъ да плащаме на чиновни-
цитѣ си, нѣма защо да имаме толкова чиновници. Ние
трѣбва да имаме толкова чиновници, на колкото можемъ
да плащаме. Никой търговецъ не е правилъ това и една
държавна организация щомъ го направи, тя навѣрно ще
сгрѣши. Слѣдователно, на мѣсто одрѣжките, които се пра-
вятъ, съ които ще се спестятъ въ продължение на 15
мѣсеца, нѣщо около 12.000.000 л., ние ще добиемъ тая
сума съ слѣдующитѣ намаления. Ако за всички чиновници,
които получаватъ отъ 240 л. до 1.200 л. плата напра-
вимъ едно намаление отъ 10%; ако за всички чиновници,
които получаватъ отъ 1.201 л. до 2.400 л. направимъ
едно намаление отъ 15%; ако за чиновници, които полу-
чаватъ отъ 2.401 л. до 4.800 л. направимъ намаление
20%; отъ 4.801 л. до 7.200 л. — 25%; за заплати
отъ 7.201 л. до 9.600 л. — 30%; за заплати отъ 9.601 л.
до 12.000 л. — 35%; а за заплати повече отъ 12.000 л.
— 40%. Направи ли се това, ние ще получимъ една по-
ложителна сума, която нѣма да исплащаме подиръ 14 мѣ-
сеца съ 8% лихва, за този вжтрѣшенъ заемъ, защото
заеми може много лесно да се правятъ, но тѣ иматъ ис-
плащания и, както ви казахъ, въ исплащането на заемитѣ

ние плащаме повече отъ сложна лихва. Азъ ви казахъ и
пакъ и ви повтарямъ, че досега ние сме взели отъ заеми
всичко 155.000.000 л. ефективно и една Русе—Варненска
жельзница, а сме платили досега за лихви и погашения
95.000.000 л., а има да плащаме за 40 години още
625.000.000 л. Слѣдователно, ние трѣбва да прѣстанемъ
веднажъ за всегда да правимъ заеми за да подобряваме
положението си. За тази цѣль, намѣсто да правимъ заеми,
намъ е абсолютно пужно да направимъ икономии, защото,
вѣрвайте, г-да народни прѣдставители, че само съ ико-
номии ние ще можемъ да излѣземъ отъ това трудно по-
ложение. Тукъ, около насъ, може да бѣде охолно, но я идете
въ провинцията, идете въ селата и вие ще видите това
окаяно положение на народа: народътъ не може вече да
плаща повече; народътъ е убитъ. И ние всички се чудимъ,
защо нашитѣ по-интелигентни момци не се впускатъ въ
земледѣлие, въ търговия, въ фабриканство и въ индус-
трия? Просто защото въ тѣхъ нѣма печалба! Земледѣ-
лецътъ е станалъ робъ и то такъвъ почти, какъвто не е
билъ въ турско врѣме! Всѣки заможенъ земледѣлецъ, който
има малко-много спестени пари и може да похарчи отъ
тѣхъ, той не отива да праща дѣцата си въ земледѣл-
чески училища, за да ги прави земледѣлци, а ги прави
чиновници и офицери. Защо? Защото чиновницитѣ и офи-
церитѣ отъ освобождението насамъ сж единственитѣ, които
сж направили единъ осязателенъ прогресъ въ живота си,
и то такъвъ, какъвто никой гражданинъ и селянинъ не е
направилъ. Селянинътъ още стои тамъ, гдѣто е билъ въ
турско врѣме, а чиновницитѣ днесъ стожатъ съвсѣмъ на
друга почва въ всѣко отношение. Въ една страна, като
нашата, патриархална и демократическа, държавнитѣ чи-
новници, войската и народътъ трѣбва животътъ имъ, ин-
тереситѣ имъ, чувствата имъ и симпатитѣ имъ да бѣждъ
горѣ-долѣ еднакви. Съ настоящия строй ние всѣка година
отдѣляме чиновницитѣ повече и повече отъ народа. Днесъ,
г-да, чиновникътъ въ България се гледа отъ българския
селянинъ съ криво око. Той се гледа като тиранинъ; той
се гледа като дармоедецъ, като паразитъ. (Единъ прѣд-
ставителъ отъ дѣсницата: Много вѣрно!) Това е
печално, и това не трѣбва да бѣде така. Защото има тази
разлика между положението на нашитѣ земледѣлци и между
положението на чиновницитѣ, затуй има и това нечувано
ламтене къмъ службитѣ. Прѣди нѣколко години, когато
живѣехъ въ Цариградъ на пароходитѣ, на мостовѣтѣ, по
улицитѣ и по кафенетата азъ не виждахъ нищо друго
освѣтъ чиновници. Сжщото нѣщо може да се каже сега и
за насъ българитѣ. И то въ продължение само на 22 го-
дини! Ако Турция е дошла дотуй мизерно положение,
знаете, че една отъ най-главнитѣ причини е фактътъ, че
въ турската организация, или въ турския държавенъ лексиконъ
думатъ: земледѣлие, търговия и индустрия не сжще-
ствуватъ. Днесъ нашата интелигенция не иска да знае за
земледѣлие, търговия, индустрия и т. н. — всички млади
се стремѣтъ къмъ чиновничеството. А за да можемъ да
туримъ край на туй зло, което отъ день на день расте;
за да можемъ извади страната отъ туй трудно положение,

въ което се намира, въесто такива законопроекти, които още повече дискредитиратъ положението на България и вътрѣ въ държавата, и вънъ въ странство, трѣбва да ни се прѣдложи, първо, единъ законопроектъ, който да уреди нашия чиновнически персоналъ на такава солидна почва, на каквата е въ истинско прогресивнитѣ държави; второ, единъ законопроектъ, който да намали чиновническитѣ служби съ $\frac{1}{3}$ най-малко отъ настоящия персоналъ и чиновническитѣ плати съ такъвъ размѣръ, който да достави на българския бюджетъ една икономия отъ 16.000.000 л. най-малко. Не направимъ ли това, г-да, пѣма да поправимъ положението. И завчеращото твърдение на г. Тепева, че той се счита достатъчно силенъ за да избави страната отъ това трудно положение ще се сбъдне до-толкова, доколкото неговитѣ твърдениа въ рѣчта му по договоритѣ се сбъднахъ.

Прочее, на този въпросъ азъ гледамъ май сериозно; той не е партизански. Па и г. министърътъ може да го не намира за свършено дребецъ въпросъ. Азъ съмъ прочее напълно убѣденъ, че щомъ се указва, че резултатътъ отъ този законопроектъ ще бѣде врѣденъ, г. министърътъ ще го оттегли тѣй, както и г. г. депутатитѣ лани, които внесохъ прѣдложение за ошура, го оттеглихъ. Тогава г. Тепевъ бѣше по принципъ противъ такова прѣдложение. Наистина, ако този законопроектъ не ни дава нужния лѣкъ, както всѣкой вижда много ясно, че не ни дава, азъ мисля, че трѣбва да се оттегли, и ако всички размислимъ върху въпроса за необходимитѣ икономии сериозно, а не партизански, ние навѣрно ще намѣримъ нѣщо по-хубаво, нѣщо по-существено, отколкото туй. А това нѣщо е, ако станятъ нужнитѣ намаления, на които по-горѣ указавъ.

Азъ само едно скърбѣя, че не ни се даватъ онѣзи срѣдства, онѣзи улеснения, за да можемъ да знаемъ точно нашитѣ висящи задължения. Трѣбва, прѣди всичко, да имаме положителни данни, ние трѣбва да знаемъ точно, колко сѣ нашитѣ задължения днесъ, колко сме длъжни на земледѣлческитѣ каси, на Българската Народна Банка, колко на Dette Publique, колко имаме съкровищни бонове и пр. и пр. и всичко това докато не знаемъ, азъ мисля, че не трѣбва да приемаме такива мѣрки, които могатъ да бѣдѣтъ само мѣрки палиативни и резултатътъ отъ които може да бѣде много пагубенъ. (Ржкоилѣскане отъ лѣвицата.)

Петъръ Н. Даскаловъ: Г-да народни прѣдставители! Всички ние, когато ставаме да говоримъ по единъ въпросъ, който се касае до финансовото положение на България, всички се съгласяваме въ едно, че положението е лошаво и че се изискватъ мѣрки сериозни, за да може да се помогне. Естествено е, че и настоящето прѣдложение, което се внася на разглеждане и одобряние отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, се касае за една мѣрка, която има прѣдъ видъ да може да помогне до нѣкъдѣ на лошавото финансово положение, въ което се намира държавата. Тия господа, които излѣзохъ да говорятъ противъ това прѣдложение, размѣсихъ въпроса съ много други още въпросчета малки, които сѣ, споредъ мене, съвсѣмъ неумѣстни и които не струваше да се смѣсватъ и сега да се разглеждатъ. Въ-

просътъ просто стои така: трѣбва ли ние да се съгласимъ да се вземе тази мѣрка, като мѣрка такава, която ще помогне на държавата за извѣстни нейни работи или не, а съвсѣмъ не да разсѣждаваме какъвъ е нашиятъ чиновнически персоналъ, какъвъ трѣбва да бѣде, какъвъ е въ Америка, въ Англия и пр. Азъ мисля, че ние трѣбва да направимъ едно различие безъ друго въ този въпросъ. Че ние трѣбва обязательно да изискваме отъ нашето чиновничество всички добри качества, които трѣбва да има единъ чиновникъ, на туй никой пѣма да противорѣчи, защото, ако на едно лице държавата повѣрява извѣстна работа, ако държавата му дава извѣстно възнаграждение, не ще съмнѣние, че и лицето трѣбва да отговаря на длъжността, която занимава. Споръ, значи, пѣма въ туй, че чиновничеството трѣбва да бѣде подобряно, че на чиновникитѣ трѣбва да се възнагражда труда и че онова вѣчно движение на чиновникитѣ съ хиляди отведнажъ е и осждително, и неумѣстно. Но, както казахъ, съвсѣмъ не е тукъ въпросътъ този. Ако дойдѣше да се спори съ г. Геннадиева, дали чиновникитѣ сѣ, които правятъ цѣлтуща или добра държавата, азъ по тоя въпросъ ще има да му възражъ, че никоя държава не е станала по-добра отъ своитѣ добри чиновници и че онази държава има добри чиновници, която е добръ уредена. Туй е споредъ менъ право и никой не може да дойде да твърди противното, защото, ако твърдятъ противното, ще излѣзе, че не знайтъ какво говорятъ.

По това прѣдложение г. Шипковъ говори цѣлъ частъ, безъ да разбере, какво говори. (Смѣхъ.) Г-нъ Геннадиевъ по-малко говори и разбрахъ, донѣкъдѣ, какво искаше да каже. Следъ като говори за много други нѣща, той се докосна до самото прѣдложение и каза, че това прѣдложение трѣбва да се отхвърли, защото то не постига никаква цѣль, защото държавата има до края на идущата година да плаща 35 милиона лева, а по това прѣдложение ще имаме само 12 милиона лева, и понеже това прѣдложение не е достатъчно за да може да се удовлетвори потребноститѣ на държавата, не трѣбва да се приема и за това той се обявява противъ него. Менъ ми се струва, че така да се разсѣждава е погрѣшно. Не е само туй прѣдложение, което внаси правителството, за да се подобри лошото положение на страната; ще последватъ редъ прѣдложения, редъ мѣрки, които, съвокупно взети, ще дадатъ единъ резултатъ, който ще бѣде най-сетнѣ, споредъ моето мнѣние, резултатъ такъвъ, щото държавата да може да устои на своитѣ задължения и единъ денъ да може да излѣзне отъ туй лошо положение. Щомъ като гледаме така на въпроса и щомъ като трѣбва да приемемъ, че редъ мѣрки се изискватъ, за да може държавата да излѣзе отъ това положение, ние трѣбва да се спремъ само върху това и да се попитаме: потребно ли е, лошо ли е, да се приеме това прѣдложение или не? Ако казвате, че не трѣбва да се приеме, причината е тази, че чиновникитѣ и тѣй не получаватъ голѣма заплата и че ако се направятъ и тѣзи одръжки, заедно и съ другитѣ одръжки и намаления, които има, ще докараме, споредъ г. Геннадиева, да получава единъ чиновникъ само 9 л. заплата на мѣсецъ, а съ тѣзи срѣдства

и кафе не може да пие достатъчно; слѣдователно, като нѣма да се удовлетвори чинovníцитѣ въ своитѣ потребности, трѣбвало да отхвърлимъ това прѣдложение. Тази смѣтка е една крива смѣтка. Азъ мисля, по-добъръ щѣше да бѣде да я направи г. Генадиевъ да отговаря на истината. Истина, че на мнозина отъ чинovníцитѣ тѣзи одрѣжки нѣма да бѣждѣтъ угодни—азъ го признавамъ—защото мнозина отъ нашитѣ чинovníци сж навикнали да си получаватъ редовно заплата и когато даже два дена закъснѣе да я получатъ произвежда въ тѣхъ смущение и негодувание; но прѣдъ това лошо положение, което досега поне за чинovníцитѣ не е било лошо, защото никой не е усѣтилъ никаква криза въ джеба си — прѣдъ видъ, казвамъ на това лошо положение, въ което се намира страната, въ което се намѣрва всѣки единъ, азъ мисля, ние трѣбва да постѣгнемъ на тази класа, която живѣе на гърба на населението. Когато на населението му се продава дивата само за два лева декартъ, азъ мисля, отъ чинovníцитѣ, които получаватъ по 400—600 л. мѣсечна заплата, трѣбва да вземемъ една частъ, за да помогнемъ на държавата. Исполнителнитѣ листове не сж само къмъ чинovníцитѣ. Ако трѣгнемъ изъ нашитѣ села и градове, ако трѣгнемъ изъ селскитѣ къщи и колиби, ако отидемъ въ търговскитѣ дюкани и тамъ ще намѣримъ исполнителни листове. Положението на страната е дошло въ лошо състояние, вслѣдствие лошото управление отъ освобождението ни досега. Тази финансова криза не е отъ вчера или отъ онзи денъ, или отъ миналия мѣсецъ; споредъ менъ, сжществувала още отъ по-прѣди, защото лошото финансово управление, което продължава 7 години въ Стамболово врѣме и 4 години въ Стоиловия режимъ, докарва това положение, и благодарение на стихийнитѣ нещастия, тя избухна така изострѣна.

Като имамъ прѣдъ видъ всичко това и като намирамъ за необходимо нужно да постѣгнемъ и на чинovníческата класа, която тоже е длѣжна да се притече на помощъ на държавата въ днешнитѣ критически врѣмена, азъ мисля, че е умѣстно това прѣдложение на г. министра и прѣдлагамъ да се испрати въ комисията, която да го разгледа и която може да го измѣни тѣй, както намѣри за добръ.

Константинъ Панайотовъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Въпросътъ, който ни занимава тази вечеръ по принципъ, е въпросъ, който ни стана извѣстенъ нѣщо отъ прѣди единъ мѣсецъ, въпросъ, съ който ние, вслѣдствие на това, имаме случай и врѣме да се занимаемъ, частно всѣки за себе си, всѣки имаше случай този въпросъ да обсъди и въ едни интимни малки кръгове, и, най-сетѣ, имаше възможность този въпросъ да се обсъди и отъ печата, а сега, тази вечеръ по принципъ ще го обсъдимъ и ние тукъ, зарадъ да видимъ, да се приеме ли тукъ по принципъ или не. Нѣма съмнѣние, че именно днесъ му е врѣмето да се искажемъ по принципъ, приемлива ли е тази мѣрка, която се прѣдлага отъ г. Министра на Финанситѣ, или по-вѣрно, отъ Министерския Съвѣтъ, защото Министерътъ на Вътрѣшнитѣ Дѣла, г. Радославовъ, се изрази, че този законопроектъ е прѣдложенъ отъ Министерския Съвѣтъ; да се искажемъ още: ще бѣде

ли полезна тази мѣрка или не, и, слѣдователно, трѣбва ли да се приеме по принципъ или не.

Въпросътъ се касае до единъ насилственъ заемъ отъ кеситѣ на чинovníцитѣ. Наистина, законопроектътъ е нарѣченъ „Законопроектъ за врѣменнитѣ одрѣжки отъ заплатитѣ на чинovníцитѣ и служащитѣ“; но ако вникнемъ въ сжщността на въпроса, ние трѣбва да видимъ, че това заглавие на законопроекта трѣбва да се изхвърли, а да се турне такова заглавие: „законопроектъ за насилственъ заемъ отъ заплатитѣ на чинovníцитѣ“. Азъ, ако говоря за самото заглавие, то е, по моето мнѣние, заради това, защото въобще заглавията иматъ извѣстно значение и по нѣкой пътъ министритѣ обичатъ да се крижатъ задъ заглавието на единъ законопроектъ — да се каже, че не е насилственъ заемъ отъ еди-кого си, а врѣменни одрѣжки отъ заплатитѣ на чинovníцитѣ. Значи, ние сега ще правимъ единъ насилственъ заемъ, който ще се прави за смѣтка на чинovníцитѣ и офицеритѣ.

Азъ, г-да народни прѣдставители, отъ мотивитѣ, които ги е изложилъ г. Министерътъ на Финанситѣ въ своя докладъ, право да си кажъ, въ сжщность не можахъ да разберъ, коя е онази нередовность, която иска да се поправи съ този заемъ, коя е онази дупка, която трѣбва да се попълни съ този заемъ. Наистина, казва се въ мотивитѣ, че имало е да се плащатъ 42 милиона лева за довѣриване на постройки, 45 милиона лева за исплащане летищи дългове и пр. Но ние знаемъ, че се направи единъ заемъ отъ 260 милиона лева, отъ който се внесохъ около 32 милиона лева, и не знаемъ, какво е исплатено и какво е останало да се исплаща. Слѣдователно, не знаемъ за исплащането на кои дългове се прави този заемъ. Защото, когато се прѣдлага една мѣрка, за да се исплати единъ дългъ, трѣбва да се види: тази мѣрка ще постигне ли цѣльта или не, дали тази мѣрка е достатъчна за да покрие този дългъ или не и дали това не ще направи само една пертурбация въ нашия държавенъ животъ, безъ да се постигне цѣльта, която се гони. Ето защо, трѣбва г. Министерътъ на Финанситѣ да изложи подробно мотивитѣ, за да се види, коя е ближайшата цѣль, която се гони съ този законопроектъ.

У насъ се е завела такава практика, щото противнитѣ на прѣдложението на единъ министъръ да изговарватъ всичко, а слѣдъ това да става министърътъ да възразява най-послѣ и така да не могатъ да му отговорятъ нищо. Сжщото ще стане и въ настоящия случай. Въ всѣки случай, въ бюджетопроекта, който вече ни се внесе, въ главата за държавнитѣ дългове азъ виждамъ, че има едно перо, именно отъ около 2.000.000 л. за исплащане на лихви за нѣкакви летищи дългове, и прѣдполагамъ, че има извѣстни летищи дългове, но каква е точната цифра на тия летищи дългове, азъ не знамъ; вѣрвамъ, че това ще чуемъ отъ г. министра. Но тѣй или иначе, има летищи дългове, които трѣбва да се плащатъ, та като имамъ това прѣдъ видъ, прѣдполагамъ, че тоя насилственъ заемъ отъ чинovníцитѣ ще се направи за исплащане на извѣстни летищи дългове.

Да видимъ сега, г-да народни прѣдставители, ако наистина е безусловно необходимо да се направи единъ какъвъ да е заемъ, за да се исплатятъ едни летици дългове, които безусловно е необходимо да се исплатятъ, дали това, което се прѣдлага, е най-рационалното сръдство, което трѣбва да се приеме за постигането на тая цѣль? Дали това сръдство нѣма да създаде още по-голъми злини за нашето отечество? Защото, ако едни летящи дългове, на каквато и да е сума, сж зло за държавата, то ние можемъ да искаме да поправимъ това зло само съ приемането на по-малкото зло, отколкото съ приемането на по-голъмо зло, което, разбира се, не можемъ да приемемъ. Ето защо, азъ мисля, че е необходимо всестранно да се обсъди тоя въпросъ. Нека отъ тоя въпросъ никой да не прави партизанство, нека всѣки точно и хубаво да обсъди, дали това е най-цѣлесобразното сръдство, което трѣбва да се приеме или е толкова лошо, щото трѣбва да се откаже. И това не трѣбва да става съ голи фрази, като се казва само, че чиновничеството е таквозъ и онаквозъ, че получавало много и не знаж още какво. Трѣбва всичко да се обсъди добръ, трѣбва всичко да се расчете съ цифри и тогава да видимъ: отговаря ли на цѣльта или не. Азъ казахъ, че считамъ настоящия законопроектъ за такъвъ, който иска да направи единъ насилственъ заемъ отъ чиновницѣ. Ако е така, необходимо е напръдъ да си дадемъ малко отчетъ: кои сж ония хора, за смѣтка на които ще правимъ тоя заемъ, отъ джебовецѣ на които ще вземемъ тоя заемъ; дали сж единъ такъвъ непотрѣбенъ елементъ въ държавата, щото да се обръщаме къмъ него както щемъ, или, напротивъ, сж единъ такъвъ сжщественъ елементъ за държавния животъ, за благосъстоянието на които трѣбва да се грижимъ сжщо така, както се грижимъ за себе си и за своето благосъстояние. Трѣбва да забѣлжж, че на мене отдавна врѣме ми произвежда много лошо впечатление и винаги съмъ възставалъ противъ единъ крайно неправиленъ възгледъ, който сжществува въ България за чиновницѣ. Обърнете се кждѣто искате и вие ще видите, че въ нашата маса сжществува едно мнѣние за чиновницѣ, като че сж паразити за държавата, като че сж кърлежи на народния грѣбъ и се хранятъ на негова смѣтка. Тоя възгледъ сжществува въ простата маса, но, за голѣмо съжаление, той почва да се провежда и тамъ, отъ гдѣто човѣкъ пай-малко може да очаква. Той почва да се провежда даже и въ органиѣ на правителството. Ако тоя възгледъ го чуете отъ единъ селянинъ или отъ единъ простъ еснафия, още може да има до нѣкждѣ мѣсто да се обясни тоя, съ неговитѣ понятия, особено като се има прѣдъ видъ, че не отдавна сме се освободили, че чиновницѣ сж синове и братя на неговитѣ съсѣди, които никой пакъ не сж получавали такива заплати. За него това може да направи впечатление и да си състави мнѣние, че чиновницѣ и офицерѣ сж кърлежи, които се хранятъ отъ държавата и които не би трѣбвало да се хранятъ отъ нея. Но жалното е, когато виждаме да се проповѣдва това отъ интелигентни хора, а още по-жално е, когато виждаме да се проповѣдва, разбира се, въ облагородена форма, отъ хора интелигентни и даже отъ хора, които

претендиратъ въ извѣстно врѣме да ръководятъ държавния корабъ. Азъ говоря това нѣщо, защото на менъ ми произведе крайно лошо впечатление една статия, която недавно прочетохъ въ правителствения органъ в. „Народни Права“. Тая статия се намира въ брой 119-й на в. „Народни Права“ отъ 7-й ноемврий 1899 год. и е уводна статия. Прѣдполагамъ, че тя е написана, ако не отъ нѣкого отъ г. г. министритѣ, то поне отъ лице, което стои много близо до тѣхъ и, въ всѣки случай, отъ нѣкой виденъ прѣдставител на властующата партия. Азъ ви моля, г-да прѣдставители, да прочетете внимателно тая статия, за да видите какви възгледи се проповѣдватъ за чиновницѣ. Тѣ се наричатъ бездушни, безсѣвъстни, за които нѣма гладна година, които чакатъ само да получатъ заплата и пр.; съ една дума казано, пакъ се наричатъ кърлежи, само че всичко това е изложено въ една по-благородна форма. Ако четете измежду редовецѣ, ще видите това. Вие виждате, прочее, какво понятие иматъ тия хора за чиновничеството. Това е едно ужасно мнѣние за чиновницѣ; това е единъ невъзможенъ възгледъ въ една цивилизована държава. (Д-ръ Тодоръ Стаменовъ: Не е по-ужасно отъ Стамболовия режимъ!) Да, много по-ужасно е. Той се грижеше за чиновничеството. (Д-ръ Тодоръ Стаменовъ: Но не и за народа!) Азъ съмъ противъ тоя възгледъ. Напротивъ, азъ смѣтамъ, че чиновничеството е единъ отъ необходимитѣ елементи въ управлението на държавата, че безъ него държавата не може, че безъ него е по-лошо. Азъ даже съмъ на мнѣние, че чиновничеството трѣбва да се взема отъ сръдата на най-честнитѣ, на най-добросѣвъстнитѣ, на най-интелигентнитѣ хора, и ако може да се постигне тая цѣль, щото чиновничеството и офицерството да се извлича отъ сръдата на пай-интелигентнитѣ, на най-честнитѣ хора, ще бжде много добръ, защото само тогава ще може да има едно добро управление въ страната. Единъ министъръ може да бжде колкото обичате добръ и честенъ, но ако нѣма добри и честни чиновници, той нищо нѣма да направи, защото, ако това, което той распореди, не бжде изпълнено, работитѣ ще останжтъ назадъ, а той не може да отиде самъ да контролира всичко. Значи, г-да народни прѣдставители, че ние не трѣбва да имаме единъ простишки възгледъ за чиновничеството, а, напротивъ, трѣбва да кажемъ, че чиновничеството е частъ отъ оная съвокупность, която се нарича „народъ“, която има грамадно значение въ управлението на държавата, която може да влияе въ добра или лоша страна и че само когато тая съвокупность на личности се състои отъ отбора, отъ цвѣта на народа, само тогава може да има добро управление. Ако е така, г-да народни прѣдставители, ако имаме такива възгледи за чиновницѣ, тогава ще да видите, колко е несправедлива и нерационална мѣрката, която ни се прѣдставлява да гласуваме. Напротивъ, ако вие поддържате тоя дивашки възгледъ, който се проповѣдва за чиновницѣ, тогава, нѣма съмнѣние, може да приемете за смѣтка на чиновницѣ каквито щѣте мѣрки. (Иванъ Я. Поповъ: Ще вземемъ възгледитѣ на стамболиститѣ!) Това, което говоря, трѣбва да ви залжж, че е лично мое мнѣние, г-лѣ Поповъ!

Димитъръ Н. Провадалиевъ: Вие съ вашитѣ заеми и пражосвания докарахте България до тоя халъ!

Константинъ Панайотовъ: Може би, моитѣ съпартизани да сж на друго мнѣние — азъ не знамъ. (Прѣрѣкание.)

Иванъ Я. Поповъ: Трѣбва да бждете справедливи!

Димитъръ Н. Провадалиевъ: Само половина милионъ лева не ви стигахъ за шпиони!

Константинъ Панайотовъ: (Продължава.) Ако ние имаме такива възгледи за чиновницитѣ, тогазъ трѣбва да кажъ, че ние трѣбва да се постарамъ да туримъ чиновницитѣ на онази висота, на която трѣбва да стождъ, за да може да изпълняватъ честно и добросъзвѣстно своитѣ обязанности. Тая висота се добива, първо, чрѣзъ добри изборъ на чиновницитѣ, а второ, чрѣзъ материалното обезпечение на тия сждитѣ чиновници. Тия сж двѣтѣ необходими нѣща, които трѣбва да бждтъ на лице, зарадъ да имаме добри чиновници. Изборътъ на тия чиновници зависи, въ извѣстни случаи, отъ законитѣ, а въ други случаи зависи отъ волята на министритѣ; а пъкъ материалното обезпечение на чиновницитѣ зависи отъ законодателното тѣло; то е, което опрѣдѣля, какъ трѣбва да бжде обезпеченъ всѣки отъ чиновницитѣ. (Никола Боневъ: Ако не е благороденъ какво ще му правите?) Азъ не ви казвамъ думата „благороденъ“ въ смисълъ на съсловия, а казвамъ да бжде благороденъ по душа; защото благородни хора може да има въ всѣки народъ. (Никола Боневъ: Всички българи сж благородни!) Но трѣбва да признаете, че има чиновници, които нѣматъ капка благородностъ, (Димитъръ Н. Провадалиевъ: Всичкитѣ Ваши чиновници сж такива!) а има чиновници, които сж благородни по душа. (Шумъ.) Ако нѣмаше такива чиновници, Вие, г-нъ Провадалиевъ, нѣмаше да бждете избранъ въ Цариградъ. (Прѣдсѣдателствующиятъ Йовъ Титоровъ: Г-нъ Панайотовъ! Моля, ограничете се на прѣдмета!) По дума благородни разбирате какво искамъ да кажъ. Пакъ съмъ на сждитѣ мнѣние — да не бждтъ крадци, а да бждтъ благородни и честни хора.

Прѣдсѣдателствующиятъ Йовъ Титоровъ: Моля г-нъ Панайотовъ, говорѣте по прѣдмета!

Никола Боневъ: За крадцитѣ има законъ! Той може би приписва на себе си, че е благороденъ, а другитѣ не били благородни!

Константинъ Панайотовъ: Азъ не говорѣмъ за себе си, защото не съмъ чиновникъ.

Г-да народни прѣдставители! Ако, както казахъ, е необходимо, за да имаме добри чиновници, да бждтъ материално обезпечени, тогазъ нека видимъ, какъ сж обезпечени нашитѣ чиновници, и да видимъ, има ли възможностъ тия материални срѣдства на чиновницитѣ да се намалждтъ въ такъвъ размѣръ, какъвто се прѣдлага съ настоящия законопроектъ. Споредъ законопроекта, който ни се прѣдлага, ще се направждтъ врѣменни одрждки на тия чиновници, които получаватъ отъ 240 до 2.400 л. годишна заплата, 20% за насилственъ заемъ, отъ тия, които получаватъ отъ 2.400 до 4.800 л. — 25% и отъ 4.800 нагорѣ — 30%. Отъ тия одрждки ще се създаде насилствениятъ заемъ отъ чиновницитѣ.

Иванъ Я. Поповъ: Защо да е насилственъ!

Прѣдсѣдателствующиятъ Йовъ Титоровъ: Нѣмате право, г-нъ Поповъ, да прѣкъсвате оратора! Въ Правилника е казано, че никой нѣма право да прѣкъсва говорящия.

Иванъ Я. Поповъ: Той нарѣче заема насилственъ!

Константинъ Панайотовъ: Насилственъ го наричамъ, защото чиновникътъ, който е на длъжностъ, ще-не-ще, тия пари трѣбва да ги дава.

Иванъ Я. Поповъ: Държавата му ги дава!

Прѣдсѣдателствующиятъ Йовъ Титоровъ: Втори пътъ Ви казвамъ, г-нъ Поповъ, че Правилникътъ не позволява да прѣкъсвате оратора!

Константинъ Панайотовъ: Да видимъ сега, какъ сж обезпечени нашитѣ чиновници. Ще почнемъ отъ тѣзи вѣдомства, които считамъ за най-важни, и ще дойдъ постепенно до другитѣ вѣдомства, които сж по-малко важни. Азъ считамъ за най-важно сждибното вѣдомство; значи, тия чиновници, които служждтъ по това вѣдомство, по мое мнѣние, трѣбва да бждтъ най-добре обезпечени, защото въ тѣхнитѣ рждѣ се намира правосждието. Единъ сждия, ако бжде лошъ, може да направи единъ човекъ нещастенъ, като му наложи даже най-малкото наказание несправедливо; напротивъ, ако бжде добъръ, може да въздаде право на това лице, за което това право може да има грамадно значение въ неговия животъ.

Да видимъ сега какъ сж обезпечени нашитѣ сждии. Нѣма да ви казвамъ всѣки сждия, отъ най-големия до най-малкия, колко получава и колко му се одржда. Ще вземъ само извѣстна категория, а всички други ще бждтъ приблизително. Ще вземъ срѣднитѣ заплати, а всички други ще се върждтъ около тѣхъ. Да вземемъ единъ сждия на апелацията, да вземемъ членовѣтъ на апелативнитѣ сждилища — не желажд да вземамъ другитѣ чиновници, прокуроритѣ или прѣдсѣдателѣтъ. Апелативнитѣ сждилища сж три; тѣ сж: въ София, Русе и Пловдивъ. Единъ членъ отъ апелативно сждилище, споредъ бюджета, получава 5.040 л. годишно или мѣсечно 420 л. Споредъ смѣткитѣ, които правжд азъ, нему ще се правждтъ, съгласно сега искания да се вотира законъ, слѣдующитѣ одрждки: 30% за насилственъ заемъ, (Единъ прѣдставителъ: Пакъ насилственъ заемъ!) 7% намаление на заплатата, съгласно внесенния бюджетопроектъ за расходитѣ по Министерството на Правосждието, 5% одрждки за пенсия . . .

Димитъръ Н. Провадалиевъ: Нѣма да дава одрждки!

Иванъ Я. Поповъ: Ще униждимъ пенситѣ!

Константинъ Панайотовъ: 3% одрждки за патентъ и около 2% разидъ: за градско право, окрждна врѣхнина, пждна повинностъ и пр. и пр., които се събиратъ около 2%; може да бждтъ около 1½ или 2½, но да ги вземемъ срѣдно 2%. И така, всичкитѣ одрждки ще бждтъ 47%. (Никола Боневъ: Ще му направимъ икономия!) Ако вземемъ отъ неговата мѣсечна заплата 47%, ще видимъ че се одржда една сума отъ 197 л. и 40 ст. Тая сума отъ 197 л. и 40 ст. трѣбва да се извади отъ неговата заплата, за да се види, какво той ще получава въ рждѣтъ си. Той получава 222 л. и 60 ст.

Маринчо Караконовъ: Тия пари се даватъ на заемъ! Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Г-нъ Караконовъ! Не мислѣте, че г. Панаѣтовъ не знае, че тия пари се даватъ на заемъ.

Константинъ Панаѣтовъ: Азъ искамъ да кажъ, колко пари ще му останатъ на рѣцѣ, за да удовлетвори съ тѣхъ своитѣ нужди. Ще му останатъ 222 л. и 60 ст. Да видимъ сега, колко му сж пѣкъ необходими, за да живѣе единъ най-обикновенъ животъ. Обърнете внимание, г-да прѣдставители, на това обстоятелство, че азъ приемамъ, че той чиновникъ нѣма никакви дългове — не желаѣмъ да казвамъ, че има изпълнителни листове, защото може да ми се каже, зашто е правилъ дългове — по азъ приемамъ такъвъ, който е свободенъ отъ всѣкакви дългове, който редовно получава цѣлата си заплата, такъвъ, върху заплата на когото не тежи никакъвъ запоръ; приемамъ, че е чистъ отъ всѣкакви изпълнителни листове. Тогава именно ще получава 222 л. и 60 ст. Както казахъ, апелативнитѣ сѣдилища сж въ София, Русе и Пловдивъ. Какъ мислите вие, колко е необходимо на такъвъ чиновникъ, зарадъ да може да живѣе? Менѣ ми се струва, че нѣма зашто да се блѣскаме много да смѣтаме, зашто всички сме живѣли въ тия градове и знаемъ колко се плаща за квартира, за ядене, прислуга и пр. Най-малкото, което може да се плати отъ единъ чиновникъ въ София, Русе и Пловдивъ за квартира, то е 80 л. Колко трѣбва на той чиновникъ да се храни? Приемѣте и това, че повече отъ половината отъ тия чиновници сж женени. (Маринчо Караконовъ: Прибавѣте и за капели!) Ще ви кажъ, че за капели не остава. За квартира гуждамъ 80 л., за храна колко да му се гуди? Гуждамъ му най-малко 150 л., за прислуга гуждамъ 20 л. на мѣсець, за отопление и освѣтление пакъ най-малко 20 л., всичко ставатъ 270 л. Но вие ще кажете, че това е много. Нека намалимъ отъ това, което сега плаща, което сега харчи, и да кажемъ, че ще бѣде принуденъ да направи намаления. Е добръ, тия намаления не могатъ да бѣдѣтъ бесконечни — тѣ ще бѣдѣтъ въ рамкитѣ на възможността. Сега, допуштамъ въ квартирнитѣ да се направи едно намаление отъ 20 л.; оставатъ 60 л. за квартира. Храната намалявамъ на 120 л. на мѣсець; за прислуга гуждамъ най-малко 12 л. — нѣщо, което е невъзможно — за отопление и освѣтление не намирамъ за възможно да се направи намаление по-малко отъ 20 л., защото отъ огъня не може да се направи намаление. Излиза, че му сж необходими 212 л. за най-обикновенитѣ потребности, които се наричатъ първитѣ потребности въ живота на човѣка. (Никола Боневъ: Като го исклучатъ отъ служба, колко ще получава?) То е другъ въпросъ; ако го уволнятъ, ще си дири друга работа. Асж трѣбва да ви кажъ, г-да народни прѣдставители, че тия хора, които иматъ това невъзможно понятие за чиновницитѣ, тѣ все така казватъ: „Ами ако не е на длѣжностъ, какво ще прави?“ Ще си дири друга работа! Белкимъ нѣма други хора безъ длѣжностъ и сж си намѣрили частна работа? Азъ знаѣмъ повече отъ половината чиновници, които сж пишманъ, че сж останали на длѣжностъ, (Дѣсницата: Охо! — Иванъ Я. Поповъ: Защото

сж си направили по единъ палатъ въ София!) и още съжаляватъ, че не сж се заловили на частна работа, за да усигурятъ и себе си, и дѣцата си. (Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Колко телеграми имате отъ разни чиновници?) Нито една. Прѣпорѣчвахъ одного на г. Тенева и той не щѣ да го назначи.

Та казвамъ, при най-обикновенъ и най-скроменъ животъ необходими му сж 212 л. Казахме, че получава 222 л., а той трѣбва да харчи за първитѣ му необходими 212 л.; оставатъ му 10 л. (Паскалъ Гълъбаровъ: Десетъ години е получавалъ двойно и отъ тѣхъ ще харчи!) Отъ тия 10 л. той трѣбва да харчи: за тютюнъ, за сапунъ, за дрѣхи за себе си, за дрѣхи на жена си, за дрѣхи на дѣцата си, за лѣкарства, за докторъ и пр. и пр. (Гласове: И за шапки!) За шапки не; за дрѣхи, за палто, за обуца и пр. (Иванъ Я. Поповъ: И за папирски! — Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Съ 220 л. цѣла година въ село живѣтъ!) Въ селата може да се живѣе, но не и въ градоветѣ. Тѣзи сж именно възгледитѣ, които нѣкои имате за чиновницитѣ, но съ такива възгледи не може да се управлява една държава. Защо вие, г-да прѣдставители, отъ болшинството, ми възразявате, когато азъ ви правѣмъ точна смѣтка съ цифри и ви доказвамъ, че такъвъ единъ чиновникъ, като удовлетвори първитѣ си нужди по най-скроменъ начинъ, оставатъ му само 10 л., и ако му се случи да се разболѣтъ жена му или дѣцата му, той не ще има съ какво и откъдѣ да ги цѣри, защото трѣбва да плаща за докторъ, за лѣкарства и пр.? И така, вие виждате... (Вълчанъ Г. Чакъровъ: Прѣзъ септемврий мѣсець сж били дадени на „printemps“ 90.000 франка за този, гдѣто духа! — Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Моляхъ Ви се, г-нъ Чакъровъ! — Иванъ Я. Поповъ: 100 милиона лева иматъ въ банкитѣ!) Недѣйте си прави илюзии, че джебчетѣ на чиновницитѣ сж пълни съ пари. Ако виждате нѣкои чиновници въ Столицата, че иматъ палати, тѣ сж отъ кражби, не сж отъ заплата. (Иванъ Г. Поповъ: Кога сж крадени? Въ Стамболово и Стойлово врѣме! — Иванъ Ст. Кирковъ: Защо оскѣрбявате тогавашнитѣ чиновници?) Видите ли чиновникъ, който има палатъ, да знаете, че този палатъ е направенъ отъ кражби. (Прѣрѣканье) Тѣ сж малко; ние ги знаемъ. Напротивъ, масата отъ чиновницитѣ е честна, работила е честно, (Иванъ Я. Поповъ: Къщитѣ на Свирча отъ кѣдѣ сж?) и ако има нѣкой скроменъ чиновникъ да си има къщица, тя е заложена — да знаете — и тая къщица, която е заложена, ако направите тия одрѣжки, ще бѣде продадена отъ банката и той ще остане безъ нея, а това е завистѣта, която ще направи това нѣщо, а не здравиятъ разумъ.

Сега, отъ членоветѣ на апелативнитѣ сѣдилища да прѣминежъ къмъ членоветѣ на окръжнитѣ сѣдилища и да видимъ, колко получаватъ тѣ и колко пари имъ трѣбватъ да харчатъ за да могатъ да живѣтъ. Единъ членъ на окръженъ сѣдъ, първостепененъ сѣдъ — и то разбѣрѣте въ първостепенитѣ сѣдилища, които сж въ София, Русе, Търново, Варна, Пловдивъ и Бургазъ — не правѣмъ смѣтка и за второстепенитѣ сѣдилища — получава 3.684 л. го-

дишно или 307 л. мѣсечно. Колко одрѣжки ще се правѣтъ? Съгласно законопроекта, който се внася, и дѣйствиелитѣ закони, нему се правѣтъ слѣдующитѣ одрѣжки: 25% за заемъ, 7% намаление на заплатата, 5% за пенсия, 3% държавенъ данѣкъ върху занятието и около 2% други данѣци като: градски, общински, окръжни, пѣтна повиностъ; за боклукъ — всички тия се събиратъ около 2%, но трѣбва да бѣждѣтъ повече — та всичко му се събиратъ одрѣжки 42%. Ако вземемъ отъ неговата заплата 42%, ще видимъ, че всичко ще му се одрѣждѣтъ 128 л. и 94 ст.; като извадимъ 128 л. и 94 ст. отъ сумата 307 л., излиза че той ще получава чисти пари 178 л., съ които ще поддържа своя животъ. (Иванъ Ст. Кирковъ: Стигатъ му толкова!) Ще видимъ, дали му стигатъ. Да видимъ сега какви сѣ потрѣбноститѣ на този човѣкъ и какви срѣдства трѣбва да има за да ги удовлетвори. За квартира, такъвъ чиновникъ трѣбва да плати минимумъ 50 л. на мѣсецъ; за храна, пакъ минимумъ 4 л. на день — 120 л. на мѣсецъ; за прислуга гуждамъ пакъ минимумъ 12 л.; за освѣтление и отопление гуждамъ 15 л. на мѣсецъ. Колко се събиратъ, че трѣбва да похарчи за първитѣ свои необходиминости, за първитѣ свои нужди? 197 л. трѣбва да има: (Иванъ Я. Поповъ: За кафе-шантанитѣ колко давате? — Смѣхъ.) Нищо не гуждамъ. (Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Г-нъ Поповъ! Моля Ви се, не прѣкъсвайте оратора!) Ако гуждаме и за това нищо нѣма да остане. Вие, г-нъ Поповъ, когато не гуждамъ нищо за това, пакъ се обръщате къмъ мене и викаете, ами пъкъ когато Ви кажѣ, че той има пужда да отиде за развлѣчение на една вечеринка или въ театра, какво ще ми кажете? Вие виждате, че азъ нищо раскошно не гуждамъ, освѣнъ за първитѣ необходими пѣща: за квартира, храна, прислуга, отопление и освѣтление. И излизатъ всичко 197 л.; той получава както виждате, всичко 178 л., т. е. 19 л. по-малко. И така, въ неговия бюджетъ ще има дефицитъ 19 л. (Никола Боневъ: Ама ще има 100 л. въ касата си снесени! — Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Моля, г-нъ Боневъ, пазете тишина!) А той да стои безъ пари и да нѣма съ какво да живѣе, та мислите за него е полза, гдѣто ще ги държите въ касата? Той ще направи дългове, които ще бѣждѣтъ три пѣти повече отъ това, което ще снести, защото нѣма да има кой да му дава на вѣра и ще се принуди да взима пари съ грамадна лихва, а, може би, не ще има и отъ кждѣ да ги намѣри. Въпросътъ е, че не му остава съ какво да живѣе. Вземете и намалявайте колкото щете, но не може повече отъ това да се намали. За едене 120 л. подѣйте му гужда, гудѣте му 100 л., за прислуга 10 л. и за отопление и освѣтление 10 л., пакъ виждате, че излиза една сума отъ 170 л. — пакъ не му стигатъ, значи. А пъкъ азъ казахъ за първитѣ необходиминости, за сапунъ, за кибритъ. (Иванъ Я. Поповъ: И за папиреси!) Да, да, и за папиреси — за дрѣхы, за докторъ и лѣкарства и други потрѣбности какво му остава? Значи, за тия потрѣбности нѣма нищо, а пъкъ това винаги може да се случи — да се разболѣе човѣкъ и да нѣма пари да си купи лѣкарства. (Смѣхъ.) Менѣ ми е чудно, както ви казахъ и по-напрѣдъ,

че вие се смѣтате когато ви обяснявамъ една работа. Това обяснява, че и у васъ, вѣроятно, за чиновничеството сѣществува оня просташки възгледъ, който се провежда въ в. „Народни Права“. (Иванъ Я. Поповъ: Аферимъ!) Съ туй си обяснявамъ азъ . . . (Глъчка.)

Димитъръ Маламеновъ: Не е просташки, г-нъ Панайотовъ!

Иванъ Г. Поповъ: Спечелихте имъ симпатитѣ най-сетнѣ, г-нъ Панайотовъ!

Константинъ Панайотовъ: Азъ ви говорѣхъ съ цифри.

И така, вие виждате, че на втория прѣдставителъ отъ първата инстанция отъ сѣдилищата, именно членътъ отъ окръжния сѣдъ, слѣдъ като му се направѣтъ тия одрѣжки, които вие прѣдлагате, не му оставатъ срѣдства за да живѣе. (Гаврилъ Константиновъ: Това е вѣременна мѣрка!)

Да дойдемъ до единъ подсекретаръ въ апелативния сѣдъ. Колко получава той? (Глъчка.) — Почакайте, това е много важно. (Единъ прѣдставителъ: Вземете и единъ търговецъ, вземете и единъ занаятчия колко получава!) Единъ подсекретаръ на апелативенъ сѣдъ, който работи и деня и ноця за да съставлява протоколи, получава 160 л. на мѣсецъ. Съгласно проекта и законитѣ нему се правѣтъ слѣдующитѣ одрѣжки: 20% заемъ, 7% намаление на заплата, 5% за пенсия, 2% държавенъ данѣкъ, гуждамъ и 1% общински данѣкъ, пѣтна повиностъ и окръжна върхнина, и излиза, че му се правѣтъ одрѣжки 35% на мѣсецъ. Тия 35% взети отъ 160 л., правѣтъ 56 л. Тия 56 л. ще трѣбва да се изваждѣтъ отъ 160 л. и вие виждате, че му остава една сума отъ 104 л. (Никола Ценовъ: 520 гроша правѣтъ!) Колко му е необходимо за да живѣе на този подсекретаръ въ апелативенъ сѣдъ? Гуждамъ пакъ минимума. Трѣбва да помните винаги, че прѣдилагамъ да нѣма никакви дългове. Той трѣбва да плаща: за квартира 30 л., за ядене, по два лева на день, 60 л. на мѣсецъ и гуждамъ за прислуга 8 л. и за отопление и освѣтление 8 л., и ставатъ всичко 106 л. Вие виждате, че той получава 104 л. а трѣбватъ му за да живѣе 106 л. и то за расходи отъ първа необходимостъ. Ами за дрѣхы, за лѣкарства, за тютюнъ за . . . (Паскалъ Гълъбаровъ: Както намѣри, така ще живѣе!) Да, такова понятие имате вие. Значи, за дрѣхы, за лѣкарства за тютюнъ, за докторъ не му остава нито единъ сантимъ. Слѣдователно, той трѣбва да живѣе именно тъй, както каза г. Гълъбаровъ — като просѣкъ.

Да дойдемъ сега до единъ мирови сѣдия, колко получава и колко трѣбва да харчи. Вземамъ третостепенитѣ мирови сѣдии, защото ако вземете първостепенитѣ въ София, Русе и пр. вие ще видите, че съвсѣмъ не може да живѣятъ. Единъ третостепененъ мирови сѣдия получава 2.820 л. или 235 л. на мѣсецъ. Нему одрѣжки ще се правѣтъ: 25% заемъ, 7% намаление отъ заплатата, 5% за пенсия, 3% държавни данѣци и 2% пѣтна повиностъ, окръжни, общински и училищни права и пр. или всичко 42%. Тия 42% смѣтнѣти отъ сумата 235 л., правѣтъ 98 л. и 70 ст. Като се изваждѣтъ тѣ отъ 235 л., остава чиста сума 136 л.

и 30 ст. Ако вземемъ да видимъ, колко му трѣбватъ за да живѣе, вие ще видите слѣдующето: — допушамъ най-малкото — 30 л. за квартира на единъ мирови съдия, който обикновено е сѣмеецъ човѣкъ — това е минимумътъ; за ядене прѣдполагамъ 100 л., ставатъ 130 л. (Иванъ Я. Поповъ: За София ли, или за провинцията?) За провинцията. (Иванъ Я. Поповъ: 100 л.! А съ 25 не може ли? — Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Това не е Ваше мнѣние, г-нъ Поповъ! Оставѣте оратора да говори!) Нека да гудимъ 80 л. за ядене, 10 л. за прислуга, 10 л. за отопление и освѣтление и всичко прави 130 л., а получава 136 л. и 30 ст.; оставатъ му значи 6 л. и 30 ст. Отъ тѣхъ той ще купува сапунъ, дрѣхи, ще плаща на докторъ, за лѣкарства и пр. — това все отъ 6-тъ лева. Остава на васъ да цѣните, какъвъ ще бѣде животътъ на този човѣкъ, комуто за дрѣхи, тютюнъ, лѣкарства, кафе, захаръ и пр. оставатъ само 6 л. и 30 ст. Това, наистина, ще бѣде единъ просякъ, както иска да направи чиновникътъ г. Гължбаровъ. (Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Г-нъ Гължбаровъ не е говорилъ такова нѣщо!)

Азъ ви приведохъ, г-да народни прѣдставители примѣри отъ всичкитѣ съдилища: и отъ апелативнитѣ, и отъ окръжнитѣ, и отъ мировитѣ съдилища, и вие видѣхте, че който примѣръ и да вземете въ концъ-концовъ се оказва, че на нѣкои отъ тѣхъ не достигатъ срѣдствата, за да удовлетворятъ първитѣ си потребности, а пъкъ на нѣкои, като си удовлетворятъ тия нужди, остава имъ една малка, нищожна сума за второстепенитѣ потреби, като облѣкло и пр. Значи, вие виждате, че нашитѣ съдии и служащи по съдебното вѣдомство оставатъ необеспечени въ материално отношение. (Иванъ Я. Поповъ: Жално!) Тѣхниятъ животъ не е нормаленъ, а това е, забѣлжете, едно отъ най-важнитѣ вѣдомства въ държавното управление, въ държавния животъ. Това сж хората, въ ржцѣтъ на които е повѣрена съдбата на човѣка, неговиятъ животъ, имотъ и честъ.

И азъ не искамъ, г-да народни прѣдставители, да отидж до крайностъ, не; азъ не искамъ да кажж, както отъ нѣкои се каза, че нашитѣ съдии, ако вие приемете този законъ, ще станатъ рушветчи, крадци и пр.; не, далечъ отъ мене тази мисль: азъ имамъ по-добро мнѣние за нашитѣ съдии и смѣтамъ, че въ болшинството си тѣ сж честни и че нѣма да станатъ бесчестни; но азъ ги съжалявамъ затова, че ще ги хвърлимъ въ една мизерия и ще бждж истински нещастни хора. (Д-ръ Тодоръ Стаменовъ: Това е за една година!) Не е чудно отъ тѣхъ нѣкои и да се съблзнятъ. Но азъ въ болшинството приемамъ, че ще останжтъ такива, каквито сж.

Отъ друга страна, вие ще ги хвърлите въ дългове. Ако вие искате да уредите едни други дългове чрѣзъ този законопроектъ, отъ друга страна вие забатачвате маса сѣмейства, които иматъ значение въ държавата. Ако вие искате да оправите едни врѣмешни лозящи дългове на държавата, ще тикнете други въ дългове, отъ които не ще може да се оправжтъ нито подиръ 3, 4 и 5 години.

Чувамъ гласове да казватъ, пъкъ какво ще прави, ако го уволнятъ. Ако го уволнятъ, нѣма да бѣде съдия; тогазъ ще знае, че е уволненъ по каприза на единъ министъръ и ще кажемъ, че той живѣе тѣй лошо, защото не е чиновникъ. Ако пъкъ бѣде уволненъ справедливо, никой нѣма да му е кривъ. Но това, което е важно, то е слѣдующето, то е, че да се не увличаме и да мислимъ, че у насъ хората иматъ такова голѣмо желание да бжджтъ съдии. Увѣрявамъ ви, че въ града, гдѣто азъ живѣж, щомъ се отвори ваканция въ нѣкое частно учреждение, винаги се явяватъ кандидати отъ съдебнитѣ чиновници. Отвори ли се мѣсто въ дружеството „Гирдапъ“ за нѣкоя служба отъ 250 л., винаги се намира нѣкой секретаръ на съдъ или членъ на съдъ, който да иска да заеме тая длѣжностъ, защото смѣта, че тамъ той е по-обеспеченъ и повече е самостоятеленъ. Ако се появи нѣйдѣ мѣсто даже за дребенъ чиновникъ въ банката и дружество, винаги се явяватъ кандидати подсекретари и почти половината отъ подсекретаритѣ отъ Русе сж излѣзли отъ служба. Това показва, че тѣ ни най-малко не дамжтъ за държавна служба. Щомъ намѣржтъ друга нѣкоя частна работа, тѣ сж готовность излизатъ, защото положението имъ не е обеспечено въ държавната служба; въ другитѣ служби намѣрватъ по-голѣмо обеспечение. И азъ ви казвамъ, оставѣте се отъ този възгледъ „да се уволни, ако не ще“, „да прави каквото ще“. Така не може да се говори. Какъ така ще кажете на единъ чиновникъ, ако ще, да служи, ако не ще, да се уволни. Ами ако този чиновникъ има дѣца, нѣма съмнѣние, че ще служи. Какво ще прави той? Нѣма съмнѣние, че е по-хубаво да бѣде и съ малка заплата, отколкото безъ пари. Но това не значи, че той е оставенъ да живѣе такъвъ животъ, както би трѣбвало да живѣе когато изнѣлява държавна работа. Единъ съдия не може да живѣе като единъ подсекретаръ. На съдията не можете да оставите заплата като на подсекретаръ, а на прокурора — като на секретаръ. Това нѣщо не може да бѣде. Ето защо, азъ мислж, че като обърнете внимание на тази смѣтка, която ви направихъ, вие ще видите, че мѣрката, която се прѣдлага, е много лоша, че тя ще хвърли въ една крайна мизерия всички съдебни чиновници, ще ги забатачи въ дългове, отъ които нѣма да може да се оправжтъ за нѣколко години.

Да дойдемъ сега до другитѣ вѣдомства. Второто вѣдомство, което има голѣмо значение въ държавния животъ, то е военното вѣдомство. Чуваатъ се постоянно викове, че военнитѣ получаватъ много, че трѣбва заплатитѣ имъ да се намалжтъ, и сж внесени законопроекти за намалението. Но това да оставимъ. Ако сж голѣми заплатитѣ имъ, намалѣте ги. Но да видимъ, какво става съ тѣхъ тогава, когато вие имъ правите одрѣжки за заема, какво имъ остава за живѣне и могатъ ли тѣ да живѣжтъ или не. За да не бждж голословенъ, пакъ ще направж всичко въ цифри, и вие ще видите, че ако на видъ прѣдставенитѣ цифри сж голѣми, като вземете да видите какви потребности иматъ офицеритѣ и колко имъ е необходимо да живѣжтъ, вие ще видите, че не сж такива голѣми цифритѣ и че вашиятъ възгледъ не е правъ.

Споредъ бюджета, единъ полкови командиръ полковникъ получава заплата 9.000 л., или на мѣсець 750 л. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Много малко!) Съгласно дѣйствующитѣ закони и бюджетопроекта и настоящия проектъ, нему ще се правятъ слѣдующитѣ одрѣжки: 30% за заема, 7% намаление на заплата, 5% за пенсии, 5% държавни даждия, гуждамъ 3% общински даждия, пѣтна повинностъ, училищенъ налогъ, боклукъ-парасж въ градоветѣ и пр. всичко 3%, а всичко одрѣжки 50%. Неговата заплата е, както казахъ, 750 л., като му се одрѣжктъ 50%, остава да получава 375 л. Но вие знаете, че военнитѣ, освѣнъ тѣзи одрѣжки, иматъ одрѣжки за клуба, за банкети нѣкой пѣтъ, за книги, които имъ се пращатъ, за „Воененъ Журналъ“, за „Военни Извѣстия“ и пр. Тѣзи одрѣжки, които офицеритѣ щатъ-не-щатъ трѣбва да плащатъ, възлизатъ приблизително отъ 5—10% — азъ вземамъ 5% — тѣ правятъ 37 л. и 50 ст.; които, като се извадятъ отъ 375 л., оставатъ 337 л. и 50 ст., значи, на единъ полковникъ, полкови командиръ, ще му останатъ мѣсечно за живѣне 337 л. и 50 ст. Помнѣте нѣкъ това нѣщо, г-да народни прѣдставители, че азъ го приемамъ него за чистъ отъ всѣкакви дългове, че нѣма никакви изпълнителни листове, че заплата му е чиста отъ запоръ. Колко му трѣбва нему да живѣе? (Д-ръ Тодоръ Стаменовъ: Ще пусне въ единия етажъ на кѣщата си кираджии, а въ другия етажъ ще живѣе! Всички полковници иматъ палати!) Да ме прощавате! — Колко е необходимо на единъ полкови командиръ да живѣе? Извѣстно е, че $\frac{9}{10}$ отъ полковитѣ командири у насъ сж хора женени, сѣмейни, съ по 3 или 5 дѣца на възраст, нѣкои отъ които слѣдватъ въ горнитѣ класове на гимназията, други иматъ моми и пр. Въобще на единъ човѣкъ съ едно порядъчно сѣмейство, на такъвъ единъ човѣкъ е необходимо за квартира минимумъ 100 л. Азъ, доколкото знамъ, всички мои познайници полкови командири плащатъ повече. Плащатъ по 120, 130 и 150 л., но азъ казвамъ минимумъ 100 л. (Илия Стоковъ: Въ провинцията плащатъ по 40 л.!) Това може да бѣде въ единъ градъ, какъвто е Казанлъкъ или Берковица, гдѣто и малко войска стои. (Илия Стоковъ: Въ Казанлъкъ толкова плащатъ!) Вие вземѣте срѣдното число, гдѣто сж най-големитѣ гарнизони, като въ Пловдивъ, София, Русе, Търново, Варна, Бургазъ и съ малко изключение въ Казанлъкъ. Въ Стара-Загора пакъ е скъпо. Най-много войска у насъ се намира въ голѣмитѣ градове. Азъ ще направимъ голѣмо намаление и при все това, ще видите, че пакъ нѣма да му стига платата. И тѣй, трѣбватъ му 100 л. за квартира, 200 л. за храна, за прислуга 20 л., (Иванъ Бобевски: Войници иматъ!) За освѣтление и отопление 25 л. Освѣнъ войника, трѣбва му слугиня за дѣцата. Войникътъ не може да му гледа дѣцата. И тѣй, за първитѣ необходими: квартира, храна, отопление, освѣтление и слуги трѣбватъ му 345 л. (Никола Йонковъ-Влашкинъ: И за комаръ!) За комаръ не казвамъ. Той получава 337 л. и 50 ст., а му сж необходими 345 л. за живѣне. Вие ще кажете, че е много. Азъ ще намалѣмъ сега. Да видимъ, при най-възможнитѣ на-

маления, колко му трѣбватъ за живѣне и колко могатъ да му останатъ за всички други потребности. Квартира, минимумъ, 80 л., за храна 150 л., за слуги, сапунъ и пр. 15 л., за отопление и освѣтление 20 л., а всичко 265 л., при най-големо намаление. Ако той съумѣе да направи това нѣщо, нему ще оставатъ всичко на всичко на мѣсець 73 л. Смѣтайте, какви други нужди има той. Нужно му е да си прави дрѣхи. Колко, мислите, единъ офицеръ харчи за дрѣхи въ годината? Питайте и ще ви кажатъ, че приблизително единъ полкови командиръ похарчва на годината за дрѣхи 1.000 л. Вие казвате, че е много. Нека бждатъ 500 л., тѣ сж пакъ 40—50 л. на мѣсець. Трѣбватъ дрѣхи на жена му и на дѣцата му; трѣбва му сапунъ, чай, кафе, тютюнъ; трѣбватъ му пари за докторъ, за лѣкарства и пр. Вие мислите ли, че съ тѣзи 73 л. ще може той да прѣмине и да удовлетвори тия пужди? Никога. Вие виждате, че за шапка на жена му не говорѣмъ, не гуждамъ нищо, нека да мине съ сѣщата; но за дрѣхи за него, за дѣцата му и жена му трѣбва. Ами може ли единъ полкови командиръ, поне единъ пѣтъ да не отиде въ клуба, може ли поне единъ пѣтъ или два пѣти въ мѣсеца да не отиде на театъръ? И това е сѣщо така необходимостъ. Но азъ и това не гуждамъ въ смѣтка. И вие виждате, че за първата необходимостъ у насъ — смѣтатъ се дрѣхитѣ нему, на жена му и дѣцата му — тѣзи 73 л. не стигатъ. Вие значи, искате да турнете единъ полковникъ въ невъзможностъ да живѣе.

Иванъ Г. Поповъ: Тѣ иматъ по 30.000 л. спестени пари! Иматъ и имоти!

Константинъ Панайотовъ: Вие може да не ги познавате, но азъ ги познавамъ! Поне които азъ познавамъ, нѣматъ имоти.

Иванъ Г. Поповъ: Недѣйте жали поне полковницитѣ!

Константинъ Панайотовъ: Правѣ Ви смѣтка!

Иванъ Бобевски: Безъ крѣчмара правите смѣтка!

Димитъръ Петковъ: Недѣйте отговаря на тѣхъ, г-нъ Панайотовъ!

Иванъ Г. Поповъ: Ние живѣемъ въ София, та ги знаемъ!

Константинъ Панайотовъ: Вие смѣтате, че тѣ иматъ икономисани по 20—30 хиляди лева? Казвамъ ви, че повечето отъ тѣхъ нѣматъ спестени пари нито стотинка. Азъ правѣ смѣтка за тѣхъ. Ако нѣкои иматъ палати, тѣ не сж ги правили отъ заплата си!

Подполковникътъ, дружищенъ командиръ . . .

Паскалъ Гълъбаровъ: Смѣтайте за поручицитѣ, подпоручицитѣ и капитанитѣ — оставете полковницитѣ!

Константинъ Панайотовъ: Единъ дружищенъ командиръ подполковникъ, получава 6.600 л. или 550 л. мѣсечно. Нему ще се направятъ слѣдующитѣ одрѣжки: 30% за заемъ, 7% намаление на заплата, 5% пенсия, 4% държавни даждии, 2% общински даждия, а всичко 48%, които правятъ 264 л. Отъ 550 л. като извадимъ 264 л., оставатъ 286 л. Смѣтамъ 5% одрѣжки чисто военни, които вие знаете, че съществуватъ, (Никола Боневъ:

Много високо ги вземат. Ние ги знаеме по-подробно!) остават му за живене 256 л. и 50 ст. Колко харчи той? За квартира най-малко 80 л., за храна 180 л., (Д-ръ Тодоръ Стаменовъ: За квартира въ провинцията 20 л.) за слуга 15 л., за отопление и осветление 20 л., всичко 295 л. Той ще получава всичко 256 л. и 50 ст., а пък трѣбват му за да живѣе 295 л.; значи, ще има единъ дефицитъ въ своя бюджетъ нѣщо отъ около 40 л. на мѣсець. Но вие казвате, че много расходъ му прѣсметамъ. Тогава азъ ще намалѣ: за квартира 70 л., за храна 150 л., за прислуга 15 л., за отопление и осветление 20 л., всичко 255 л. Той ще получава 256 л. и 50 ст., какво му оставатъ? Значи, на единъ подполковникъ, дружиненъ командиръ, като му се удовлетворѣтъ първитѣ потребности, оттамъ нататкъ, за дрѣхы за себе си, за жена си, за дѣцата си, за лѣкарства, за тютюнъ, за кафене и пр., оставатъ му 1 л. и 50 ст. Остава сега на васъ да разсудите: възможно ли е да се остави единъ подполковникъ въ такова мизерно положение!

Капитанъ, ротенъ командиръ, който получава 4 200 л. годишно, или 350 л. мѣсечно. Нему ще му се правѣтъ одрѣжки: 25% за заема, 7% намаление, 5% за пенсия, 3% за държавенъ данѣкъ и 2% за общински данѣкъ, а всичко 42%; значи, всичко върху мѣсечната му заплата отъ 350 л. ще се одържатъ 147 л. Като извадимъ тия 147 л. отъ 350 л., оставатъ му 203 л., отъ които пъкъ, като извадимъ още 14 л., чисто военни одрѣжки, оставатъ му 189 л. Колко трѣбватъ на единъ ротенъ командиръ за да живѣе? У насъ, извѣстно е, че $\frac{3}{4}$ отъ ротнитѣ командири сж хора съ сѣмейства, съ жени и дѣца. Колко му трѣбватъ на единъ ротенъ командиръ за да живѣе? За квартира 60 л., за храна 150 л., за прислуга 12 л., за отопление и осветление 20 л., всичко 242 л., а пъкъ той ще получава 189 л. Но вие казвате, че е много; тогава ще намалѣ. (Д-ръ Сава Иванчовъ: Не казваме, че е много!) За квартира минимумъ 50 л., за храна, по 4 л. на дець — 120 л., за прислуга 10 л., за отопление и осветление 15 л., всичко 195 л. Той получава 189 л., а му трѣбватъ за да живѣе, при единъ най-скроменъ животъ, безъ дрѣхы и безъ други второстепенни потребности, 195 л. Нему му трѣбватъ дрѣхы, обувки, шарфъ, рѣкавици, яки. (Никола Боневъ: И шпуръ му трѣбва!) Да, и шпуръ му трѣбва, па трѣбва да купи и дрѣхы, и обувки на жена си и на дѣцата си. А като имате прѣдъ видъ, че сега се прѣдвижда нова форма, за която ще му трѣбватъ нови 1.000 л., тогава ще видите, дали може да направи такава и дали ще му остане нѣщо за храна и въобще за други потребности, за да живѣе, защото паритѣ, които получава, не му стигатъ за да поерѣшне първитѣ си потребности. И тъй, г-да прѣдставители, на единъ ротенъ командиръ паритѣ, които ще получава, нѣма да му достигнатъ да живѣе.

Да дойдемъ сега до подпоручичитѣ. (Единъ прѣдставителъ: Тамъ сме съгласни!) Единъ подпоручикъ получава 2.340 л. годишно, или 195 л. мѣсечно. Одрѣжки ще има 35%, а именно: 20% за заема, 7% намаление, 5% пенсия, 2% държавенъ данѣкъ и 1% общински данѣкъ, всичко 35%. Отъ 195 л., като извадимъ

35% одрѣжки, които правѣтъ 68 л., ще му останѣтъ 127 л. Приемамъ, че за него се прави една малка частъ за военни одрѣжки и затова турямъ приблизително 10 л. Правѣтъ се и 15—20 за клубове, за книги, списания и пр., но азъ турямъ 10 л. Така щото, всичко ще му останѣтъ 117 л. Колко му трѣбватъ за да живѣе? Трѣбватъ му минимумъ 30 л. за квартира, за ядене 60 л., за отопление и осветление 10 л., и за пране, колосване и пр. 10 л. на мѣсець, всичко 110 л. Той получава 117 л., а като му трѣбватъ 110 л. за да живѣе, оставатъ му само 7 л., които, при единъ най-скроменъ животъ, трѣбва да даде за поправка на дрѣхы, за да промѣни шарфъ, кантове, темлячъ, за тютюнъ, за кафене, за сапунъ и пр.; за всичко това сж 7-тъ л., които му оставатъ! Тогава въ какво положение оставяме ние нашия подпоручикъ? Самия сждѣте.

Да дойдемъ сега до още по-дребнитѣ служаци, до унтеръ-офицеритѣ, които сж доста голѣмо количество въ нашата армия. Тѣ сж първитѣ помощници на ротнитѣ командири. Единъ унтеръ-офицеръ получава 45 л. мѣсечно. (Христо Ив. Поповъ: На тѣхъ одрѣжки нѣма! — Никола Боневъ: Има и такива, които получава по 18 л.; има свѣрхсрочни, които получава по 45 л.!) Тѣзи, които не сж свѣрхсрочни, получава по 18 л., а които сж свѣрхсрочни, получава по 45 л. За ония не смѣтамъ, а смѣтамъ за свѣрхсрочно-служачитѣ. Единъ свѣрхсрочно-служачъ унтеръ-офицеръ получава 45 л. Одрѣжки ще му се правѣтъ 20% за заема, 7% намаление, 5% пенсия, 2% данѣкъ, 2% общински данѣкъ, заедно съ одрѣжкитѣ за офицерски клубове и пр., а всичко 36%. Сега, като прѣсметнете, ще излѣзе, че върху 45 л. мѣсечна заплата, нему ще му се одържатъ 16 л. и 20 ст., които като извадите отъ 45 л., ще му останѣтъ 28 л. и 80 ст. И така на единъ унтеръ-офицеръ на свѣрхсрочна служба, който получава 45 л. на мѣсець, ще му останѣтъ за живене 28 л. и 80 ст. Вамъ е извѣстно, че по-голѣмата частъ отъ тѣхъ сж хора сѣмейни, хора съ жени и дѣца. Колко му трѣбватъ, за Бога, на тоя човѣкъ за да живѣе? За квартира 10 л. (Никола Боневъ: Въ казармитѣ живѣѣтъ!) Жениитѣ и дѣцата имъ не живѣѣтъ въ казармитѣ! Съжалявамъ, че сте воененъ и не знаете въ военната частъ, какво става. Види се, отдавна сте излѣзли отъ войската? (Никола Боневъ: Той получава порционни 18 л.!) Нему нѣма да одържватъ, защото той не е чиновникъ!) Ще му одържватъ. Тукъ, въ закона, е казано, че отъ всички тия лица, които получава заплата отъ държавното съкровище — а той получава заплата отъ държавното съкровище — повече отъ 240 л. годишно, ще се правѣтъ одрѣжки. Какво ми говорите? Прочее, оставатъ му само 28 л. и 80 ст., съ които той трѣбва да живѣе. За квартира за сѣмейството му трѣбватъ най-малко 10 л., за храна на сѣмейството му — 30 л. (Никола Боневъ: За каква храна?) Ами сѣмейството му хранѣтъ ли въ казармата? (Маринчо Караконовъ: Порционъ получава!) Гуждамъ за отопление и осветление 5 л. Едно врѣме имъ давахъ дърва, но ги отнехъ. И така, на единъ унтеръ-офицеръ му трѣбватъ 40 л. само за да живѣе, безъ да му остава нѣщо за дрѣхы, за лѣкарства и други

пѣща. Значи, ще има винаги дефицитъ по 16 л. и 20 ст. Но да направимъ сега едно най-възможно намаление: квартира гуждамъ 5 л. (Никола Боневъ: Я кажи нѣщо и за разсидния!) И за него ще ви кажж. — 25 л. гуждамъ за ядене и 5 л. за отопление и освѣтление, пакъ излизатъ 35 л.; значи, 28 л. нѣма да му стигнатъ. Ще турите унтеръ-офицеритъ въ невъзможностъ да живѣятъ. Който има умъ, да разбере, който има уши, да слуша. Азъ говорж за тия, които разбиратъ.

И така, като почнете отъ най-голѣмитъ до най-малкитъ военини, всичкитъ ги гуждате въ невъзможностъ да живѣятъ. Вие виждате, че на полковия командиръ и на дружинния командиръ не имъ оставатъ пари за да удовлетворижатъ първитъ си потребности. Азъ не прѣд-виждамъ, че единъ полкови командиръ е длъженъ прѣзъ годината да свика своитъ офицери у дома си да се запознае съ тѣхъ, което има грамадно значение; не гуждамъ още, че трѣбва да има пари за да си купи нужнитъ нему книги, списания и пр.; не казвамъ, че е необходимо и такова обществено развлѣчение, като балове и пр., които сж свързани съ разноси, защото трѣбва за жената рокля, ржкавици и пр. И вие виждате, че като не гуждамъ всичко това, пакъ не му оставатъ срѣдства, за да може да живѣе. Питамъ ви сега: въ какво положение ще турите нашето офицерство? Ще го турите въ невъзможно положение да живѣе; вие ще направите тия офицери да живѣятъ такъвъ животъ, който не съотвѣтствува на тѣхното звание, и, чрѣзъ това, вие ще нанесете най-голѣмия ударъ на нашата войска. Защото, г-да народни прѣдставители, ако искате да имате добра войска, трѣбва да имате добро офицерство; ако искате да имате добро офицерство, това офицерство трѣбва да го обезпечите за неговото материално състояние. (Никола Боневъ: И това ще се пише въ протоколитъ!) Нека се запише. Ако искате да имате добро офицерство, трѣбва да обезпечите неговото материално положение, защото едно офицерство, необезпечено, ще бѣде такова, каквото е въ Турция. Пакъ повтарямъ да кажж, че на каквото мнѣние съмъ за нашитъ сждии, на такова мнѣние съмъ и за военнитъ. Отъ това тѣ нѣма да станжтъ рушветчиин, нѣма да станжтъ крадци, но ще испаднжтъ въ мизерно положение и ще потънжтъ въ борчове, а това ще бѣде едно голѣмо зло за нашитъ военини. Това го признаватъ всички — не говорж за г. Бонева, защото отдавна е излѣзълъ отъ войската. (Димитъръ Маламеновъ: Офицеритъ сж съгласни за одрѣжкитъ!) Не желяж пакъ да ми казвате, че ето нѣ, тѣ иматъ кжци, иматъ палати. Ако ми укажете единъ палатъ, ще ви покажж источника, отъ който е направенъ тоя палатъ, и ще видите, че тоя источникъ не е заплатата. Азъ съмъ видѣлъ такива палати, ама да видимъ отъ какво сж направени. Въ болшинството си нашето офицерство нѣма пари, въ болшинството си нашето офицерство е бѣдно и очаква само отъ своята плата. Ако има изключения, тѣ сж изключения и вие не трѣбва да мѣрите съ мѣрката на изключенията, а трѣбва да мѣрите съ мѣрката на общото правило, а общото правило е, че съ тѣзи пари офицеритъ не могатъ да живѣятъ — ще испаднжтъ въ мизерия, ще ходжтъ оутрпани и одрипани.

Да прѣминемъ сега къмъ друго вѣдомство — да прѣминемъ къмъ администрацията.

Зарадъ администрацията, да ви кажж, пѣма защо да ви правж дълги и широки исчисления. Това, което ви говорихъ за членоветъ на апелативнитъ сждилища, вземѣте го за окрѣжнитъ управители; това, което ви говорихъ за членоветъ на окрѣжнитъ сждилища, вземѣте го за второстепеннитъ окрѣжни управители; това, което ви говорихъ за секретаритъ и подсекретаритъ на апелативнитъ и окрѣжнитъ сждилища, вземѣте го за полицейскитъ пристави. Само една е разликата — въ стражаритъ, понеже стражари нѣма въ сждебното вѣдомство, а има само разсидни. Да ви направж една смѣтка за стражаритъ. Единъ старши коненъ стражаръ получава 1.200 л. годишно или 100 л. мѣсечно; нему, споредъ моята смѣтка, му се прави 34% одрѣжки, даже не гуждамъ за него общински даждии — безъ тѣхъ 34% се одрѣжжтъ — и му оставатъ 66 л. Съ тия 66 л. старшиятъ конни стражаръ трѣбва да поддържа и сѣмейството си, и себе си, и коня си. Оставамъ на васъ да сждите, може ли той да се поддържа съ тѣзи пари или не? Азъ ще кажж, че не може. Да дойдемъ до младшитъ конни стражари или до старшиитъ пѣши стражари, които получаватъ 85 л. мѣсечно. Слѣдъ като му се направжтъ одрѣжкитъ споредъ законитъ, на младшия коненъ или на старшия пѣши стражаръ ще му останжтъ 49 л. Съ тѣхъ младшиятъ конни стражаръ ще поддържа сѣмейството си, както и себе си. Колко пари тия хора ще харчжтъ? За квартира гуждамъ най-малко 10 л., за храна 40 л., за отопление и освѣтление 10 л. и ставатъ 60 л. За дрѣхи на дѣцата му и на жена му не гуждамъ нищо; за тютюнъ не гуждамъ, сжко, и за коня му не гуждамъ нищо. Младшиятъ пѣши стражаръ получава 50 л., одрѣжкитъ му сж 18 л., оставатъ му 32 л. Колко му трѣбватъ за да може да живѣе? Най-малко 45 л., като гуждамъ 10 л. за квартира, 30 л. за храна, и 5 л. за отопление и освѣтление. (Никола Йонковъ-Владикинъ: Защо тогава даватъ заявления за служба?) Защото има хора, които нѣматъ и тия срѣдства. Но това не показва, че трѣбва да направимъ стражаритъ просяци. Вие, като намирате, може би, въ Вашата партия хора, които сж готови да служжтъ съ каквато и да е плата, казвате, че много хора давали заявления. (Никола Йонковъ-Владикинъ: Най-много стамболиститъ искатъ да ставатъ стражари!) Не е истина! Всички наши хора сж хора, които нѣматъ нужда отъ длѣжности. Нашитъ партизани всичкитъ сж състоятелни, всѣки си има работа. (Никола Йонковъ-Владикинъ: Питайте Петкова да Ви каже!) Та искамъ да кажж азъ, че винаги излизате отъ криви възгледи, като казвате, че имало хора, които сж готови да служжтъ съ каквато и да е плата. Това не значи, единъ стражаръ, който е служилъ 10—15 години, да го направимъ просякъ. Така държава не се управлява. Трѣбва да има здравъ разумъ, трѣбва да дадемъ възможностъ на чиновницитъ да живѣятъ така, както трѣбва да се живѣе. (Никола Йонковъ-Владикинъ: Когато дойдете на властъ!) Нѣма съмнѣние, че ако ние сме на

власть, такава нѣщо нѣма да прѣдложимъ. Заплатата на всички разсилни въ учрежденията е равна на оная на стражаритѣ; значи по отношение на тѣхъ трѣбва да се направи сжщата смѣтка. (Министъръ Димитъръ Ст. Тончевъ: Не е вѣрно!) Поне въ сѣдилищата получаватъ 50 л. Но както и да е, заплатата на разсилнитѣ приблизително е 50 л. Така щото, по отношение на разсилнитѣ смѣтката е сжщата и вие съ това ще ги накарате да живѣятъ просяшки животъ, или да подлагатъ рѣжа за пари съ голѣми лихви. Нѣма защо да правѣмъ изчисления за чиновницитѣ по Финансовото Министерство, по Министерството на Търговията и Земледѣието и по другитѣ вѣдомства. Навредъ ще намѣрите сжщата смѣтка, навредъ заплатитѣ сж приблизително еднакви, и какво излиза? Слѣдъ като се направѣтъ намаленията и одрѣжкитѣ, не имъ оставатъ срѣдства за да живѣятъ, не имъ оставатъ срѣдства за първа потребностъ, а за втора и трета потребностъ тѣхъ трѣбва да покриватъ чрѣзъ дългове. Тогава питамъ азъ: какво чиновничество и офицерство ще бѣде основа, което пѣма материални срѣдства да живѣе? Нѣма съмнѣние, че това ще бѣде едно жалко чиновничество, едно жалко офицерство. И, чрѣзъ това, вие ще нанесете единъ тежъкъ ударъ на най-сжщественния елементъ на държавното управление — на чиновничеството. Тая машина, колто е необходима за управлението на държавата, вие ще я спънете, вие ще ѝ гудите прѣчка и тя не ще може да работи хубаво; а това е най-голѣмото зло, което можете да нанесете на държавното управление. Вмѣсто да поправите финансовото положение, вие ще разбъркате положението на цѣлото чиновничество; вмѣсто да испицете вѣжди, ще извадите очи, защото освѣтъ врѣда за държавата друго нищо нѣма да направите. (Димитъръ Н. Провадалиевъ: Ще кълвѣтъ Васъ, защото Вие сте причината!) Не сме ние причината, а най-малко азъ.

Сега ще ви кажж и затуй именно: кой е причината на това нѣщо, което трѣбва да се поправи. Ако, г-да народни прѣдставители, нашитѣ чиновници бѣхж на истина причина да достигне нашето финансово положение до тази разстроеностъ, до която е достигнало сега, още бихме имали право да имъ кажемъ: понеже вие сте криви, на вашъ гърбъ ще оправимъ финанситѣ; понеже вие сте докарали положението до тази разстроеностъ, на ваша смѣтка ще трѣбва то да се оправи. Но, г-да народни прѣдставители, ако има хора, които да сж най-малко виновни за разстроеното положение на нашитѣ финансии, това сж чиновницитѣ; тѣ никой пакъ не сж взимали участие въ разстрѣвяването на това положение. Ако сж виновни нѣкои, виновно е бившето правителство на гешефтаритѣ. (Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Така кажи!) Азъ признавамъ това; азъ съмъ тѣхенъ противникъ и съмъ го казавалъ много пакти и сега пакъ го казвамъ: виновно е правителството на гешефтаритѣ. (Д-ръ Тодоръ Стаменовъ и Никола Йопковъ-Владикинъ: И по-бившето! — Смѣхъ). То не е виновно. Виновно е, слѣдъ това, и бившето народно прѣдставителство; то е виновно, но най-малко сж виновни чиновни-

цитѣ. Напротивъ, даже азъ съмъ ималъ случай да забѣлѣжж, че чиновницитѣ сж били добросъвѣстни въ изпълнението на своитѣ обязанности, но не сж били добросъвѣстни министритѣ, не е било добросъвѣстно народното прѣдставителство. Можж да ви прѣдставѣмъ даже и примѣри. Ако си спомните аферата на Братия Аргирядиетъ отъ Пловдивъ, вие ще видите, че когато се пазначи една комисиия отъ чиновници за да опрѣдѣли: колко трѣбва да се плати за загубитѣ на Братия Аргирядиетъ за една мина, вземена още въ 1885 год., комисиията дошла и казала, че не може да имъ се плати нито сантимъ, защото мината е обесѣнена. Испратенъ е рапортътъ въ Народното Събрание, обаче, слѣдъ като надѣлатъ тукъ хубаво чиновницитѣ и ги напусватъ, назначаватъ нова комисиия, която да опрѣдѣли загубитѣ. Питамъ азъ: кой е виновенъ. Чиновницитѣ ли, които сж изпълнили добросъвѣстно своята обязаностъ, или народното прѣдставителство? Нѣма съмнѣние, че не сж виновни чиновницитѣ, ами е виновато народното прѣдставителство. Вие помните, така сжщо, въпроса за Тралбалканската линия. Пратихж чиновници да изучатъ линията; тѣ ходихж, прѣгледахж мѣстността и казахж, че линията трѣбва да мине на югъ, прѣзъ „Хаимъ-Боазъ“. Йокъ, народното прѣдставителство иска прѣзъ друго мѣсто да прѣмине линията; довеждатъ инженеръ отъ странство и му плащатъ 40—50 хиляди лева за изучаване мѣстността. Кой е виновниятъ и тукъ? Чиновницитѣ ли? Ни най-малко. (Иванъ Г. Поповъ: Кой ги обвинява? Когато никой не ги обвинява, защо ги зацѣпчаванъ?) Значи, виновни сж бившето министерство и бившето народно прѣдставителство. Най-послѣ, виновни сж, г-да народни прѣдставители, и тия избиратели, които сж избирали ония народни прѣдставители, а въ всѣки случай не сж виновни чиновницитѣ. Значи, ако има хора, които най-малко сж виновни за това положение, тѣ сж чиновницитѣ; слѣдователно, най-голѣмо право иматъ тѣ да ни кажжтъ: „Ние не сме се мѣсили, насъ недѣйте бута, недѣйте иска нашия залъкъ, за да оправите държавнитѣ финансии“.

Ето защо, г-да народни прѣдставители, менѣ ми се струва, че настоящиятъ законопроектъ по принципъ не е приемливъ. Но ако е необходимо безусловно да се събержтъ срѣдства зарадъ да се исплатѣтъ извѣстни хвърчащи дългове, то дали нѣма другъ способъ, по-добъръ, за да се помогне на това положение, отколкото да се прави заемъ отъ тѣзи чиновници? Менѣ ми се струва, че има; тия ижтица не сж сирѣни, само, че трѣбва да ги обсеждимъ малко нѣщо повече, за да се намѣрѣтъ тѣ. Обикновено се запитва отъ страна на болшинството, когато меншеството критикува неговитѣ прѣдложения и законопроекти: „Ами вие какво ще кажете? Не е само въпроса да се критикува, ами и вие укажете на срѣдствата“. Азъ, за да избѣгна този упрекъ, ще се постарая да укажж на едно срѣдство, което може отчасти да помогне. Отъ този заемъ, чрѣзъ тия одрѣжки отъ заплатитѣ на чиновницитѣ, нѣма да се получи повече отъ 8, а най-много 10 милиона лева. Значи, ако ние можемъ отъ друго мѣсто да намѣримъ тия 8 или 10 милиона лева и ако

онова сръдство е по-добро, би тръбвало да се приеме. Г-нъ Д-ръ Генадиевъ ви указа съ статистически данни, каква голъма непропорционалност има у насъ между количеството на чиновниците и количеството на нашето население; указа ви, че е възможно това отношение да се намали. (Никола Боневъ: Тръбваше по-рано да се присъедините къмъ мнѣнието му! Нѣмаше нужда съ много думи да обикаляте!) И наистина, менѣ ми се струва, че безъ рискъ да се хвърли държавата въ една пертурбация, каквато настоящата, безъ рискъ да се направи положението на чиновничеството и офицерството просияшко, може съ по-голѣмъ шансъ на сполука да се намали числото на чиновниците. Нѣма съмнѣние, г-да прѣдставители, че да искате сега подробно да ви указвамъ азъ коя длъжностъ тръбва да се закрие, това нѣщо не може да стане, защото нѣма възможност, нито врѣме; но изобщо може да се каже, че отъ 13 на хилядата чиновниците може да бждѣтъ докарани до 8 на хилядата — да се намалѣтъ до $\frac{1}{3}$ — това може да се каже изобщо. (Никола Боневъ: А за военните?) За военните не съмъ съгласенъ и ще ви кажж защо. Достатъчно е отъ другите вѣдомства. Най-сетнѣ, намалѣте чиновниците на $\frac{1}{5}$ и пакъ ще добиете една икономия отъ 3—4.000.000 л. — не 8.000.000 л. (Маринчо Караконовъ: Какво ще правѣтъ тия, които ще останѣтъ на пхти?) Ще си намѣрѣтъ работа. Какво направихж ония, които вашитѣ министри ги уволнихж? Немѣ когато дойде това министерство на властъ, вашитѣ министри не уволнихж половината отъ чиновниците? Тѣ си намѣрихж друга работа. Тогава, когато не е вече чиновникъ едно лице, може да си намѣри работа, но когато е чиновникъ, не може.

Освѣнъ това, постоянно се говори между всички насъ за намаление на окръжията — закриването на нѣкои окръжия, обаче, министритѣ нищо подобно не правѣтъ. Ако вземете вие да опростотворите администрацията, да намалите окръжията; ако вземете да окастрие и общинскитѣ бюджети, които се утвърждаватъ отъ правителствени чиновници — отъ Министра на Вжтрѣшните Работи и окръжнитѣ управители — вие ще видите, че отъ намалението, отъ окастриуването на общинскитѣ бюджети, може да олекне на данъкоплатцитѣ, и, отъ друга страна, отъ опростотворяването на администрацията и закриването на нѣкои окръжия вие можете да направите икономия така сжщо отъ 3—4.000.000 л. А въ обща сложностъ вие можете да направите икономия отъ 7—8.000.000 л., т. е. това, което ще се получи отъ настоящия вжтрѣшенъ заемъ. Разбира се, тия икономии да се употребѣжтъ за исплащане на тия дългове, които тръбва да се исплатѣтъ отъ този сжщъ заемъ.

Най-сетнѣ, ако се погрижѣтъ окръжнитѣ управители да прѣгледватъ хубаво общинскитѣ бюджети, тѣ може да окастрижтъ и извѣстни данъци, които се налагатъ въ голѣмъ размѣръ като общински данъци и които може да се прѣхвърляжтъ въ държавнитѣ данъци. (Никола Боневъ: Отъ едниия джебъ въ другия!) На данъкоплатцитѣ нѣма да бжде по-леко, защото намѣсто общински данѣкъ ще плащатъ държавенъ данѣкъ; обаче, ще се постигне цѣльта,

която вие гоните. (Никола Боневъ: Да увеличимъ бюджета!) Не го увеличавайте. Има на много мѣста общински данъци, които ги взиматъ общинитѣ за нищо и никакво. Напр. въ Русе вѣща кжща плаща по 20 л. боклукъ-парасж, когато, ако намалите единъ такъвъ грамаденъ данѣкъ, като боклукъ-парасж, а отъ друга страна увеличите данѣка върху сградитѣ, което може да е все едно и сжщо, само че ще отива повече въ държавното съкровище, тогава ще се помогне на цѣльта. (Гласове: О-хо!) Ами че вие искате отъ мене да ви покажж едно рационално сръдство! Азъ ви казвамъ, че безъ да се прави отекчение на данъкоплатцитѣ, може да се поправи злото; може да се помогне на държавата. И въ това именно се заключава, г-да народни прѣдставители, една разумна финансова политика, че когато е необходимо да се намѣри источникъ, да го намѣришѣ безъ да отекувашѣ съ тоя источникъ данъкоплатеца. Азъ ви казвамъ, че, съ окастриуването на общинскитѣ бюджети, може да се увеличи държавниятъ бюджетъ. Сумитѣ ще бждѣтъ сжщитѣ, само че печели държавата за да исплаща извѣстни дългове, които тежѣтъ на хазната.

Ето, слѣдователно, въ общи черти едни источники, които би могли да даджѣтъ сжщата сума, която вие ще вземете отъ този насилнически заемъ. (Никола Боневъ: Вие не указахте колко други държави плащатъ боклукъ-парасж! — Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Моляж Ви се, г-нъ Боневъ — тукъ цѣла реформа се прѣдлага, а Вие не слушате! — Смѣхъ.) Хора, които не желаятъ да слушатъ, азъ мислѣх, когато имъ даджѣтъ да управляватъ една работа, злѣ ще я управляватъ.

Най-сетнѣ, да допуснемъ, споредъ вашето мнѣние, че е необходимо нужно да стане насилнически заемъ. Азъ идж до послѣдната възможностъ. Приемамъ, че всичко това, което азъ указвамъ, е неприемливо; приемамъ, че вие искате и тръбва заемъ да направите. Твърдѣ хубаво. Тогава, защо да го правите само отъ чиновниците? Ако ще е заемъ, направѣте го отъ всички. Ами че ние какво правимъ чрѣзъ този заемъ, г-да народни прѣдставители? (Иванъ Г. Поповъ: И отъ адвокатитѣ ще искаме!) Да, и отъ адвокатитѣ. Азъ съмъ готовъ. Направѣте общъ насилственъ заемъ и азъ ще бждж първиятъ, който ще внесж паритѣ. Ако е безусловно необходимо да се направи насилственъ заемъ, направѣте го отъ всички: недѣйте го прави отъ тия хора, които най-малко сж виновни въ това. (Вълко Нейчовъ: Не смѣжѣтъ!) Ами че вие викаете противъ гешефтаритѣ и народняцитѣ, а пѣкъ съ този законъ вие ги оставяте свършено на страна. (Иванъ Я. Поповъ: Ами че и вие викаете, че краджѣтъ!) Да, и азъ викамъ. Ако е необходимо да се оправи положението, нека да платѣтъ и тѣ. Това значи, че ако ще правимъ насилнически заемъ, тръбва да го правимъ отъ всички, безъ разлика на когото и да е: и отъ гешефтари, и отъ банкери, и отъ адвокати, и отъ прѣдприемачи — отъ всички. Това е най-справедливото, ако искате да правите насилнически заемъ. (Никола Йонковъ-Влашкинъ: Кризата се чувствува отъ търговцитѣ, а не отъ чиновниците! — Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Моляж, г-нъ Влашкинъ,

пазете тишина!) Вие сега какво искате да направите? — Искате да оголите чиновниците и да имъ отнемете залька. (Дѣсницата: Охо-о!) Да, да! (Тодоръ Хр. Щишковъ: Обрни си очитѣ!) А пъкъ тѣзи хора, а именно бившитѣ гешефтери и прѣдириемачи, които именно докарахъ дотова положение страната, до което е достигнала сега, тѣхъ ги оставяте свършено на страна. Ако ще се правятъ заеми насилствени, направятъ ги и отъ Стоилова, и отъ Гешова, и отъ Теодорова, и отъ Бобчева, и отъ всички други, които участвахъ въ бившето управление, по недѣйте ги прави само отъ чиновниците. Това е крайно несправедливо. (Никола Боневъ: На босия чепиците отъ краката ли ще му вземете?) Този, който ви плаща 20 л., ще ви плати само единъ-два лева, а този, който плаща 10.000 л., ще ви плати 1.000 л. Вие помнете, че, когато се приемаше заемътъ, имаше отъ Пловдивъ телеграма отъ Хаджи Гѣока Павловъ и други, които казвахъ: „Ние сме готови да направимъ заемъ, та и ние да помогнемъ; недѣйте сключва заема, а направете вътрѣшенъ заемъ отъ търговците. Сега, ако положението е толкова отчаяно и трѣбва чръзъ насилие да вземемъ за да се подобри, най-справедливо е този, който най-много е спечелилъ отъ операциите, които се вършатъ въ държавата, да плати най-много. Нека най-богатитѣ хора да платятъ най-много. Даже може да направимъ нѣщо повече. Може сумата, която ще се плаща за заема, да се уголѣми пропорционално споредъ богатството: който е повече богатъ, да плати по-голямъ процентъ. Това е най-справедливо. (Д-ръ Тодоръ Стаменовъ: Колкото повече години е стоялъ на властъ!) Но най-несправедливото, което може да се направи, е да направимъ заемъ само отъ кесиятъ на чиновниците.

И така, г-да народни прѣдставители, азъ, като свършвамъ, ще ви кажъ, че настоящиятъ законопроектъ азъ го смѣтамъ отъ чръзвичайно голѣма важность; смѣтамъ, че чръзъ него вие поставяте и чиновничеството, и офицерството въ най-безпосходно положение; смѣтамъ, че чръзъ него правите едно голѣмо зло за държавата, и смѣтамъ, най-сетнѣ, че чръзъ това нѣма да поправите положението. И ето защо. Защото, какво искате да направите сега? Ще направите заемъ, да кажемъ, отъ 10.000.000 л.; ами че тия пари трѣбва да се исплатятъ. За колко врѣме ще ги исплатите? Ще ги исплатите подиръ 16 мѣсеца. Ами ето 16-й мѣсець настѣпи и тогава отгдѣ ще вземете пари за да ги платите? (Никола Йонковъ—Владикиня: 55 милиона лева има недобори!) Тия недобори знаете ли какъ се събиратъ, г-нъ Владикиня? Вие не сте обърнали нито единъ бюджетъ да видите. (Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: Моля, г-нъ Панайотовъ, недѣйте се обръща къмъ г. Владикина!) Ама той се обръща къмъ мене! (Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: Вие не се обръщайте къмъ него!) Ако обърнете бюджета, вие ще видите, че въ една година отъ недобори не постѣхватъ повече отъ 3.000.000 л. А вие се надѣвате, че ще получите всичките недобори изведнажъ. Вие не само нѣма да поправите положението, а, напротивъ, още повече ще го забатачите, защото подиръ година и четири мѣсеца ще

дойде врѣмето, когато ще трѣбва да се исплащатъ тия пари, и държавата нѣма да има отъ кждѣ да ги вземе и исплати, и тогазъ тя ще се намѣри въ още по-трудно положение; ще се окаже, че не ще бжде въ състояние да плаща тия пари, които е взела на заемъ отъ чиновниците, и положението ще бжде още по-грозно, още по-отчаяно, и вие не ще имате никакви срѣдства, съ които да го поправите. Ако вие сега се отвърнете отъ този законъ и приемете ония источники, които указа г. Генадиевъ и които указвамъ азъ, вие ще намѣрите по-добри приходи, безъ да хвърляте напистѣ чиновници и офицери въ мизерия.

Никола Боневъ: Офицеритѣ протестиратъ противъ тия Ви думи!

Вълчанъ Г. Чакжровъ: Да се вдигне засѣданието!

Д-ръ Петъръ Гудевъ: Г-нъ прѣдсѣдателю! Понеже часътъ е 9¼, правя прѣдложение да се вдигне засѣданието!

Вълко Нейчовъ: За едно правителство и болшинство, които искатъ да държатъ нощни засѣдания, ние сме готови да сѣдимъ цѣла нощъ.

Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: Щомъ има прѣдложение, Народното Събрание е свободно да рѣши: да се вдигне или не засѣданието. Има дневенъ редъ, който не е свършенъ, но при все това, азъ пакъ можъ да дамъ на гласуване това прѣдложение.

Димитъръ Грековъ: Азъ мисля, че можемъ да рѣшимъ, щото утрѣ подиръ обѣдъ да имаме засѣдание, вмѣсто други день, въ петъкъ.

Прѣдсѣдателствующия Йовъ Титоровъ: Повдига се въпросъ за вдигане на засѣданието. Ще го положъ на гласуване. Който е съгласенъ да се вдигне засѣданието, да си вдигне ръката. (Меншество.) Меншество. Народното Събрание не се съгласява. Засѣданието ще се продължава.

Тогазъ, г. Д-ръ Даневъ има думата.

Д-ръ Стоянъ Даневъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Мнозина ни говорихъ по проекта, който прѣдлежи на разискване, на говори се доста исчерпателно, и азъ, особено прѣдъ видъ на напредналото врѣме, ще се стараахъ да бждъ колкото е възможно късъ.

Намъ се прѣдлага единъ законопроектъ, задъ който се крие единъ принудителенъ заемъ на гърба на чиновниците. Такива заеми сж нѣщо рѣдко въ финансовата история на държавитѣ. Само въ крайни случаи се прибѣгва къмъ крайни мѣрки. А че мѣрката, която прѣдлежи да се вземе, е една мѣрка крайна, то е твърдѣ лесно да се подкрѣпи. Прѣди нѣколко мѣсеци г. Теневъ, който управлява Министерството на Финанситѣ, ни прѣдложи на уговорѣние и ние приехме единъ 5% заемъ; и днесъ, 3—4 мѣсеца подиръ рѣчъта, която той тогава държа, иди и ни казва, че трѣбвало да направимъ новъ заемъ съ 8%, и този заемъ да бжде заемъ принудителенъ!

Мѣрката, която ни се прѣдлага, ще кажъ азъ, е крайна, дори и въ дребнитѣ свои постановления. Онзи день, по случай избора отъ Анхилската околия, стана рѣчь за обратната сила на законитѣ, които се гласуватъ отъ едно Народно Събрание, и почитаемата дѣсница прие туй, като принципъ, че законитѣ не можтъ да иматъ обратна сила,

а днес, прѣз мѣсецъ юнемврий, намъ се прѣдлага да приемемъ една мѣрка, на която да дадемъ обратна сила още отъ мѣсецъ септемврий. Истина е, че туй е една дребна страна на проекта, но заслужава да се спомене за нея, за да видите, че той е дѣйствително краенъ, и да подчертаемъ тая крайностъ.

Че мѣрката е крайна, се установява отъ друго още едно обстоятелство. Онзи, който е натоваренъ съ воденето на финанситѣ, не е да не знае, какъ е рѣдка парата въ България и колко отежтветието на паритѣ въ кръгообращение влияе на търговията и на всички въобще трансакции. Единъ отъ источниците, отъ които се храни и крѣпи нашиятъ дребенъ, скромнъ икономически животъ то сж заплатитѣ на чиновниците, които отиватъ отъ рѣцѣтъ на чиновниците въ рѣцѣтъ на занаятчиитѣ и търговцитѣ. Е добръ, този источникъ запабрѣдъ, въ течението на 16 мѣсеца, ще трѣбва да бжде намаленъ значително. А който отива до такава мѣрка, пѣма съмнѣние, отива до една крайна мѣрка.

Мѣрката е крайна, ще кажъ, като се има прѣдъ видъ, че се прилага върху заплатитѣ на чиновниците. Г-да народнитѣ прѣдставители отъ дѣсницата по този въпросъ искаха нѣкои мисли, които би могли да се резюмиратъ въ слѣдующето: нашето положение е отчаяно, нивитѣ на нашия земледѣлецъ се продаватъ за бесѣнъкъ; (Вълко Нейчовъ: Отчаяно е положението на правителството, а не на народа!) При такова изключително положение, нѣма защо да се скжнимъ или да пѣдимъ чиновника; и той трѣбва да жертвува, както жертвуватъ другитѣ. Ако бѣше рѣчта за жертвуване отъ всичкитѣ разреди на обществото, мисълта е права; но ако се прѣдстави една мѣрка, отъ която се вижда, че се искатъ жертви само отъ единъ разредъ, трѣбва специални причини да имаме за оправданието ѝ. Питаме ние, и специално г. Министра на Финанситѣ, който е прѣдложилъ тази мѣрка: приема ли той, че заплатитѣ на чиновниците сж високи, или не? Ако приема, че тѣ сж високи и че не отговарятъ на срѣдни доходъ, който българинътъ отъ срѣдна рѣка получава, и че благодарение на тия заплати чиновникътъ е единъ видъ аристократъ, така да се изрази, тогава нека прѣдложи едно намаление на заплатитѣ въ хармония съ икономическитѣ сили на страната и ще разискваме. Но г. министърътъ такава мѣрка не прѣдлага, а иска заемъ. Той казва: азъ искамъ единъ заемъ отъ чиновниците въ течение на 16 мѣсеци, по единъ или другъ начинъ; значи, той като че ли признава, че заплатата на чиновника не може да бжде намалена, освѣнъ колкото е била намалена или колкото се прѣдстави въ бюджетопроекта—съ 7%. Ако това е така, и азъ се поставямъ тукъ точно на онази почва, на която се е поставилъ съставителътъ на проекта, г. Министърътъ на Финанситѣ, и пакъ ви казвамъ, че такава една мѣрка е до пѣмай-къдѣ крайна. Нашитѣ чиновници и безъ това не стојтъ твърдо на краката си, а онзи, който не стои твърдо на краката си, той всѣкога е изложенъ на искушение. Прибавѣте намалението отъ 20—30% на заплатитѣ и като се знае, че тѣ не могатъ да търпятъ въобще намаление, тогава вие

ще видите, че чиновникътъ, който, каквото и да се каже, е единъ отъ необходимитѣ колела въ държавната машина, всѣсто да спомогне за правилния вървежъ на тази машина, напротивъ, може да стане причина, за да спре правилния ѝ вървежъ. Ето защо, азъ имамъ право да заключъ, че мѣрката, която се прѣдлага отъ тази трибуна, отъ тая точка зрѣние, е една мѣрка крайна. А като е така, г. Министърътъ на Финанситѣ, прѣди да я прѣдстави, бѣше длъженъ, въ моитѣ очи поне, непрѣмънно да ни изложи ясно съ цифри нашето днешно финансово положение, за да можемъ и ние да видимъ, че то, положението, е дѣйствително стѣснено. Нѣщо повече, да видимъ и се убѣдимъ, че то, положението, е крайно отчаяно, та да прибѣгнемъ къмъ крайни мѣрки. Като г. Министърътъ на Финанситѣ, прѣди нѣколко мѣсеци, бѣше ни изложилъ въ една таблица, какви сж нашитѣ задължения, така трѣбваше да направи той и днесъ, да ни прѣдстави, какво ще бжде нашето положение въ идущата финансова година и да тури срѣшу това опуй, съ което ние може да располагаме и да ни каже, какво остава за покриване; тогава ние ще обсждимъ прѣдлаганата мѣрка, а така сжщо ще обсждимъ и други мѣрки, които г. Министърътъ ще ни прѣдстави. На всѣки начинъ, той бѣше задълженъ непрѣмънно да ни прѣдстави такава една таблица за финансовото положение на държавата. Не го ли направи това, той нѣма право, по моето убѣждение, да иска прокарването на такава една крайна мѣрка, каквато е настоящата.

И, дѣйствително, какво се казва въ мотивитѣ на проекта? Въ мотивитѣ на министерството се казва само това, че ние сме имали много хвърчащи дългове; защото продължавали постройкитѣ на желѣзницитѣ и пристанищата, и че расходитѣ по тѣзи постройки трѣбвало днесъ за днесъ да се покриватъ отъ обикновенитѣ наши приходи отъ друга страна казва се, че помощъ отъ банцитѣ не можало да очакваме никаква. Понеже г. министърътъ въ своитѣ мотиви засѣга тѣзи въпроси, нека ми бжде позволено, съ двѣ думи, да кажъ слѣдующето.

Най-първо, азъ намирамъ странно отъ страна на г. Министра на Финанситѣ да защитава банцитѣ. По-добръ бѣше да бѣ мълчалъ. Но какво иска да каже г. Министърътъ на Финанситѣ? Той иска да каже, че банцитѣ сж устояли напѣлно на своитѣ задължения и, ако не сж направили емисия прѣз мѣсецъ юний, причината е била, че късно се гласувалъ и приелъ договорътъ. Кой е затова виновенъ? Къмарата се събра своеврѣмено. Ако г. Министърътъ на Финанситѣ мислѣше, че емисията бѣше необходима, защото трѣбваше да се посрѣщнатъ нашитѣ задължения, споредъ смѣтката на г. министра, той бѣше длъженъ да настои веднага да пристѣпимъ къмъ разискването на договоритѣ, а не да губимъ толкова врѣме съ провѣркитѣ на изборитѣ. Ние не сме отъ онѣзи парламенти, които иматъ обичай, прѣди да пристѣпятъ къмъ гласуване нѣкои мѣрки, да прѣгледатъ и провѣржатъ всичкитѣ избори. Най-сетнѣ всичкитѣ избори не бѣха провѣрени, когато се пристѣпи къмъ разглеждането на договоритѣ. Ако е тѣй, тогава разглеждането на договоритѣ можеше да стане по-рано и банцитѣ

не щѣхъ да иматъ основание да твърдятъ, че късно били гласувани договоритѣ, та затуй емисиата не могла да стане. Но като е рѣчь за емисиата или за невъзможността да стане-тя прѣзъ мѣсець юний, можъ да кажъ, споредъ свѣдѣніята, които лично бѣхъ събиралъ, ако се не лъжъ отъ самия г. министъръ, че банцитѣ ужъ чакатъ само договоритѣ да се утвърдятъ, а емисиата щѣла веднага да стане, защото всичко било готово. Искамъ да кажъ, че е кривъ г. Министърътъ на Финанситѣ, който сега хвърля вината за късното гласуване на договоритѣ върху опозицията. По договоритѣ опозицията говори два дни, а късно се гласувахъ, защото късно се турнахъ на дневенъ редъ отъ самото министерство, или ако искате отъ болшинството.

Също така е съвсѣмъ неумѣстенъ и другиятъ упрекъ, който ни се прави, като че ние да сме причина за положението, въ което се намира страната, като че ли ние сме причина за понижение на нашия кредитъ въ странство. Ако има нѣкой виновенъ въ случая, то е виновенъ г. Министърътъ на Финанситѣ, защото той не трѣбваше да отива да излага така на тънко нашето положение, както направи миналата пролѣтъ, което накара много администрации да се обърнатъ съ исканията си по-рано отъ другъ пътъ и да сметнатъ страната като че се намира въ навечерието на едно банкрутство. (Иванъ Г. Поповъ: Значи, трѣбваше да крие положението!) Въмѣсто да го излага на тънко, какво е положението, г. Министърътъ на Финанситѣ можеше да дойде въ едно тайно засѣдание да го изложи само на народното прѣдставителство. Ако г. Министърътъ на Финанситѣ мисли, че ние отъ опозицията сме подбгали кредита на страната, най-лесното нѣщо, най-лесното срдѣство бѣше, да изложи положението ни въ едно тайно засѣдание. И тъй, азъ казвамъ, че туй, което се зачеква въ изложението на мотивитѣ, че ужъ банцитѣ не могли да направятъ емисиата, защото било късно, не е вѣрно. Може би да има нѣкаква друга причина, но тя е причина, която съществувае тъй добръ въ юний, както съществувае прѣзъ май и прѣзъ априлий. А това е тежкото положение на паричнитѣ тържища въ Европа. А то не е отъ днесъ; то е отъ нѣколко години; то съществувае и тогава, когато гласувахме самитѣ договори.

Колкото се касае за другитѣ подмѣтания, или, по добръ, за другитѣ извинения, които се правятъ за смѣтка на банцитѣ, въ смисълъ, че ако не можатъ днесъ за днесъ да ни улеснятъ, причината е, защото иматъ много отъ нашитѣ облигации въ своитѣ чекмеджета пендасирали още, имамъ да кажъ слѣдующето. Азъ съмъ дълбоко увѣренъ, че каквото и да бжде положението на банцитѣ, колкото милиони да иматъ отъ нашитѣ облигации, ако тѣ желаехъ, можехъ да ни улеснятъ, можехъ да ни дадатъ единъ авансъ; по тѣ чисто и просто нѣмахъ желание. За доказателство на това, азъ ще се спрж на онова, което съобщава тѣхниятъ органъ в. „Neue Freie Presse.“ Когато нашитѣ министри, г. г. Начевичъ и Теневъ, бѣхъ въ Виена, в. „Neue Freie Presse“ пишеше, че банцитѣ прѣдлагатъ да се въведатъ у насъ нѣкои монополи, да се прѣустрои нашата банка въ акционерна и, послѣ, емисиата да стане съ по-

доленъ курсъ. Тѣзи бѣхъ прѣдложенията, които се правѣхъ отъ банцитѣ и които азъ четохъ въ тѣхния органъ, въ вѣстника на банцитѣ, който може да е много по-добръ увѣдомень, отколкото ние. Значи, банцитѣ подъ тия условия и тогава сж могли, и тогава сж били готови да ни улеснятъ. Защо обаче не сторихъ това? Защото българското правителство отхвърли тѣхнитѣ искания. Тѣ ще чакатъ нашата хазна да дойде дотова положение, щото да клѣкнемъ съ молба прѣдъ тѣхъ и тогава да пастожтъ да имъ удовлетворимъ тия имъ искания. Това е цѣльта, която банцитѣ прѣследватъ. И азъ бихъ желалъ, а и г. Министърътъ на Финанситѣ би трѣбвало да желае това, щото въ едно изложение официално, ако не се казва нѣщо лошо за банцитѣ, поне да се не срѣщатъ извинения по адресъ на банцитѣ.

Отъ изложението на мотивитѣ се вижда, че положението е мжчно, но въ подробности не се влиза; слѣдователно, и намъ е мжчно да разискваме единъ проектъ, който не знаемъ, дали ще бжде достатѣченъ за да исцѣри ранитѣ, отъ които страдаме. Но ако приемемъ за минута, че положението е тежко и че трѣбва да дѣримъ срдѣства да излѣземъ отъ това положение, то първото срдѣство, което министерството бѣше длъжно да улови, е да обърне вниманието на цифритѣ, които наведе г. Д-ръ Генадиевъ, и други нѣкои отъ г. г. говорившитѣ. 36 милиона лева, кръгла цифра, плаща България на своитѣ чиновници отъ единъ бюджетъ отъ 84 милиона лева. Това несъмнѣно е много, и почитаемото министерство, ако искаше да реорганизира държавнитѣ служби и да направи икономии, които въ настоящата минута би били много цѣнни, нѣмаше освѣтъ, като има прѣдъ видъ тия цифри, да пристъпи смѣло къмъ едно коренно прѣобразование на нашата администрация съ двойка цѣль: отъ една страна да се намалѣтъ излишнитѣ служби, за което има цифрени данни, а отъ друга, понеже почитаемото министерство отива да намалява заплатитѣ съ 7%, да си даде трудъ да изучи въпроса основателно, да изработи цѣль щатъ на чиновницитѣ, да се турятъ на еднаква нога всички, та да нѣма това аномално положение, което днесъ съществува. По тоя начинъ не само ще се уравниятъ тия крайности, тия неравности, които се срѣщатъ въ нашия бюджетъ по заплатитѣ и които шокиратъ чувството на справедливостта, но ще се достигне и до сериозна икономия. Тая икономия би трѣбвало да бжде първиятъ источникъ за покриването на ония пужди, за които г. Министърътъ на Финанситѣ не може да намѣри днесъ за днесъ никакъвъ источникъ. Не стигне ли това, турятъ ли се заплатитѣ на една рационална база, унищожатъ ли се всички излишни служби, настѣхва моментътъ всички български граждани, чиновници и други да понесатъ товара за искарване страната отъ лошото положение. Това е, ми се струва, пътътъ, по който трѣбваше да се върви. Всѣки другъ пътъ е пътъ, който нѣма да ни изведе на добро; всички други срдѣства сж срдѣства палиативни, и азъ съмъ увѣренъ, че ако не можемъ да извадимъ страната на здраво, на сигурно пристанище, то ще я закараме тамъ, гдѣто не е желателно да видимъ България никога: съ разстроено-деморализирана администрация.

Г-да! Азъ съзнавамъ, че положението може да бжде критическо; но тогава трѣбва да дириимъ цѣръ, който да съотвѣтствува на болката, а не да прибѣгваме до мѣрки немислени, палиативни, и да вѣрваме, че ще може току-така да исплува българскиятъ корабъ. Тукъ г. Геннадиевъ ви забѣлѣжи добръ, че онова, което очаквате да получите чрѣзъ прокарването на тази мѣрка, ще обрѣмени бюджета идущата година, а дотогава, ако банкетъ не ви улесни, вие ще бждете въ най-трудно положение и страхъ ме е, че нѣма да имате куража да отхвърлите прѣдложенията, които ви сж правени недавно въ Виена, ако ви се направятъ повторно. Обръщамъ вниманието ви на това зло, което може да ни сполети, ако не си отваряме очитѣ. Иначе, като български прѣдставителъ, въ трудното положение, въ което се намира страната въ финансово отношение, азъ съмъ готовъ да подамъ рѣка всѣкому, и да гледамъ да дирижъ спасителния въ случая цѣръ, но да приемъ такава мѣрка, каквато е настоящата, безъ да видѣмъ еждѣ сме и еждѣ ще ни заведе, мислѣхъ, че не бихъ изпълнилъ своя дългъ и че бихъ се провинилъ въ тоя случай. Ето защо, азъ ще гласувамъ противъ прѣдлаганата мѣрка. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата.)

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема подпрѣдсѣдателътъ Д-ръ Сава Иванчовъ.)

Илия Д. Вълчевъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Подлежи на разглеждане и обсъждане законопроектътъ, внесенъ отъ г. Министра на Финансите, по който ни се прѣдлага да вземемъ една мѣрка, съ която да се помогне на трудното финансово положение, което днесъ за днесъ съществува въ страната ни. По редъ изредихъ се, може да се каже, нѣколко оратори отъ прѣдставителитѣ почти на всички партии въ страната, и прилично е на човѣка, че му се удава случай, въ такъвъ единъ критически моментъ, да види и чуе човѣкъ, какъ мислѣтъ и отъ какво се въодушевяватъ ония партии, които иматъ претенцията, а може би, и единъ день да дойдѣтъ да управляватъ страната. Важното е, казвамъ, именно въ такъвъ моментъ, да види и знае, какво е стремлението на известна политическа партия, защото такива случаи сж най-вѣрното мѣрило, да се знае, какви начала, каква политика прѣслѣдва известна партия, и, когато ѝ се удаде случай да встъпи на чело на държавното управление, какви мѣрки ще прилага за тая страна, която ще управлява.

Г-да народни прѣдставители! Всички г. г. оратори, които се изредихъ тукъ, признаватъ, до единъ, трудното финансово положение на страната и, прѣди да кажѣтъ нѣщо по това трудно финансово положение, заявяватъ ни тържествено, че тѣ отъ тоя въпросъ не искатъ да правѣтъ партизанство, не искатъ да правѣтъ политика, а заключения на тѣхнитѣ рѣчи правѣтъ съвършено, така да кажѣ, не вѣрни съ онова, което тѣ отначало казватъ: даватъ ни заключения, които ни довеждатъ до убѣждение, че искатъ отъ тоя въпросъ тѣкмо политика и партизанство да правѣтъ. Почти всички г. г. оратори отъ лѣвицата дойдохъ тукъ съ по цѣли часове да ни говорѣтъ, че ние съ тая мѣрка щѣли сме да направимъ не подобрѣние, а влоша-

ване на финансовото положение на страната. (Константинъ Панайотовъ: На държавното управление!) Г-да народни прѣдставители! Да се поддържа подобно нѣщо отъ тая трибуна, когато тѣ всички признаватъ, че финансовото положение е лошо, менъ ми се струва, че такова поведение е необяснимо. Едно отъ двѣтѣ: или признаватъ трудността, въ която се намираме, и желаѣтъ искрено да се помогне, или пъкъ, напротивъ, тѣ се ръководѣтъ отъ други цѣли: искатъ само да правѣтъ подмѣтане, като казватъ, че искатъ да поддържатъ правителството въ тия добри начинания, а въ сжщностъ искатъ да осуетѣтъ тая добра мѣрка. (Константинъ Панайотовъ: Мѣрката, казваме, че е лоша!)

Менъ ми се струва, че далечъ не е тукъ задачата на Народното Събрание да разглежда тия въпроси и да се проливатъ сълзи за работи, за които не сме се събрали. Казваше се тукъ, че у насъ чиновничеството, отъ което трѣбва да се направѣтъ одрѣжки, щѣло да се доведе до едно много лошо положение, и още това се поддържа отъ трибуната въ Народното Събрание. (Константинъ Панайотовъ: Да, да, вѣрно е!) Значи, ако днесъ сме стигнали дотова положение отъ безсмислената и безразсѣдна политика на бившитѣ два режима, така нарѣчени етамболовски и народнишки, искате да продължаваме този пътъ? Тѣй ли?

Д-ръ Тодоръ Стаменовъ: Вѣрно! (Ржкоплѣскане.)

Константинъ Панайотовъ: Не е истина! Стамболовъ остави 33.000.000 л. готови пари! Чухте отъ рѣчта на министъра Тенева!

Илия Д. Вълчевъ: Кому не е известно, г-да народни прѣдставители, отъ кога датира влошаването на нашето финансово положение? Кому не е известно, че именно прѣдставителитѣ на ония фракции, които днесъ най-много ни говорихъ, кому не е известно, казвамъ, че именно тия фракции, които се прѣдставляватъ отъ тия оратори, не сж до голѣма степенъ виновни за днешното положение на страната? И може ли, да откаже нѣкой, че при Стамболовото управление бесконтролно се е харчила народната пара? (Гласове: Вѣрно! — Константинъ Панайотовъ: Не е вѣрно!) И може ли, казвамъ, да се твърди и поддържа отъ ония г. г. оратори, на които имената не искамъ да споменувамъ, че Стамболовиятъ режимъ не е въ голѣма степенъ отговоренъ и ще бжде отговоренъ единъ день затова, което той е направилъ? Азъ не вѣрвамъ. Но нека дойдемъ на въпроса. Кому, казвамъ, не е познато какво увеличение, било на заплатитѣ, било на службитѣ, е ставало само за угодничество въ този режимъ? Кому не е известно, че чрѣзъ тоя режимъ нашитѣ служби въ всички клонове на управлението се удвоихъ? Кому не е известно, че се отпушахъ богато и прѣбогато голѣми заплати, безъ никаква смѣтка, като искахъ да ги приравнѣтъ съ заплатитѣ на чиновницитѣ въ други по-напрѣднали държави? Може ли, г-да народни прѣдставители, да приравнимъ заплатитѣ на нашитѣ служаци съ ония на служащитѣ въ другитѣ държави? Заплатитѣ на нашитѣ служащи трѣбва да кореспондиратъ съ нашето

положение, съ нашитѣ сръдства, съ една рѣчь, съ онова, което можемъ да понесемъ. Ако въ другитѣ държави има развита жива търговия, ако има земледѣлие напрѣдвало, ако има скотовѣдство, ако има фабрики по всичкитѣ отрасли, които даватъ поминѣкъ на хиляди бѣдни сѣмейства, ако щете земледѣлчески, ако щете занаятчийски, може ли да кажете, че сѣщото е и у насъ? Азъ казвамъ, че не. И не вѣрвамъ да има нѣкой да поддържа това мнѣние. Ако у насъ и търговецътъ, и занаятчията отваря и затваря дюкяна си съ 2—3, а най-много съ 10 л. оборотъ прѣвъ деня, когато трѣбва да плати кирия 10 л., то какъ би посръщналъ той нашъ търговецъ или занаятчия своитѣ разпоски за дюкина и за прѣхранване и отгледване на дѣцата си? Защо да се не прави смѣтка за всичко това, джанѣмъ? Или трѣбва ние да продължаваме още онзи режимъ, онова положение, което е създадено по една безсмысленостъ? (Константинъ Панайотовъ: Не сж криви заплатитѣ! Попитайте г. Министра на Финанситѣ и той ще Ви каже!) Кому не е извѣстно, че както въ единия режимъ, така и въ другия, се давахъ цѣль редъ прѣдприятия и прѣдприятия съ милиони, безъ никакъвъ търгъ, а по доброволно съгласие, само и само за да угодижтъ на своитѣ приятели, само и само да истеглижтъ колкото се може повече пари отъ хазната? Отъ една страна, увеличението на заплатитѣ и службитѣ безъ смѣтка, отъ друга страна, взимане на търгове отъ цѣрва и сжщественна важность безъ никакъвъ публиченъ търгъ, а по доброволно съгласие, докарахъ ни дотова плачевно положение. И какво ни казватъ днесъ тия г. г. оратори? Нито единъ не прѣмина, безъ да упрекане днешния Министъръ на Финанситѣ! като че ли той е виновенъ за това положение. (Константинъ Панайотовъ: Не Ви ли казахме, кои сж виновати? Никой не упрекава г. Министра на Финанситѣ. Да не извѣртвате думитѣ!) Азъ казвамъ това, което чухъ отъ вашитѣ другари. Г-нъ Панайотовъ! Вие може да говорите само за себе си. Не ме прѣкъсвайте. Малко по-хладни нерви!

Прѣдсѣдателствующий Д-ръ Сава Иванчовъ: Г-нъ Панайотовъ! Недѣйте, моляхъ Ви се, прѣкъсва оратора, защото ще вземж мѣрки противъ Васъ.

Константинъ Панайотовъ: Да знае какво говори! Той извѣрта думитѣ! Кой е казалъ, че днешниятъ Министъръ на Финанситѣ е кривъ?

Министъръ Михаилъ Теневъ: Г-нъ Шипковъ и г. Д-ръ Даневъ.

Илия Д. Вълчевъ: Г-нъ Панайотовъ! Много съжалявамъ, че отричате работи, които сега станахъ прѣдъ очитѣ ни. Това не Ви прѣпорѣчва за редовенъ човѣкъ. Вие чухте какво говори г. Шипковъ, чухте какво говорихъ вашитѣ другари, и азъ не могж да си обяснж, какъвъ е тозъ куражъ да отричате работи, които сж още прѣсни въ паметта на хората.

Константинъ Панайотовъ: То се касаеше до не навременното внасяне на договоритѣ!

Илия Д. Вълчевъ: Г-да народни прѣдставители! Не могж да разберж, какви сж тия такива топли и така не-

въздържани нерви отъ тия г. г. приятели, които не обичатъ да погледнатъ истината въ очитѣ. Не може да се крие нищо, г-да! Що трѣбва веднажъ за всѣкога, когато се говори по единъ въпросъ, да се разглежда не прѣвъ очи такива, каквито уйдисватъ на този, който говори, а трѣбва да се говори по-обективно; само тогава ще може да се постигне самата истина, само тогава ще добиемъ справедливото разрѣшение на въпроса, който разискваме.

Слѣдъ тия нѣколко думи, азъ ще дойдж сега по редъ да отговорж на всички г. г. прѣдговоривши оратори. Да видимъ най-напрѣдъ г. Д-ръ Геннадиевъ, който е отъ добритѣ приятели на г. Панайотова, какво ни казва? Г-нъ Д-ръ Геннадиевъ, като разискваше тая мѣрка, която е прѣдметъ на обсъждане, каза ни, между друго, че прѣди всичко Финансовиятъ Министъръ бѣше длъженъ да ни изложи цѣль редъ мѣрки, съ които да може да се посръщне подитлно и да се уреди трудното финансово положение; а щомъ е само тая една мѣрка, то — казва — съ това нищо не се постига. Значи, споредъ г. Д-ръ Геннадиева, излиза, че тая мѣрка, макаръ да има една добра страна, макаръ да може да олекчи отчасти това трудно положение, какво ни казва той? „Докато не ни покажете и други мѣрки, за да се помогне за цѣлото искарване на държавата отъ лошото положение, дотогазъ трѣбва да чакаме. И тази е хубава работа! Значи, ние трѣбва да чакаме докато хубаво се удавимъ. (Смѣхъ. — Константинъ Панайотовъ: Ако е добра мѣрката ще я приемемъ!)

Сега, нека поразгледаме още нѣкои ваши доводи и доводитѣ на вашитѣ другари, за да видимъ каква цѣна иматъ. Г-нъ Д-ръ Геннадиевъ въ своитѣ аргументи казваше ни още: „вѣстницитѣ, кай пишжтъ, па се и говори и изъ публиката, че правителството намѣрвало да вземе и други мѣрки, за което самъ министърътъ, г. Тодоръ Иванчовъ, ми каза“. Азъ, право да ви кажж, че не съмъ ималъ случай да говорж съ никого по този въпросъ, нито съ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя, нито съ другитѣ г. г. министри, но той за да даде, така да се каже, тежестъ на думитѣ си, казва ни, че ужъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателятъ му билъ казалъ, какви мѣрки той намѣрвалъ да вземе за подобрене на финансовото положение, като нѣкои монополи напр. на солта, на тютюня, на цигаревитѣ книги и пр. Е, г-да народни прѣдставители, съ такива ли работи ще се залъгваме ние тукъ! Дотогазъ, докато правителството не е дошло отъ своята маса да ни прѣдстави своитѣ законопроекти по извѣстни мѣрки, които възнамѣрва да вземе, ако ние се впускаме да разглеждаме и разискваме това, което четемъ, било въ нашитѣ, било въ чуждитѣ вѣстници, това сж, споредъ менъ, празни работи. (Вълко Нейчовъ: То е неблагочестие!) Празни работи сж тѣзи, та ако щете даже — споредъ г. Вълка Нейчовъ — неблагочестни, защото тѣ не могжтъ да ни доведжтъ до никакъвъ положителенъ резултатъ; можемъ да си останемъ само съ празни думи и злото нѣма да се махне — то пакъ ще виси на нашия вратъ. Азъ не могж да разберж, защо тия г. г. оратори не се ограничжтъ да искритикуватъ добритѣ и лошитѣ страни на този законопроектъ, а отиватъ

да ни расправятъ за нѣкои прѣдполагаеми работи, които само въ тѣхната фантазия се въртятъ.

Г-нъ Геннадиевъ не се задоволи само съ тия работи; той дойде да ни направи нѣкои смѣтки, които, като че ли се правѣхъ безъ знанието на господаря. Той дойде да ни каже — какво? „Хубаво, джашмъ, съ този законопроектъ може, най-послѣ, правителството да се улесни съ една сума отъ 10—12 милиона лева, но намъ ще ни трѣбватъ само до новата година 9 милиона, а до края — 35 милиона. Ами като нѣма още разницата отъ 12 до 35 милиона лева и като не знаемъ отъ кѣдѣ ще дойдѣтъ другитѣ, това, кай, помощъ ли е?“ Е, г-да народни прѣдставители, сами си правѣте заключение по този въпросъ. Значи, като имаме пужда отъ 35 милиона, 12-тъ не щемъ, защо ни сж! (Смѣхъ.) Послѣ, г. Геннадиевъ ни расправяше още и други нѣкои свои аргументи, като ни казваше така: „Азъ можъ да се съгласяжъ да поддържжъ всѣка мѣрка, която би, кай, клонѣла да ни улесни въ настоящето трудно положение, но, казва, азъ съмъ противъ законопроекта, затова, защото той на първо врѣме, колко, кай, може даде до 1-й януарий настѣпающата нова година; може да даде съвършено нищоженъ резултатъ.“ Е добръ, ако ние мислимъ, че само съ тѣзи 12 милиона лева, които правителството прѣдполага да има на свое разположение за посрѣщане на извѣстни държавни пужди, ще ги отдѣли башка, — да кажемъ въ това чекмедже и да не ги мѣши съ други държавни приходи — като кажемъ, че тия пари сж само за тази цѣль, то е друго. Ние знаемъ, че държавата прѣдвижда и Министърътъ на Финанситѣ посочва, че съ тия одрѣжки отъ 12 милиона лева ще се посрѣщатъ пужди за прѣзъ идущата година. И това намъ е достатъчно.

Сега, вие знаете и г. Д-ръ Геннадиевъ ви каза, че правителството, кай, прѣдполага, че може да си набави нѣкой и другъ милионъ отъ Закона за десетѣка, който е внесенъ, но и това е прѣдполагаемо. Азъ ще ви кажжъ, г-да народни прѣдставители, че всичко е прѣдполагаемо. До утрѣ не се знае какво ще стане, ако така трѣгне; но стига че се прѣдвижда една мѣрка — на каквато се указва — че отъ тая мѣрка се очаква единъ приходъ. А пъкъ отъ този приходъ ще се събере оная сума, която, ако не посрѣщне всичкитѣ пужди, то поне ще ги ограничи врѣменно, поне ще даде възможность на нашето държавно управление, на нашия Финансовъ Министъръ да посрѣщне най-належащитѣ пужди; защото, има такива расходи, които може да чакатъ, а има и такива, които не могатъ да чакатъ и той ще мѣри и ще гледа, съобразно съ постѣпленията, които има въ хазната, да посрѣща на първъ планъ, на първа рѣка, най-належащитѣ пужди. А пъкъ, менѣ ми се струва, че въ такова едно положение, въ каквото се намираме ние сега, това е най-главната цѣль и тамъ трѣбва да държи Финансовиятъ Министъръ; а и това прави той.

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема подпрѣдсѣдателътъ Йовъ Титоровъ.)

Но главното е още, че г. Геннадиевъ и другитѣ пегови 5 души другари, прѣдставители на всички опозиционни фракции, отъ тая трибуна излѣхъ, ама цѣль кошъ,

сълзи, че нашето чиновничество съ тая мѣрка ще се съсице и че тая мѣрка била несправедлива; (Единъ прѣдставитель: Вѣрно е!) че нашето чиновничество, при тая заплата, която получава сега, било се трудно поминавало. Е, г-да прѣдставители, да го говорѣтъ това други хора, разбирамъ, но да го говорѣтъ българи, които живѣятъ въ България и които знаѣтъ положението на България, които знаѣтъ състоянието на българската държава, (Константинъ Панайотовъ: Защото го знаемъ, затова говоримъ!) да поддържатъ такива работи, то значи да отиватъ противъ една, повече отъ положителна, истина. (Вълко Нейчовъ: Нѣма истина, която да не е положителна!) И азъ ще кажжъ сега, дали има тукъ каква годѣ, така да се каже, истинность въ онова, което тѣ поддържатъ. На първо мѣсто, нека да се спремъ и видимъ: дали сж прави тия господа, които повече, ми се струва, че боравѣхъ тукъ партизански (Константинъ Панайотовъ: Вие боравите партизански!) и искахъ, чрѣзъ своитѣ рѣчи, (Константинъ Панайотовъ: Ние не се нуждаемъ отъ партизани!) както тѣ смѣтахъ, че иматъ 25—30.000 чиновници, смѣтахъ, че щомъ се кажжтъ тукъ нѣколко думи ласкави за тѣхъ, то не ще съмнѣние, че тѣхнитѣ редове отъ тая минута, въ която тѣ говорихъ отъ тая трибуна, се съжестиватъ отъ цѣли 35.000 души чиновници. Но, г-да народни прѣдставители, за да се не вижда това на никого, че не съдържа въ себе си една истина, азъ ще трѣгнжъ пакъ да прослѣдѣжъ тия домогвания и да видѣжъ, отъ какво се въодушевляватъ тѣ. (Вълко Нейчовъ: Домогвания нѣма никакви! — Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Г-нъ Нейчовъ! Оставете оратора да говори свободно!) Мислжъ, и положително съмъ убѣденъ, че онѣзи, които поддържатъ, че положението на нашето чиновничество щѣло да се стѣсни, се лѣжжтъ, да не кажжъ нѣщо повече. Лѣжжтъ се затова, защото чиновничеството, било съ тая заплата, която сега има, било съ оная, която ще има слѣдъ тия одрѣжки, на които вие така точно и непогрѣшно правите исчисление, ще може да минава много охолно. И азъ не можъ да разбержъ, ако цѣльта на народното прѣдставителство е само да полага усилия, или пъкъ всѣчески да се старае тукъ само за него да направи нѣщо, то е другъ въпросъ. Но менѣ ми се чини, че както чиновницитѣ, така и другитѣ граждани въ България, било земледѣлци, били скотовѣдци, било занаятчи и пр. сж еднакво граждани на нашата държава и трѣбва да гледаме еднакво на всички. Какъ така да се грижимъ само за чиновницитѣ, а другитѣ да ги оставимъ въ най-голѣма неволя? (Константинъ Панайотовъ: Кой Ви каза, че не се грижимъ? — Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Г-нъ Вълчевъ исказва своето мнѣние, а не Вашето, г-нъ Панайотовъ. Недѣйте го прѣкъсва!) Може ли да се отрича, г-да народни прѣдставители, че положението на българскитѣ граждани, а най-паче на селянитѣ, е едно отъ най-отчаянитѣ? Лѣжа ли е? Не е ли вѣрно, че въ повечето села селското население не може да посрѣща своитѣ дневни пужди? Не е ли вѣрно, че въ много села селянитѣ съ изпълнителни листове сж отруцали до шията и не

могатъ да посрѣщатъ нито дълговетъ си, нито да прѣпитаватъ челядта си, нито да водѣтъ своето хозяйство? Не е ли вѣрно, че държавата нѣколко години подъ редъ въ тия бесплодни години, които прѣминахме се е притичала на помощ за да ги прѣхрани да не измрѣтъ отъ гладъ? Кой не се е расхождалъ изъ българскитъ села и не е видѣлъ колко е одърпанъ селянинътъ? Кой не е ходилъ изъ градоветъ и изъ паланкитъ и не е видѣлъ нашия запалтчия, нашия търговецъ какъ той чезне, какъ се той мжчи и не може да посрѣщне своята платка, че не може да кара своята работа съ своитъ ескждни срѣдства, до които е достигналъ, по причина на всеобщата криза въ страната? И какъ така се не разбира всичко това?! Ние оставяме всичко на страна и дохождаме тукъ отъ тая трибуна, като че ли това е нашата единствена задача да дойдемъ тукъ и, както казахъ, по цѣли часове да говоримъ работи, които не сж вѣрни, или на които погрѣшно гледаме, и да твърдимъ тукъ, че чиновничеството щѣло да пострада. Смѣтката, която прави било прѣдговорившиятъ г. Панайотовъ, било неговиятъ другаръ г. Генадиевъ, било другитъ г. г. оратори, като г. Даневъ и пр., сж смѣтки невѣрни. И то ето за какво. Никого и съ нищо не можахте да убѣдите — не менъ, но никого — че чиновническата класа у насъ не е една отъ най-облагодетелствуванитъ класи. Защо? Ще го кажж защо. (Константинъ Панайотовъ: По-хубаво отъ Васъ даже! — Прѣдсѣдателствуващиятъ Йовъ Титоровъ: Г-нъ Панайотовъ! Вие отдѣвъ говорихте, че на хората трѣбвали развлѣчения, театръ и пр. и г. Вълчевъ не Ви прѣкъсваше, а Вие сега не го оставате свободно да говори. — Константинъ Панайотовъ: Той ме прѣкъсваше по-напрѣдъ и Вие не му казвахте нищо!) Може ли да се откаже. . . (Вълко Нейчовъ: Г-нъ Вълчевъ се не сърди и да го прѣкъсвашъ!) Благодарж, г-нъ Нейчовъ.

Може ли да се откаже, г-да народни прѣдставители, че по-голѣмата частъ отъ по-висшето чиновничество у насъ не е получило своето въспитание на държавенъ гърбъ? Не стига ли, казвамъ, гдѣто държавата, и народътъ, и селянинътъ е отдѣлялъ отъ своя залъкъ, за да поддържа известни хора, и на които отпослѣ е далъ известни добри служби и тѣ цѣлия свой животъ сж прѣкарвали отпослѣ съ най-голѣма охолность? (Иванъ Я. Поповъ: Вѣрно!) Не стига ли, казвамъ, гдѣто на тия хора е дадена възможность да прѣминжтъ единъ най-лекъ и честитъ животъ? Не е ли, казвамъ, достатъчно, гдѣто ние гледаме, че всѣки денъ и сега даже отдѣляме отъ залъка на бѣдния българинъ каквото може, за да можемъ да караме държавното управление? (Единъ прѣдставителъ: Вѣрно!) Оправдаватъ ли се, слѣдователно, ония доводи, които ни се наведждахъ тукъ, че у насъ, ако било чиновничеството въ добро състояние, то и държавата щѣла да цѣвне, и наопаки, ако нашитъ чиновници не били въ цѣтущо положение, а въ утѣснения, то и държавата щѣла да бжде отѣспена? (Константинъ Панайотовъ: Ствършено криво тълкуване давате на думитъ ми!) Моляж. — Азъ мисляж, че ако вземемъ тази мѣрка, която ни прѣдлагаж

нѣкои отъ г. г. прѣдговорившиитъ, за мѣрило за благосъстоянието на държавата, ние ще паднемъ въ много погрѣшна смѣтка. (Константинъ Панайотовъ: Казахъ: „въ управлението на държавата“, а не „държавата“!) Азъ можж да кажж на г. Панайотова, който много претендира да е вѣщъ по тия въпроси и който много истънно разбира смѣткитъ на чиновницитъ, че, ако се върви по тази смѣтка, ние ще забъркаме пусулата, и тѣй, че нито България, нито депутатство, нито нищо не ще да се чуе и види. И това не ще бжде далечъ, ако вървимъ по този пжтъ, ако слѣдваме именно пжтя, който вие прѣпорѣчвате.

И азъ не можж да разберж, ако ние всички признаваме, както и тия, които говорихж, че се намираме въ подобно едно трудно положение, защо да дохождатъ отъ тукъ да упрекаватъ и да не удобряватъ една мѣрка, единъ законъ, който дохожда да спомогне въ трудното положене, (Цвѣтко В. Таслаковъ: Колкото спомогнаж и договоритъ!) който не е такъвъ, както го каза г. Панайотовъ, „насилственъ заемъ“? (Константинъ Панайотовъ: Да, да, — той е насилственъ!) Азъ имамъ честь да заявж, че този законъ е едно благодѣяние за чиновницитъ. (Смѣхъ. — Константинъ Панайотовъ: Хж бакалжмъ — да го докажете!) Благодѣяние е затова, защото ние [знаемъ, че нашето чиновничество, по-голѣмата частъ отъ него, не всички, прахосва на лѣво и на дѣсно ония свои заплати, които вие наричате много педостатъчни.

Константинъ Панайотовъ: Тѣ сж исключение!

Иванъ Я. Поповъ: То е общо правило!

Прѣдсѣдателствуващиятъ Йовъ Титоровъ: Моляж, г-да, назѣте тишина. Изслушайте оратора!

Илия Д. Вълчевъ: Никакъ да ви се не вижда смѣшно, защото съ този законъ на никого не се отнима нищо, напротивъ, (Константинъ Панайотовъ: Насилствено икономия ще прави!) ако щете по единъ принудителенъ начинъ заставляватъ се чиновницитъ да правжтъ известна икономия, и Вие, г-нъ Панайотовъ, трѣбваше да почакате да чуете моята мисль. (Константинъ Панайотовъ: Азъ я познахъ отъ по-напрѣдъ!) И ще кажж, че ако дохожда единъ законъ, който да заставлява чиновницитъ въ днешно врѣме да икономисатъ за себе си нѣкоя пара, които нари ще бжджтъ усигурени въ нашата държавна каса, азъ не виждамъ какво зло е туй за тия чиновници; напротивъ, съ тази мѣрка ще повлияемъ на нашето чиновничество, съ тази мѣрка ще го накараме да бжде малко по-внимателно въ своитъ расходи. И това трѣбва да стане, защото расходитъ, които правимъ, не сж по нашитъ сили, а пжкъ съ този законопроектъ всѣки единъ чиновникъ ще бжде заставенъ, ако досега не е самъ съзналъ това, да стори икономии, които единъ денъ ще му трѣбватъ. И азъ не можж да разберж, когато тия пари, които ще се одържжтъ на всѣки чиновникъ, подиръ 16 мѣсеца ще му се повърнжтъ, какво губи, какво зло се прави съ това на чиновника.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Можете ли каза отъ кждѣ ще ги вземемъ?

Христо М. Топузановъ: И държавата, и чиновникътъ губи!

Константинъ Панайотовъ: Нека бжде тогава постојнно!

Прѣседателствующий Иовъ Титоровъ: Оставѣте г. Вълчева да говори.

Илия Д. Вълчевъ: Но прѣдставѣте си, г-да народни прѣдставители, другъ единъ случай. Хайде да допуснемъ, г-да народни прѣдставители, че нѣмаме въ държавната каса пари и не платимъ на чиновниците за мѣсецъ, два, три и петъ; питамъ ви тогава да ми кажете: и безъ законъ тия пари не оставатъ ли въ държавната каса да ги получатъ слѣдъ петъ мѣсеца? Ако е слѣдъ петъ мѣсеца, защо да не ги получатъ слѣдъ 10 мѣсеца? Каква е разликата?

Константинъ Панайотовъ: Голѣма е разликата!

Христо Конкилевъ: Нѣма да плащаме лихва!

Илия Д. Вълчевъ: По-пататѣтъ, г. Панайотовъ като правѣше една смѣтка, искарга най-послѣ и казва така: добръ ама, — което асѣ и г. Генадиевъ поддържаше — ще върви, ще върви и ще дойде дотамъ положението, щото чиновниците ще остане да взематъ до 40% и най-послѣ до 90%, както го каза и г. Генадиевъ. Ами отгдѣ вадите тази смѣтка? Какъ я правите — съ аршинъ или съ калемъ? Тѣ взиматъ и какво правѣтъ? Спадатъ и онова, което трѣбва да платѣтъ чиновниците като държавно даждие, и онова, което трѣбва да имъ се одържи за пенсия. Ами тия одържки за пенсия за кого се правѣтъ? Не е ли пакъ за него? (Константинъ Панайотовъ: Ами нали трѣбва да живѣѣтъ?) Послѣ, отиватъ и турятъ и ония одържки, които и по тоя законъ се взиматъ. Ами че това е нѣщо врѣменно, нѣщо не трайно!

Вълко Нейчовъ: Ако е благодарение, приемере да го направимъ вѣчно! (Веселостъ.)

Иванъ Я. Поповъ: Паралелната линия докара това положение, г-нъ Нейчовъ!

Илия Д. Вълчевъ: Тази мѣрка, г-нъ Панайотовъ, противъ която Вие се много възмущавате, е за исплащането грѣховетъ на Вашия режимъ.

Константинъ Панайотовъ: Не е истина! Тогава дефицити нѣмаше!

Илия Д. Вълчевъ: Вашитъ дефицити надминавахъ гешефтарскитъ!

Константинъ Панайотовъ: Питайте г. Министра на Финанситъ, имаше ли дефицити?

Вълко Нейчовъ: Народниците се резервиратъ. (Веселостъ.)

Илия Д. Вълчевъ: (Продължава.) И като говорехъ г. г. ораторитъ по тоя въпросъ, дойде най-послѣ г. Даневъ да ни казва: всичко хубаво, но азъ не можъ да разберъ, че финансовото положение ще се подобри съ тия мѣрки и затова азъ не съмъ съгласенъ. На какви мѣрки е съгласенъ г. Даневъ? Какви други мѣрки ни прѣдлага той, съ другитъ оратори? Тѣ ни казахъ, че трѣбва да прибѣгнемъ къмъ съвършено други реформи. И, споредъ тѣхъ, не трѣбвало било да ставатъ тия одържки, а, напротивъ, могло би да се прибѣгне къмъ нѣкои операции такива, като издаване съкровищни бонове. Други пъкъ казахъ, че могло да се прибѣгне къмъ взимането на нѣкои доходи отъ общи-

нитъ за държавната каса. Азъ това не можъ да го разберъ. Други казахъ, че нѣкои общински данѣци като „боклука-парасъ“ трѣбвало да се унищожѣтъ. (Константинъ Панайотовъ: Азъ ви казвамъ, че градскитъ даждия, като бесполезни, можѣтъ да се унищожѣтъ, защото общинскитъ бюджети у насъ сѣ прѣтрупани!) Не се безпокойте!

Сега, най-напрѣдъ по въпроса за тази идея, която се провеждаше, че било трѣбвало отъ една страна членоветъ въ извѣстни селски и градски общини да внасятъ даждията тамъ, щото да не отиватъ за пуждитъ на общината, а да отиватъ въ държавната каса. Тогава хубава смѣтка. Ако сериозно вие поддържате, че съ такава мѣрка може да се подобри нашето финансово положение, то ще бжде девето чудо. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Както това, което се прѣдстави, е девето чудо!) Защото вамъ е извѣстно въ какво положение се намиратъ нашитъ селски общини, или по-добрь, паричната частъ на тия селски общини. И не стига това. Какво ни се прѣдлага? Намѣсто да отидемъ да помогнемъ на селскитъ общини на това имъ отчаяно положение, иска се и това, което иматъ, да имъ се вземе, и това, което е останало общинско, и него да исчерпимъ.

Константинъ Панайотовъ: Ако тѣ расходватъ по лотарии!

Прѣседателствующий Иовъ Титоровъ: Моля, оставѣте оратора да говори!

Константинъ Панайотовъ: Той къмъ мене се обръща! (Смѣхъ.)

Прѣседателствующий Иовъ Титоровъ: Тази система на разискване не е прѣдвидена въ Правилника! 10 думи ораторѣтъ каже, петъ Вие! Оставѣте той да говори!

Илия Д. Вълчевъ: То е сѣщото нѣщо, което, както знаете, е било практикувано донѣдѣ въ народняшкия режимъ. Когато нѣмаше други источники, какво правѣхъ? Има събрани пари за смѣтка на телеграфо-пощенскитъ администрации отъ международни задължения — трѣбва да се исхарчѣтъ. (Константинъ Панайотовъ: Това е съвсѣмъ друго!) Не стига това; има на расположеение нѣкои икономисани пари въ земледѣлческитъ каси — трѣбва да се исхарчѣтъ. (Константинъ Панайотовъ: Азъ не прѣдложихъ такава мѣрка!) Така щото, ако трѣгнемъ по тази смѣтка, тогава ще достигнемъ до едно положение, въ което да спрѣгнете, ако щете, и най-голѣмата сила, ако щете всичко онова, което би имало по-голѣма сила въ свѣта, пакъ не може да ви подкара. (Вълко Нейчовъ: Банъ това, което Вие правите сега!)

И наистина, съ това, което се поддържаше отъ разнитъ г. г. оратори отъ лѣвицата, тѣ едни на други си противорѣчехъ, но се своядахъ къмъ едно, че трѣбваше да се дойде да се каже тукъ отъ трибуната, че не трѣбва да се посѣга по никой начинъ да се правѣтъ одържки отъ заплатитъ на чиновниците. Тамъ бѣше прицѣлната точка, тамъ бѣше цѣлата опора, и като че искахъ да кажѣтъ на чиновниците: ние сме вашитъ защитници, въ нашето лице ще намѣрите поддържатели въ всичко, което искате, (Константинъ Панайотовъ: Ние поддържаме и защитаваме всички българи!) а отъ болшинството, тѣ не сѣ българи,

тъ не милѣжтъ за чиновницѣтъ, тѣ интересѣтъ на чиновницѣтъ не знаѣтъ да цѣнятъ. Азъ ви пожелавамъ, г-да, още отъ сега добъръ успѣхъ. И увѣрявамъ ви, че нѣма да отидете много далечъ. Всѣкога когато се поставя една борба на фалшива почва не вирѣе; тя цвѣти, но не вързва. (Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Вѣрно е! — Константинъ Панайотовъ: Както вие съ този законъ искате популярностъ да печелите!)

Азъ увѣрявамъ всичкитъ г. г. оратори отъ лѣвицата, ако ги чуехъ нѣкои чиновници, или офицери, какъ тѣ защищаватъ тѣхната кауза днесъ отъ трибуната, сами щѣхъ да се възмутятъ, защото и тѣ сж българи. Говори се за офицеритъ. Белки може да се допусне, че въ българския офицеръ нѣма толкова патриотизъмъ и честолубие? Белки и той не ще да желае да жертвува своето положение за да помогне на своето отечество въ това трудно врѣме? (Константинъ Панайотовъ: Той жертвува, но да се искатъ жертви отъ всички, а не само отъ чиновницѣтъ и офицеритъ! — Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Г-нъ Панайотовъ! Молиж Ви!) Може да се изреджатъ и 10 души оратори отъ лѣвицата и да наведатъ каквито щѣтъ аргументи, но азъ не вѣрвамъ, че ще се намѣри чиновникъ или офицеръ, за честь на българската армия, който да се съгласи съ тѣзи възгледи на ораторитъ отъ лѣвицата, които не прѣследватъ общо добро, а свои партизански цѣли. (Константинъ Панайотовъ: Не е истина!)

Азъ бихъ ималъ, г-да народни прѣдставители, да ви наведъ още много аргументи, съ които може да стане още по-ясна онази несъстоятелностъ, която се поддържа отъ г. г. ораторитъ отъ лѣвицата; но мислѣхъ, че нѣма нужда да правѣхъ това по-напросто, защото съмъ убѣденъ и защото вѣрвамъ, че всѣки единъ, който чувствува и мисли като българинъ, билъ той чиновникъ, гражданинъ, билъ той офицеръ, билъ той депутатъ, занаятчий, билъ той, ако щете, отъ което и да било съсловие, нѣма въ никой случай да дойде да послуша една такава проповѣдь, да последва едно такова домогване на нѣкои заинтересовани хора, които, когато е въпросъ за нѣкои лични облаги, прѣдъ нищо се не спиратъ и които отиватъ противъ всичко, което е най-свѣто.

Константинъ Панайотовъ: И ние да плащаме, а не само чиновницѣтъ!

Славчо Бабаджановъ: Смѣтки искаме!

Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Г-нъ Вълчевъ не Ви е прѣкъсвалъ, г-нъ Панайотовъ — защо го прѣкъсвате вие?

Вълко Нейчовъ: Г-нъ Вълчевъ казва, че всичкитъ хора били патриоти, а само ние не сме били патриоти!

Илия Д. Вълчевъ: (Продължава.) Азъ виждамъ до нѣждѣ противорѣчия въ домогванията на г. г. ораторитъ отъ лѣвицата и въ това отношение, че тѣ поддържатъ нѣкои работи, които едни на други противорѣчятъ. Отъ една страна дохождатъ и говорѣтъ, че тѣ много милѣжтъ за кредита на българската държава и милѣжтъ дотолкова, щото едва ли не дойдохъ тукъ да кажѣтъ: че ние за този кредитъ сме готови всичко да пожертвуваме само да се запази, а когато дойдѣтъ отъ трибуната, правѣтъ съвършено обратното.

Вълко Нейчовъ: Ние можемъ да намѣримъ пари безъ такива окаяни мѣрки, които вие прѣдлагате!

Илия Д. Вълчевъ: Г-нъ Д-ръ Даневъ, като говорѣше по тоя въпросъ, искаше да каже, че оная тежка финансова криза, която е въ Европа, се знаеше много по-рано, и ние не можемъ да разберемъ, защо г. Министерътъ на Финанситъ въ миналата извънредна сесия ни прѣдставяше, каже, като държеше рѣчь и ни обясняваше, че заемътъ, който сключваме, ще бѣде изпълненъ и че ще се помогне и оправи затрудненото финансово положение, когато, каже, и тогава имаше тая криза. Дѣйствително, въ послѣдно врѣме кризата се влоши и увеличи, но, казва, това не е причина да не може да се тури въ изпълнение сключения контрактъ. Г-нъ министърътъ казва, че една отъ причинитъ е тая, гдѣто опозицията, съ своята обструкция, забави вотирането на заема; но, казва, затова не сме ние виновати. Не сме виновати затова, защото г. Министерътъ на Финанситъ трѣбваше да внесе тоя договоръ прѣди прѣвѣрката на изборитъ. Сега азъ, г-да народни прѣдставители, не можъ да разбержъ. Едно отъ двѣтъ: г. Д-ръ Даневъ отъ една страна признава, че тая криза не е настѣпила сега, а отъ по-рано я има, и призна, че се е влошила сега, а отъ друга страна дохожда и казва, че това не е никакъвъ мотивъ. Ако вие признавате, че кризата е била още отъ началото на текущата година и въ послѣдно врѣме се е влошила, ако вие признавате, че тази е причина главно, че емисията не е успѣла, може ли сега да дойдете и да обвинявате единъ министъръ, който въ своето намѣрение не е ималъ нищо друго прѣдъ видъ, освѣнъ да помогне на трудното финансово положение? И защо да се хвърлятъ кривитъ дѣрва на гърба на днешния г. Министъръ на Финанситъ, когато той може да се каже, е дошълъ да отплаща грѣховетъ, които сж правени въ ония режими, въ които голѣма частъ и нѣкои отъ тия, които говорихъ тукъ, влизатъ и на които бѣхъ поддържатели? (Вълко Нейчовъ: Башъ като Васъ! — Константинъ Панайотовъ: Лѣжесъедини-стическата клика е виновата!) Да, и лѣжесъедини-стическата клика е виновата. (Иванъ Я. Поповъ: Г-нъ Нейчовъ протестира!)

Все по тоя въпросъ г. Д-ръ Даневъ казваше: ако, каже, има извѣстна отговорностъ за г. Министра на Финанситъ, то е тая, че той, безъ да размисли, безъ да оцѣни обстоятелствата, отиде и изложи какво е положението на България. Сирѣчь, какво искаше да каже г. Даневъ? Трѣбвало сегашниятъ Министъръ на Финанситъ, както сж правили неговитъ прѣдшественици, да скрива положението прѣдъ външния свѣтъ. (Константинъ Панайотовъ: Може да го каже на народнитъ прѣдставители въ тайно засѣдание!) Ми се струва, че нѣма по-големо зло на свѣта отъ това, да отидешъ и да лѣжешъ хората. Трѣбва да се не скрива, а трѣбва да се говори истината тамъ, гдѣто е потребно, защото, когато се скрива истинността на извѣстно положение, тя не може да остане вѣчно скрита — тя, кога да е, ще излѣзе на явѣ. И трѣбва въ това отношение да бѣдемъ малко по-на друго мнѣние, трѣбва да се придържаме о правилото да искаваме исти-

ната, защото само тогава нашият кредит ще бъде залкченъ въ странство, когато хората се убѣдѣтъ, че не уравниоѣсяваме бюджета си съ фиктивни, а съ положителни цифри; само тогава нашият кредит ще порасте; само тогава ще ни поддържатъ въ странство и ще ни улесняватъ, когато имаме нужда. Та ми се струва, че г. Министърътъ на Финансите не само че не е направилъ нѣкой грѣхъ, а, напротивъ, е направилъ, споредъ мене, това, което трѣбваше да направи всѣки честенъ български министъръ на финансите. (Христо Конкилевъ: Тогава защо обвинява лѣвицата?) Лѣвицата се обвинява — каза ви се защо — затова, че ако бѣхъ приети по-рано договоритѣ, много отъ сегашнитѣ затруднения нѣмаше да бѣдѣтъ въ такава остра форма. Приемамъ, че, може би, положението пакъ не щѣше да бѣде много добро, но, може би, много отъ сегашнитѣ затруднения можехъ да се прѣмахнатъ или да бѣдѣтъ по-малки.

Слѣдъ всичко това, г-да прѣдставители, което казахъ въ нѣколко думи, менѣ ми се струва, че аргументитѣ, доводитѣ, които се наведохъ тукъ отъ г. г. ораторитѣ отъ лѣвицата, сж доводи, които не почиватъ на никаква основа и които нѣматъ въ себе си нищо вѣрно, и ония, които ги поддържатъ, сами се мамѣтъ. Ако ли ги поддържатъ като аргументи вѣрни, като аргументи такива, които могатъ да лѣгнатъ въ основата на едно тѣхно искане, за доброто ужъ на страната, мислѣхъ, че пакъ се мамѣтъ. И мамѣтъ се затова, защото, както имавъ случаи да ви кажъ и по-напрѣдъ, съ тия одрѣжки не се прави никому абсолютно никаква врѣда. Напротивъ, съ тая мѣрка ние ще направимъ едно улеснение съ една сума отъ 10—12 милиона лева на правителството за посрѣщане на най-належащитѣ пужди по функционирането на управлението и съ това ще принесемъ услуга на страната. И азъ съмъ увѣренъ, че отъ тия одрѣжки нѣма нито единъ чиновникъ или офицеринъ да остане недоволенъ. Нѣма да останѣтъ недоволни отъ това, защото тѣ не изхождатъ отъ такава гледна точка, откаквато изхождатъ ораторитѣ отъ лѣвицата. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата. — Вѣлко Нейчовъ: Аллахъ версинъ да е така! — Смѣхъ.) Азъ не вѣрвамъ и не допущамъ, че у насъ чиновничеството и офицерството сж стигнали дотамъ, че при едно такова положение, каквото е днешното финансово затруднение на България, да не дойдѣтъ и тѣ съ една готовность да се притечѣтъ на помощъ, та и тѣ съ своитѣ срѣдства да улеснятъ било правителството, било народа въ сегашното му трудно положение. (Константинъ Панайотовъ: Наравно съ насъ — тогава ще бѣде добръ! — Д-ръ Тодоръ Стаменовъ: Само дружествата „Балканъ“ и „България“ нѣма да дойдѣтъ на помощъ!) Азъ съмъ готовъ да направѣхъ всичко онова, и то съ най-голѣма готовность, което би прѣдпочело правителството да направи съ общъ законъ за всѣчки. Но щомъ правителството не чувствува такава пужда, нѣма защо да го прави. (Константинъ Панайотовъ: А а а! — Вѣлко Нейчовъ: Чувствува, но не смѣе!)

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема прѣдсѣдателътъ Жечо А. Бакаловъ.)

Г-да прѣдставители! Менѣ ми се струва, че упректѣ, който се хвърли отъ нѣкои господа, че ужъ правителството нѣмало куражѣтъ да внесе единъ проектъ за общъ заемъ въ страната, пакъ се мамѣтъ въ това, защото азъ съмъ увѣренъ, че ако това го изискатъ нуждитѣ на отечеството, правителството нѣма да се спре, а ще го направи; по-докато нѣма такава пужда, нѣма да го направи. Ние имаме едно правителство, което е въ положение да знае, кое трѣбва, и то казва, че това е нужно да стане. (Константинъ Панайотовъ: Нека и ние да знаемъ какво трѣбва! — Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Панайотовъ! Нѣмате думата! Оставете оратора да говори!) И азъ не можъ да разберѣхъ, защо да съговори така — като че ли г. Панайотовъ и другитѣ изискватъ да достигне и тая пужда на страната. По-добръ е да не достигне, а ако достигне, съ истинска готовность ще я посрѣщнемъ. Азъ имавъ случаи и по-рано да кажъ това и ми се струва, че съмъ разбрапъ отъ ония, които искатъ да разберѣтъ; защото, може би, ония, които не искатъ да разберѣтъ, никога нѣма да разберѣтъ. Но ще заключѣхъ своята рѣчь съ апелъ къмъ Народното Сѣбрание, че тази мѣрка, както и да се критикува, както и да се оборва отъ г. г. ораторитѣ, тя е мѣрката, съ която ние ще дойдемъ въ една голѣма частъ да облекчимъ сегашното трудно финансово положение на нашето отечество, и мислѣхъ, че когато ще дадемъ гласа си за тая мѣрка, ние ще го дадемъ съ пълно съзнание, че изпълняваме своя дългъ като истински народни прѣдставители, а не като прѣдставителитѣ на бивния гешефтарски режимъ. (Ржкоплѣскане.)

Михаилъ К. Сарафовъ: Г-да прѣдставители! (Гласове: Отъ трибуната.) Нѣма пужда да отивамъ на трибуната — не искамъ да говорѣмъ много. Говори се доста много; особено подирѣ рѣчѣта на г. Вѣлчева, която чухме сега, ми се струва, че е бесполезно да се мѣжъ да ви убѣждавамъ, защото ще бѣде доста мѣчно. Толкова е убѣдителенъ прѣдставителътъ отъ дѣсницата въ своята аргументация, съ своитѣ благодарения, които ще правимъ на чиновницитѣ и въобще на всѣчки хора, щото нѣма какво да се възразява. (Нѣкой отъ дѣсницата: Прѣдложете тогазъ прѣвращението на дебатитѣ!) Може би ще направѣхъ това, когато стане пужда.

Но азъ считамъ, че не е този пътътъ, по който трѣбва да вървимъ, за да помогнемъ на тежкото финансово и икономическо положение на Княжеството. Ние не сме дошли тукъ да гласуваме частъ по частъ разни данѣци и заеми; ние сме дошли тукъ да видимъ онзи общъ пътъ, по който се правѣтъ държавнитѣ приходи и расходи, т. е. да установимъ най-напрѣдъ тия работи, за които имаме да харчимъ, да установимъ нуждитѣ на държавата и послѣ приходитѣ. Когато се гласуватъ бюджети, когато се установява въобще равнотежѣтата за държавнитѣ расходи и приходи, най-напрѣдъ се установяватъ расходитѣ, задълженията. Това добръ го знае г. министърътъ. Ако искате отъ насъ жертви, трѣбва да ни се каже, защо се искатъ тия жертви, и трѣбва да ни се докаже непрѣмѣнно, че срѣдствата, които се показватъ, сж най-цѣлесходни. Ние

въ миналата извънредна сесия имаме случай да покажемъ на пѣкои мѣрки, които ни се прѣдставихъ, че не сж ония мѣрки, които вие прѣдлагате, и че тѣ нѣма да даджтъ оня резултатъ, който тогазъ се прѣдполагаше, че ще даджтъ.

На насъ сега се прави упрекъ, че сме закѣснѣвали работата; на насъ се хвърлятъ всичкитѣ грѣхове. Азъ ще направѣ една малка забѣлѣжка на г. Министра на Финанситѣ, за да му покажѣ, доколко нѣкой пѣтъ е непослѣдователенъ и колко работи икономисва, та ме е страхъ и въ настоящия случай да не излѣзе пакъ сжщото.

Въ извънредната сесия, когато отъ министерската маса ни показвахъ червения въськъ, между другитѣ мотиви бѣше и този, че банкитѣ щѣли да продаджтъ 6% облигации, които бѣхъ заложени у тѣхъ, за бесцѣпкъ, и съ това щѣли да пѣбѣжтъ нашия кредитъ. Когато азъ казахъ, че банкитѣ не могатъ да направѣтъ това нѣщо, защото тѣ сами сж стопани на голѣмо число наши 6% облигации, г. Министърътъ на Финанситѣ ми каза: не, банкитѣ непритежаватъ такива наши облигации. Азъ обръщамъ вашето внимание на страница 68-а отъ брошурата, съдържаша неговата рѣчь. Не искамъ да я цитирамъ. Сега, г. министърътъ дохожда въ изложението на мотивитѣ и казва, че една отъ причинитѣ, за да не даджтъ банкитѣ аванса, била тая, че не могли да се освободѣтъ отъ огромното количество наши облигации, отъ 6% заемъ, които се намирали въ тѣхнитѣ каси. (Цѣтко В. Таслаковъ: Длъженъ ли е да помни това, което е говорилъ!) Може би ще ми се каже, че сж отъ послѣдната цѣта и шеста опции. Но азъ пакъ ще обрѣжъ вниманието на г. Министра на Финанситѣ, че и това не е вѣрно, защото въ рѣчта му прѣзъ денѣ си, на моето запитване, той ми каза, че за 50-милиона горѣ-долу иматъ, а тѣ оптирахъ само 32; значи, иматъ още 18 милиона. (Министъръ Михаилъ Теневъ: 16 милиона иматъ срѣщу аванса. Това не забравайте!) Пакъ едно противорѣчие. Тѣ не сж на тѣхно расположение. (Министъръ Михаилъ Теневъ: На тѣхно расположение сж!) Тѣ не сж господари на тия, които сж заложени и не могатъ да ги продаватъ. (Иванъ Бѣлиновъ: Споредъ думитѣ на г. Тенева, не могатъ!)

Азъ, г-да прѣдставители, ви обръщамъ вниманието на това, за да видите, че както въ мотивитѣ на г. Министра на Финанситѣ, така и въ неговата рѣчь, когато се приемахъ договоритѣ, има неточности, и ние ги указваме. Моятъ другаръ, г. Д-ръ Даневъ, указва на една отъ тия неточности, именно за кѣспото вотиране на договоритѣ, понеже г. Министърътъ на Финанситѣ казва, че била виновата лѣвицата, загдѣто не ги приела по-рано. Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ казваше тогава, че трѣбва въ края на юний да сме готови, а сега казва, че въ края на май трѣбвало да приемемъ договоритѣ. Азъ не искамъ да се спирамъ на това. Обръщамъ вниманието ви само на това, че когато да приемемъ договоритѣ въжкахъ се грѣшки или въжкахъ се доводи, които доводи сега се виждатъ неоснователни и не трѣпѣтъ никаква критика. Затуй, не дѣйте съвършено вѣрва, че това, което сега се говори

за този законопроектъ, че това, за което сега ви искатъ съгласието, не дѣйте вѣрва, че всичко може да отиде така. Ние не правимъ съ това политика, като го казваме — разбира се, че ние правимъ финансова политика. Ние затова сме пратени тукъ — да помогнемъ на управлението, за да освѣтляваме нашето министерство и сме длѣжни да правимъ политика, но не да правимъ партизанство. И този, който дохожда да казва, че ние говоримъ въ полза на чиновницитѣ, за да ги вземемъ на наша страна, това сж, г-да прѣдставители, само приказки. (Министъръ Петъръ Пешевъ: Цѣла истина е!) Особено пѣкъ фракцията, на която принадлежъ азъ. Знаете нейнитѣ традиции доколко тя е била чиновницитѣ да прави свои партизани. Ние тукъ ви говоримъ: не дѣйте приема този законопроектъ, защото отъ него очакваме зло; ние ви казваме: не го приемайте, защото ще увеличите кризата, която и сега сжществува въ страната. Показа ви се на единъ фактъ въ закона, именно за тия четири мѣсеци; показва ви се на това, че ние не можемъ да вотираме законъ съ обратна сила, и не само съ обратна сила, но и съ напѣшна сила. Ние не можемъ да лишимъ чиновницитѣ отъ оная частъ отъ сегашнитѣ имъ заплати, които имъ се падатъ по закона. Когато въобще единъ човѣкъ условиява своитѣ слуги и чираци, още когато ги условиява опрѣдѣлява имъ заплатитѣ и тѣ знажтъ заплатитѣ си за докрая на годината. Бюджетътъ е законъ и всѣки чиновникъ има право да осжди държавата и да си вземе пълната заплата, която му е вотирало едно Народно Събрание. Чиновницитѣ не сж играчка, за да си игражтъ хората съ тѣхъ; тѣ се намиратъ на служба на основание на единъ законъ, вотиранъ отъ Народното Събрание, и вие нѣмате право да вотирате новъ законъ, съ който да имъ отнемате заплатитѣ. (Прѣдсѣдателъ: Поверѣте по прѣдмета!) Азъ говорѣ по прѣдмета, г-не прѣдсѣдателю, за това не ме прѣкъсвайте.

За чиновницитѣ, казахъ ви каква е сравнителната имъ численостъ. Азъ казвамъ, че ние плащаме за чиновницитѣ 38 милиона лева, като се вземѣтъ управленията, които иматъ отдѣлни бюджети, като: Държавната Печатница, Държавнитѣ желѣзници и мината „Черникъ“. Но да кажемъ, че ние плащаме 36 милиона лева. Слѣдователно одрѣжки, като се вземе срѣдно число по 25%, прѣдставляватъ около 900.000 л. на мѣсець. Върху тѣхъ не се смѣта намалението 7%. Значи, за четири мѣсеци тѣ сж 3.600.000 л.

Г-да прѣдставители! Вие живѣте между търговци, вие живѣте въ градове, вие знаете, какъ сж се завили и замаяли всичкитѣ търговци за да посрѣщнатъ задълженитѣ си. Отнемѣте тия 3.600.000 л., вие ще забатачите още повече търговията. Азъ ви обръщамъ, г-да народни прѣдставители, вниманието, защото вѣрвамъ, че всички ще бждете съгласни съ мене, не само че за тия четири мѣсеци не може да става и дума за да се правѣтъ тия одрѣжки, но и занепрѣдъ това що помогне повече за да се забатачи финансовото положение на страната. Ние не сме нѣкой богата страна; ние располагаме съ всичко на всичко: злато, сребро, никелъ и мѣдъ около 53 милиона лева. Азъ прѣдполагамъ, че въ Княжеството, въ циркуля-

ция, няма повече отъ 20.000.000 л. (Министъръ Михаилъ Теневъ: Къдѣ сж другитѣ?) Другитѣ се намиратъ въ каситѣ на хората. (Михаилъ Калъповъ: Не е вѣрно!) Азъ ви моля, когато дойдете на трибуната, да докажете противното. На всѣки начинъ златото или въобще паритѣ, които се намиратъ въ обръщение въ цѣлото Княжество, не могатъ да бжджъ повече отъ 25.000.000 л. (Михаилъ Калъповъ: Какъ така? — Димитъръ Н. Провадалиевъ: Среброто не се изнася!) Тѣзи пари влизатъ въ държавнитѣ ковчежничества, минаватъ въ ржцѣтъ на чиновницѣтъ, отъ тѣхъ въ ржцѣтъ на търговцитѣ и земледѣлцитѣ и, чрѣзъ тѣзи послѣднитѣ, пакъ въ ковчежничествата, като исплащатъ данѣцитѣ. Не мислѣте, че ако направите тия одрѣжки, отъ друго мѣсто ще ви дойджтъ тия пари? Ако направите одрѣжки отъ заплатитѣ на чиновницѣтъ, ще се намали, съразмѣрно, и постѣпление на данѣцитѣ, ще се намалжтъ и срѣдствата, съ които търговцитѣ могатъ да посрѣщжтъ своитѣ задѣлжения; ще пострада страната, ще пострадате и вие, които очаквате, защото това гдѣто се намираме въ трудно положение, то е, че ние не можемъ да посрѣщнемъ викащитѣ наши задѣлжения. Имаме, както се каза тукъ, купони да плащаме, имаме желѣзници, имаме портове и всѣкакви други работи да правимъ; за тѣхъ ние трѣбва да имаме готови пари. Ако бѣше работата за отсрочка, тогазъ разбирамъ, тогазъ вотирайте отсрочване на тия дългове, по недѣлите прави одрѣжки отъ заплатитѣ на чиновницѣтъ, защото не виждамъ откъдѣ ще дойджтъ тия пари въ ковчежничествата. Вотирайте срѣдства, чрѣзъ които да се напълнжтъ ковчежничествата съ пари. (Никола Боневъ: Кажете Вие срѣдствата!) Моля Ви, г-нѣ Боневъ, не ме прѣкъсвайте! Послѣ, когато дойдете да говорите, говорѣте каквото щѣте, но сега не ме спирайте.

Ето, г-да народни прѣдставители, какъ гледамъ азъ на този въпросъ. Нѣма нужда да се жестите, а трѣбва хладнокрѣвно да обсъждате въпроса.

И азъ ви прибавямъ още едно: че ако бѣше само съ тази сума, която има да се икономисва въ продължение на една година, слѣдъ като спаднете намалението 7%, то цѣлата сума ще възлѣзе нѣщо на 8.300.000 л.; ако е работата само съ 8.300.000 л. да се свършжтъ всичкитѣ тѣзи нѣща, тогазъ да го знаемъ; тогазъ по-добрѣ е да прибавимъ на данѣцитѣ и да направимъ всичкитѣ хора да вземжтъ участие въ тази обществена неволя. Нѣма защо да отивате да взимате отъ хора, които нѣматъ. Ако една частъ отъ нашето чиновничество е богато, ако нѣкои отъ нашитѣ чиновници правжтъ икономии, то тия икономии отиватъ въ банката — пакъ ще можете да памѣрите срѣдства. Вмѣсто да правите заемъ отъ чиновницѣтъ, направете заемъ отъ банката. А нѣкъ ония чиновници, които иматъ малко, то е въпиюща несправедливостъ, то е, най-послѣ, грѣхъ да отидете да искате отъ единъ човѣкъ, който нѣма съ що да се храни, да го карате да ви прави заемъ и да му кажете: дай пари. Намѣрѣте мѣрки, намѣрѣте ония, които сж въ състояние да ви даджтъ и вземѣте отъ тѣхъ, но недѣлите вотира такава една мѣрка, която ще докара лоши послѣдствия.

Имаме примѣри близо до насъ. Имаме съсѣди, които плащатъ лошо чиновницѣтъ си, имаме съсѣди, които не даватъ достатъчно срѣдства на чиновницѣтъ си за да живѣжтъ; вие ги знаете! Вие може винаги да прѣхипнете границитѣ и да видите, какво се говори зарадъ тѣхъ.

Ето, г-да народни прѣдставители, какво искахъ да ви кажж. И вие разбирате отъ това, което говорихъ досега, че азъ ще бжджъ противъ тоя законъ и, вѣрвамъ, че голѣма частъ отъ васъ ще се убѣджтъ, че не е този пжтътъ, не сж тия срѣдствата, които ще ви даджтъ възможностъ да излѣзете отъ това положение.

Боню Лунговъ: Г-да народни прѣдставители! На всички е извѣстно, че лошото управление или лошитѣ управници докарахъ работитѣ дотамъ, щото сега да се прибѣгва до извѣстни мѣроприятия, които въобще, по моето мнѣние, сж, тѣй да се каже, крайни мѣрки, както каза и г. Даневъ. Обаче, за да приемемъ тия крайни мѣрки, ние, прѣди всичко, трѣбва да ги обмислимъ, за да видимъ, дали съ тѣхъ ще се докара онова, което се иска. По въпроса се говори твърдѣ много и се говори, доколко рационално и умѣстно е това, което искаме да се направи съ законопроекта. Прѣдъ насъ е законопроектътъ и не остава друго нищо освѣнъ да обърнемъ внимание на неговитѣ членове и да видимъ, доколко той може да постигне цѣльта, който гони. Прѣди всичко, въ мотивитѣ на мене силно бие въ очи това изражение. (Чете.) „Правителството расчита на доказанія патриотизмъ на българското чиновничество.“ Споредъ мене, обаче, stomachтъ отъ патриотизмъ не разбира. Когато се взре човѣкъ въ законопроекта, вижда такъвъ минимумъ отъ заплати, на които се налагатъ одрѣжки, щото тукъ вече нѣма да вземемъ отъ нѣщо излишно, а отъ нѣщо, което не достига на всѣки човѣкъ. Както виждате, одрѣжки се налагатъ и на заплати отъ 240 л. годишно, а 240 л. годишно, г-да, това сж 20 л. мѣсечна заплата. Да вземемъ на човѣкъ, който получава 20 л. мѣсечно, одрѣжки 20%, то значи да му вземемъ 4 л. мѣсечно.

Направихъ се тукъ смѣтки въобще, доколко даватъ всичкитѣ одрѣжки, заедно съ тия, които се иска сега да се направжтъ отъ чиновницѣтъ. Ако тия смѣтки искарватъ крайно лошава резултати за голѣмитѣ и срѣднитѣ чиновници, то колко повече лошъ резултатъ излиза за долнитѣ чиновници, които получаватъ много малки заплати. Азъ не съмъ отъ опѣзи, които смѣтатъ, както нѣкои говорихъ, че чиновницѣтъ не получаватъ голѣми заплати, като се прави сравнение съ това, съ каквото располага нашиятъ данѣкоплатецъ; обаче, пакъ мислж, че до извѣстенъ минимумъ ние не можемъ да посѣгаме на заплатитѣ на чиновницѣтъ, защото това би значило да вземемъ тѣхния залѣкъ отъ устата.

Каза се, че съ това щѣли сме да накараме чиновницѣтъ да направжтъ икономия и че това не се вземало окончателно, а че щѣло да се връща, както е извѣстно отъ законопроекта, слѣдъ 16 мѣсеца пропорционално. Обаче, какво излиза? Да вземемъ на човѣка отъ устата залѣка, който му е необходимъ, и подиръ 16 мѣсеца да му дадемъ два залѣка. Този човѣкъ въ туй врѣме, когато ще му взимате одрѣжкитѣ, ще бжде въ съвсѣмъ голѣма нужда. Така

щото, според мене, що се отнася до чиновниците съ малки заплати, ние нѣма да направимъ нищо друго освѣнъ да ги лишимъ отъ най-необходимото и да ги накараме да дирижтъ сръдства оттамъ, гдѣто намѣрижтъ. Значи, да взиматъ отъ лихваритѣ, а пъкъ щомъ като дирижтъ отъ лихваритѣ, още повече ще се распространи у тѣхъ убѣждението, че нѣма пари и тогазъ лихваритѣ по-мжчно ще даватъ пари и ще искатъ по-добри поржчители, отколкуто сега, и още по на износни за тѣхъ условия, отколкуто сега. Ще излѣзе, че даже и съ лихва не ще може да намѣри пари единъ чиновникъ, който получава малка заплата. А щомъ не може да намѣри сръдства, ние го осжждаме на гладна смъртъ, или пъкъ, най-малкото, което можете да направите, то е, че за да избѣгне единъ чиновникъ отъ глада и нуждата, трѣбва да прави прѣстѣпления. (Паскалъ Гължбаровъ: Туй не прилича на послѣдователитѣ на Карлъ-Марксовото учение!) Азъ съмъ твърдѣ послѣдователенъ въ случая и вие можете да видите това отъ моето заключение.

Споредъ менѣ, тамъ, гдѣто има недостигъ, както казахъ и по-напрѣдъ, не можемъ да вземемъ нищо за да правимъ икономии. Ако правителството мисли, че непрѣмжнно тая мѣрка трѣбва да се приложи, тогава трѣбва поне да се почака тая година и щомъ като се мисли, че извѣстни одрѣжки отъ заплатитѣ на чиновницитѣ може да се направжтъ, то да стане това чрѣзъ бюджета — да се намалжтъ пропорционално всички заплати, като се захване отъ извѣстенъ минимумъ, и, споредъ мене, нека този минимумъ бжде 1.500 л. или най-малко 1.200 л. и оттамъ пататѣкъ да се види каква сума, пропорционално съ заплатитѣ, може да се направи икономия по бюджета. А тѣй да се направжтъ такива одрѣжки, както се прѣдлага сега, то би значило да направимъ щото хората, които сж расчитали въ края на годината да получатъ извѣстна сума, да се лишжтъ отъ нея, а така сжщо и за въ бжджѣ.

Та, моето мнѣние е, че до края на тая година да си остане така, относително заплатитѣ, които сж прѣдвидени въ бюджета, а пъкъ въ самия бюджетъ за 1900 год. за сръднитѣ и по-висши чиновници, вмѣсто одрѣжки, да стане извѣстно процентово намаление въ заплатитѣ отъ извѣстна сума нагорѣ, а именно отъ 1.500 л. или 1.200 л. нагорѣ. Защото, щомъ признаваме, че можемъ да правимъ одрѣжки, а въ сжщото врѣме, че трѣбва да направимъ и намаления, ние трѣбва тогава да признаемъ, че заплатитѣ сж голѣми, трѣбва да признаемъ, или че има излишѣкъ и трѣбва да го вземемъ, или пъкъ че туй, което получаватъ чиновницитѣ, е необходимото и трѣбва да го не взимаме.

Понеже врѣмето е напѣднало и има други оратори да говоржтъ, то моето заключение е: да се погледне на въпроса тѣй, както ви изложихъ, и по такъвъ начинъ да станжтъ нѣкои икономии въ бюджета отъ заплатитѣ на чиновницитѣ.

Иванъ Бѣлиновъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Не знаехъ, за съжаление, че днесъ ще разглеждаме и законопроекта за одрѣжкитѣ на чиновницитѣ, за да вземж съ себе си цѣлъ редъ бройове отъ органа на Либералната партия, когато той бѣше въ опозиция, за

да прочетж, какъ справедливо и горчиво осжждаше той бившия режимъ, който прокарваше най-важнитѣ свои закони и мѣроприятия ношно врѣме. Цѣлата опозиция въ миналия режимъ, въ това число и моитѣ политически приятели, викахме сръщу тази ужасна несправедливостъ: да се томжтъ и уморяватъ народнитѣ прѣдставители късно нощемъ, за да поддържатъ или да се боржтъ сръщу извѣстни правителствени мѣроприятия. Но дойдѣ на властъ и Либералната партия, на която и ние бѣхме съчувствующи тогава въ борбата съ бившия режимъ, и тя почна да прибѣгва къмъ сжщитѣ сръдства. Не се мина 4 дни отъ какъ засѣдаваме до 2 часѣтъ слѣдъ полунощъ, ото и днесъ се повтаря, и вѣроятно и днесъ ще отидѣ до 2 часѣтъ, съ тая само разлика, че тогазъ гледахме избори, работа, която, може би, не е толкова важна, а днесъ пристѣпваме къмъ разглеждането на единъ отъ важнитѣ законопроекта на почитаемото правителство, насоченъ да помогне да излѣзе държавата отъ това тежко финансово положение. Но нѣма какво да се прави: единъ пътъ така рѣшено, ние, при всичко че сме уморени, макаръ да се чувствуваме, може би, недостатъчно силни да защищаваме своята кауза, ще го направимъ. (Вълко Нейчовъ: Bravo!)

Трѣбва, прѣди всичко, да забѣлѣжж, г-да народни прѣдставители, че въпросѣтъ, при всичко че толкова много оратори говорихъ, не е още достатъчно исчерпанъ. Обаче, и вашето търпѣние е уморено, па и азъ съмъ твърдѣ уморенъ, та ще ми простите, ако по неволя, бждж повѣрхностенъ. (Вълко Нейчовъ: Тѣ това и чакатъ асж!)

Най-напрѣдъ ще кажъ, че не е справедливо онова замѣчание, което направи г. Вълчевъ, че ние сме упрекавали сегашния Министъръ на Финанситѣ за сегашното тежко финансово положение на държавата. Азъ поне за себе си ще кажъ, че не го упрекавамъ за тежкото финансово положение, а че го упрекавамъ за тия противорѣчия въ неговитѣ думи и дѣла, които ние можахме да констатираме въ миналата сесия и днесъ. Това, което г. Теневъ говори въ миналата сесия, като че по една подигравка на сждбата, не се оправда. И сега г. Теневъ излиза съ новъ полу-проектъ за излизане отъ затруднителното положение, пѣленъ пакъ съ противорѣчия съ неговитѣ собствени думи. Прѣдговорившитѣ указахъ веднажъ на тия противорѣчия, но нужда става да се указажтъ още веднажъ, защото г. Теневъ възражаваше на г. Сарафова, когато той повѣрхностно указа на тѣхъ. За насъ въ миналата сесия, особено за почитаемитѣ народни прѣдставители, които гласувахъ за договоритѣ, бѣше важното слѣдующето: ако ние вотираме договоритѣ, излиза ли държавата отъ своето финансово затруднение? И на тоя въпросъ г. Теневъ въ миналата сесия отговори: да, излиза, и независимо отъ туй, ти ще има на расположението си 9.000.000 л. готови пари. Това се намира на страницитѣ 65 отъ брошурата 10, 9, 8, 7, 6 и 5 редове и надолу. „Г-да народни прѣдставители! — казва г. Теневъ. — Ние ще си свършимъ работата безъ особени затруднения. На расположение ще имаме“ еди каква си сума, съ която ще платимъ еди-какво си и еди-що си „и ще имаме на расположението си още 8.926.750 л.“ готови пари. Сега,

като изхождамъ оттукъ, азъ цитамъ г. Тенева: кждѣ се дѣнахъ ония 9.000.000 л., които вие имате въ началото на мѣсецъ юлий? За какво ги похарчихте и сега идвате съ новъ законопроектъ, който докрай на идущата година повече отъ 9.000.000 л. нѣма да ви даде? На този въпросъ, надѣжъ се, г. Теневъ ще отговори, и трѣбва да отговори главно за почитаемитѣ г. г. прѣдставители отъ дѣсницата, които му повѣрвахъ и вотирахъ договоритѣ само затуй. (Христо Конкилевъ: И сега ще му повѣрватъ!)

На страница 66 това още по-ясно се казва: (Чете.) „Ние ще потасимъ всички задължения и нѣма да останѣтъ никакви други лѣтящи дългове, и ще имаме на расположението си още 8.926.750 л.“ Сега съ законопроекта иде г. Теневъ и казва, че задължения отъ 35.000.000 л. лежатъ на нашата държава и ние нѣмаме отъ кждѣ да ги посрѣщнемъ, нѣма отъ кждѣ да ги исплатимъ; заради това, азъ захващамъ съ този редъ мѣроприятия, дайте ми да одържжъ отъ заплатитѣ на чиновницѣтъ толковъ пари; за да можъ да посрѣщнжъ онова, което трѣбва. (Константинъ Панайотовъ: Това е проектъ на Министерския Сѣвътъ, не е само неговъ!)

Слѣдъ тия възпителни думи ще ми позволите да направжъ и друга една забѣлжка. Тя е, че причинитѣ, по които банцитѣ не ни отпущатъ пари, не сж тия, които ни казва г. Теневъ — нито войната на Англия съ Трансваалъ, нито паричното затруднение въ Европейската пияца, нито ни най-малко обструкцията на оппозицията; нито една отъ тия причини не е повлияла на това, а ето кой. Трѣбваше въ миналата сесия на Народното Сѣбрание, чрѣзъ оторизираниѣ уста на българския Финансовъ Министръ, да се опише финансовото — икономическо положение на нашата страна съ такива згжстени искусствени черни краски, щото курсътъ на нашата рента въ Европа да падне до такава степенъ, и банцитѣ, даже ако бихж били най-добрѣ расположени къмъ насъ и бихж желали да ни отпуснатъ, не можехъ да ни даджтъ пари. Ето защо една наша облигация, която дава 6% лихва, днесъ струва 86 л., а ние искаме банцитѣ да купжтъ отъ насъ облигации, които даватъ 5% за 88 $\frac{1}{4}$ л. Ами толкова глупави ли сж банцитѣ? Една книга, която струва 86 л. и дава 6% лихва, ние казваме: йокъ, даваме ви облигации съ 88 $\frac{1}{4}$ л. и 5% лихва — обмѣнете я! Това не е сериозно нѣщо. Банцитѣ не можтъ го направи, даже и да искатъ. А като прибавите къмъ това и туй, че тѣ не щжтъ да ни оптиратъ и не щжтъ да ни даджтъ нито една пара, ще разберете, гдѣ се проявяватъ истинскитѣ причини за това отказване. Прочее, не е нито обструкцията на оппозицията, нито Англо-Трансваалската война . . . (Михаилъ Калжновъ: Всичкитѣ ренти сж спаднали, а не само българската!) Моля! Моля! Това не опровергава моето твърдѣние. (Министръ Михаилъ Теневъ: Не сж значи, чернитѣ краски!)

Щѣхъ да добавжъ още и това нѣщо, за да допълнжъ тая си мисль, че г. Теневъ на 17-й юний т. год., т. е. на 29-й юний н. ст. е казалъ това и не обструкцията на оппозицията, а ето кой фактъ се истъкваше за причина, което г. г. Теневъ и Дочевъ нѣма да откажжтъ — че още

на 12-й юний т. г. между правителственото болшинство по въпроса за приемането на договоритѣ имаше раскль и че въ прѣдсѣдателския кабинетъ на Народното Сѣбрание се подписахъ ония народни прѣдставители, които сж за договоритѣ. Това бѣше на 12-й юний, 5-дена прѣди да произнесе г. Теневъ своята рѣчь. За каква обструкция на оппозицията говорите тогава? Това не бѣше прѣди 10 години а прѣди 5 мѣсеци — къмъ Васъ се обрѣщамъ, г-нъ Теневъ! Не желаете? То е истина. Васъ питамъ, г-нъ Дочевъ!

Д-ръ Василь Дочевъ: Прави ли сте?

Константинъ Панайотовъ: Той е антитеневистъ!

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Това е единъ частенъ разговоръ.

Иванъ Вѣлиновъ: Сега, главниятъ въпросъ, върху който трѣбва да се спремъ при разискването на веѣки законопроектъ е: цѣльта която този законопроектъ гони, постига ли се чрѣзъ него? Споредъ мене, не се постига. И азъ нѣма да ходжъ на далечъ, колкото ходихъ г. г. Генадиевъ, Панайотовъ, а така сжщо и почитаемитѣ г. г. Сарафовъ и Даневъ. Сега на 1-й януарий намъ трѣбватъ 9.400.000 л. — 4.400.000 л. за купонитѣ и 5.000.000 за съкровищнитѣ бонове — а на 1-й януарий по този законопроектъ имаме само 3.600.000 л. Ами още 6 милиона? Въпросителенъ знакъ и друго нищо! (Михаилъ Калжновъ: Има и други мѣрки!) Ако правителството . . . (Михаилъ К. Сарафовъ: Прибавѣте и дефицита за тази година!) има прѣдъ видъ да прѣдлага и други мѣрки, азъ ще си оттеглж думитѣ. Обаче, сега засега казвамъ, съ този законопроектъ цѣльта не може да се постигне. Ако ли има и друга проекти, толковъ по-добрѣ за правителството, на и за насъ; защото и ние искаме правителството да излѣзе отъ това положение, да се извади държавата отъ това трудно финансово положение и нѣма да му правимъ оппозиция. Азъ, обаче, има въ този случай да добавжъ слѣдующето — а ргоги говоря — правителството надали може да прибѣгва къмъ други срѣдства, защото външенъ заемъ, по думитѣ на г. Тенева, за сега е немислимо да добиемъ, а вжтрѣшенъ заемъ освѣнъ тоя . . . поне г. Теневъ трѣбва по-прѣди да напусне министерското крѣсло, че тогава да се склучи; защото на стр. 67 въ своята рѣчь, произнесена въ пролѣтната сесия, той осмѣ веѣкакъвъ вжтрѣшенъ български заемъ. (Министръ Михаилъ Теневъ: И сега съмъ на сжщото мнѣние!) Прочее, какви ще бжджтъ другитѣ мѣроприятия? Външенъ заемъ е невъзможенъ, а вжтрѣшниятъ е осмѣнъ отъ г. министра. Ако можемъ да ископаемъ иманье, да! (Министръ Михаилъ Теневъ: Ще видите послѣ! — Д-ръ Василь Дочевъ: Ще се намалжтъ!) Какво г-нъ Дочевъ? (Д-ръ Василь Дочевъ: Ще стане намаление на държавнитѣ расходи!)

Прочее, смѣтамъ, че и въ това отношение законопроектътъ не постига, за мое съжаление, както и за ваше, главната цѣль, която той гони.

Но има и още едно неудобство, което прѣдставлява този законопроектъ, едно много важно неудобство, което не чухъ да споменжтъ моитѣ прѣждоговоривши колеги; затова ще се спрж върху него съ двѣ думи. Ето кое е.

Начинът, който почитаемият Министър на Финансите избира, за да изравни поне отчасти кризата, е начин не-цѣлѣсообразенъ и въ това отношение, че той ще прѣвѣрне финансовата криза на криза икономическа, резултатитѣ на която криза въ едно недалечно бѣдѣще могат да бѣдѣтъ крайно плачевни. Но сега-засега резултатътъ ще бѣде слѣдующиятъ: че ще вземемъ пари и ще туримъ въ единия си джебъ, като ги вадимъ отъ другия. Смѣтамъ, че субектътъ на тази работа ще бѣде държавното съкровище. Държавното съкровище ще взема отъ джеба на своитѣ чиновници ежемѣсечно по 900.000 л., но съ това то ще намали консомативната способност на тия чиновници и на пиящата ще послѣдва онова беспаричие, за което говори г. Сарафовъ, като въ сѣщото врѣме ще се намалѣтъ и косвенитѣ даждия на държавата, понеже за съответствующето количество пари по-малко стоки ще влизатъ въ Княжеството, които консомиратъ чиновницитѣ. Слѣдователно, ще се намали митото, ще се намали акцизътъ, октроата и другитѣ държавни даждия. И, по този начинъ, ако мѣсечно одържаме отъ чиновницитѣ по 900.000 л., които ще бѣдѣтъ като спечелени пари, защото нѣма да излизатъ отъ държавното съкровище, отъ друга страна ще получимъ по-малко приходъ. И какво ще стане? (Никола Йонковъ - Владикинъ: И това е бошъ лафъ!) Защо? (Никола Йонковъ - Владикинъ: Защото тия пари нѣма да излѣзѣтъ на вънъ, нѣма да консомиратъ чиновницитѣ толкова!) Наши пари и безъ това не излизатъ на вънъ, защото полици даваме; половината отъ стокитѣ, които стоѣтъ въ нашитѣ магазини, сѣ чужди, купени на кредитъ!

Както забѣлѣзвате, г-да народни прѣдставители, азъ, като сподѣлямъ изобщо мнѣнието на прѣдговорившиятъ колеги отъ опозицията, че чиновницитѣ отъ това силно ще пострадатъ, стоѣ на една минута върху вашата почва. Дали ще пострадатъ чиновницитѣ или не, тоя въпросъ е исчерпанъ и азъ нѣма да говоря вече по него. И при всичко това, пакъ намирамъ тѣзи кусури на законопроекта и то като стоѣ на съвършено обективна и беспристрастна почва. И най-послѣ питамъ: съ какво ще исплатите слѣдъ 16 мѣсеца тия одрѣжки? Г-нъ Министърътъ на Финансите трѣбваше въ законопроекта и върху тоя въпросъ да се спре за минута. Прѣкрасно, сега ще одържате ежемѣсечно по 900.000 л. пари и ще ги употребите за извънъ-бюджетни нужди, ще плащате съкровищнитѣ бонове, ще плащате за разни прѣдприятия, които сѣ извънъ бюджета. Тогава отгдѣ ще вземете слѣдъ 16 мѣсеца тѣхъ да исплатите? Отъ бюджета ли? Какви данни имате да ни увѣрите, че — не дай Боже — идущата година не ще бѣде пакъ бесплодна? Ако се случи пакъ годината да бѣде бесплодна, тогава ще имате страшни дефицити и идущата година, и азъ ви питамъ да ми кажете: въ такъвъ случай отгдѣ ще вземете да платите одрѣжкитѣ? Вие искате съзнателно да доведете страната къмъ финансова погибель? Не мисля, че имате такова намѣрение. Затова ви моля, прѣди да вотираете този законопроектъ, да изслушате внимателно и г. Министра на Финансите, и като направите резервитѣ си върху неговитѣ твърдениа, което той самъ

иска да се прави върху всеко негово твърдение, тогава си турѣте ржката на сърцето и вотирайте. Азъ, обаче, ще вотирамъ противъ, по съображенията, които вече изложихъ.

Сега, имамъ честъ още да добавѣмъ къмъ казаното, че правителството не означава още по кой практически начинъ ще прави одрѣжкитѣ, т. е. ще издава ли бонове, свидетелства или нѣкакви книжа? Въ проекта се казва, че особенъ правилникъ ще се издаде за тая цѣль. Нека ви кажѣ, г-да народни прѣдставители, че ония книги, които правителството ще издава срѣщу одрѣжкитѣ, въ публиката сѣ получили своето название — тѣ сѣ нарѣчени вече „бонъ де зоръ“ вмѣсто bon du trésor. И, дѣйствително, страшенъ трѣбва да е зорътъ, за да се покрива съ такъва bon du trésor.

Но азъ смѣтамъ, че съ приемането на тоя законопроектъ, правителството ще направи още една грѣшка, защото то отива направо въ разрѣзъ съ оная програма, която съставляваше краегѣлния камѣкъ на съществуването на вашата партия въ опозиция. И ако не бѣхъ се боѣлъ, че нѣкога и менъ ще изберете за прѣдсѣдател на Камарата, щѣхъ да кажѣ, че вашата партия пожертвува най-високия принципъ (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата. — Гласове отъ дѣсницата: Лѣжешъ!)

Петко Каравеловъ: Азъ тоже ще бѣдѣмъ противъ тоя законопроектъ. Ще бѣдѣмъ противъ затова, защото нѣмамъ никакво довѣрие къмъ сегашния Министър на Финансите. (Дѣсницата: А, а, а! — Никола Йонковъ - Владикинъ: То е извѣстно!) Моля! Единъ Министър на Финансите, който дохожда да поправи финансите на една държава, първото нѣщо, което трѣбваше да направи е, че той трѣбваше да внесе всички мѣрки, съ които мисли, че би могли да се поправѣтъ тѣзи финанси. Прѣди всичко, той трѣбваше да съкрати службитѣ, за което говорихъ толкова прѣди мене, и второ, да съкрати жалването на ония служители, които ще останѣтъ. Азъ не обвинявамъ сегашния министър, че сѣ влошили финансите на държавата, но го обвинявамъ, че се явява съ такъва жалки, лоши мѣрки за поправяне на финансовото положение. Първо, трѣбваше да бѣдѣтъ съкратени службитѣ — това е най-главното нѣщо, което трѣбваше да се направи — а пъкъ вие виждате въ бюджетопроекта, който е внесенъ, че нищо подобно нѣма. Въ бюджета на Военното Министерство могат да се направѣтъ хиляди съкращения; а пъкъ отъ бюджета на това министерство, който се внесе, виждаме, че нѣма да сѣ направени никакви съкращения, отъ другитѣ има малки съкращения, но нѣма никакви сериозни реформи. Заради това, тая мѣрка, която ни се прѣдлага днесъ, нѣма да принесе никаква полза. Азъ даже се боѣ отъ онова, на което намекна г. Бѣлиновъ, че отъ тѣхъ мѣрки кризата отъ чисто финансова може да стане дѣйствително икономическа. Вие знаете, че значителна частъ отъ чиновницитѣ иматъ да даватъ на търговцитѣ и на банката; така щото, щомъ скратите, или по-добрѣ щомъ одържите нѣщо отъ заплатитѣ имъ, тѣ ще прѣстанѣтъ да плащатъ както на търговцитѣ, тѣй и на банката. Ама ще кажете: ще имъ продадѣтъ жжжитѣ. Добрѣ, по това не-прѣмѣнно ще ни поведе къмъ всеобщата криза, която ще

бжде много по-опасна. (Никола Йонков-Влашкин: Да им дадем пари да си исплатят дълговете!) На основание на един закон, който се нарича бюджет, един чиновник, който е имал спестени пари, направил е къща и, ако не са му достигнали парите, взел е от банката още 10—15 хиляди лева, като се е основавал на бюджета, че ще може да получава заплата и да ги исплати. Сега как ще се заплаща? (Паскаль Гължбаров: Не сте ли за намаление на заплатите?) Аз говоря български! Аз съм за намалението на заплатите, но не на всички. Това съм го говорил 50 пъти. До чин капитал аз съм на мнение да не намаляваме нищо. Това хубаво да го помнете. От чин капитал нагоръ желая да се намалят заплатите. Освѣтъ това и ни на един съдия заплатата нѣма да намаляваме (Паскаль Гължбаров: По Ваше внушение г. Таслаков го каза миналата година! — Цвѣтко В. Таслаков: Аз по внушение не говоря. Това, което аз приоржчах, министърът го внесе сега!) За намаление жалването ние говорим и казваме къдѣ трѣбва да се намали. Ни на един съдия нѣма да намалим нито един сантим. Даже може да увеличим, ако има нужда. Трѣбва да намалите службите. Не бѣхте ли вие, които щѣхте да намалявате окръжитѣ? (Един прѣдставител: Ще ги намалим!) Намалихте ли ги? Не. Защо не ги намалите? (Константин Панайотов: Ще намалят Свищовския и Трънския окръзи!) От околните нищо не намалихте. — (Д-ръ Василь Дочев: Ще ги намалим! Виждете бюджета!)

Най-благородната икономия въ бюджета можеше да бжде да се намали числото на службите. Аз съм убѣден, че ако намалим половината от чиновниците пакъ ще може да върви добръ работата. Тука има 600 души стражари. (Министър Д-ръ Димитър К. Вачов: То е направено! Вземете бюджета и ще видите!) Ще видимъ какъ е направено. Тука има конни стражари, които са испрѣчени като живи картини по улиците. Окръжитѣ намалихте ли?

Д-ръ Василь Дочев: Аз Ви казвамъ, че ще бждѣт намалени и тѣ!

Сотир Календеров: Отгдѣ знаете?

Д-ръ Василь Дочев: Знаежъ положително!

Константин Панайотов: Ловчанския окръгъ ще закриете ли?

Петко Каравелов: (Продължава.) Моето лично мнение е такова по този въпросъ. Азъ бихъ желалъ, този законопроектъ, който се внася сега, да се внесе заедно съ всичките намаления, които ще станѣтъ, да ни се прѣдстави цѣлата реформа завършена, а не на отдѣлни части. И ако всички видимъ, че нѣма на друго мѣсто да се намѣрѣтъ срдѣства, да се приеме законопроектътъ. Но така, днесъ да се внесе единъ законопроектъ, утрѣ другъ — сериозни реформи не ни се прѣдлагатъ и не могатъ да станѣтъ. Това ние не можемъ да го приемемъ. Вие можете да го приемете, но ако пакъ прѣдизвика нѣкоя криза, — и ще я прѣдизвика сигурно — какво ще правите? Г-нъ

Теневъ, като управител на банката, лошо я е управлявалъ, и тя сигурно най-напрѣдъ ще фалира.

Министър Д-ръ Василь Радославовъ: Точно по Вашия законъ се е управлявала!

Петко Каравеловъ: Моиятъ законъ, ако бѣше изпълняванъ, нѣмаше да бжде така. Моиятъ законъ Ачковци не позволяваше!

Христо Конкилевъ: Законътъ не е лошъ, а хората, които управляватъ банката!

Министър Д-ръ Василь Радославовъ: Лоши хора, пѣкъ и проценти имъ давате!

Иванъ Ст. Кирковъ: (Къмъ Каравелова.) Вие бѣхте тогава министъръ!

Петко Каравеловъ: Азъ проценти пакъ бихъ имъ далъ, но въ моя законъ Ачковци нѣмаше!

Министър Д-ръ Василь Радославовъ: Г-нъ Теневъ е неговъ ученикъ и той трѣбва да се гордѣе!

Петко Каравеловъ: На кого?

Министър Д-ръ Василь Радославовъ: Вашъ!

Петко Каравеловъ: Отъ своя страна бихъ молилъ слѣдующето: може Народното Събрание да вземе този законопроектъ да го прати въ комисията, но да не се разгледва дотогава, докогато не се разгледатъ всичките въпроси, свързани съ нашия бюджетъ, и тогава ще видимъ, какво трѣбва да правимъ. А вие правѣте каквото искате; може да го приемете, ако щете, още сега.

Иванъ Я. Поповъ: Съжалявамъ, г-да народни прѣдставители, че менѣ се падна дългътъ . . . (Гласове: Нали нѣма да прѣкратишъ дебатитѣ?) Азъ съмъ съгласенъ да направѣмъ прѣдложение да се продължи до утрѣ, ако щете, засѣданието; но понеже виждамъ, че иронически г. Бѣлиновъ и г. Сарафовъ искаха да направѣмъ прѣдложение за прѣкращение на дебатитѣ, затуй ще го направѣмъ.

Извиканъ отъ факта, че прѣдъ насъ на трибуната се изнася едно изложение на мотивитѣ къмъ законопроекта за одрѣжките отъ заплатитѣ на чиновниците и прѣдъ видъ на това, че по този въпросъ станаха бурни разисквания, сума патрони се изхвърлиха отъ ораторитѣ на лѣвицата, за да се умаловажи (Христо Конкилевъ: И тъй е умаловажено!) значението на рѣшението на болшинството да прави икономии, за да подпомогне на запалото положение на страната, азъ взехъ думата да кажа нѣщо по въпроса, защото, както г. Панайотовъ така и другитѣ г. г. оратори отъ лѣвицата, не ни дадохъ основание да вѣрваме, че са прави въ своитѣ твърдения.

Г-нъ Панайотовъ излѣзе, прѣди всичко, съ цифрови данни на рѣка отъ трибуната да ни убѣждава, че одрѣжките, ако се направѣтъ сега отъ чиновниците, били същия за самитѣ чиновници. Като започна отъ мировитѣ съдии и дойде до подполковниците, той така прѣдстави положението на тия хора, като че трѣбва да имъ запалимъ вощеница и да имъ испѣемъ „Упокой Господи“. Менѣ ми се струва, че г. Панайотовъ много прибързано иска нѣкои работи, както и прѣувеличено иска нѣкои цифри. Г-нъ Панайотовъ каза, че 100 франка на единъ мирови съдия едва ли ще му стигатъ за храна. Това, г-нъ Панайо-

товъ, казвамъ Ви, че е прѣувеличено, защото въ провинциалнитѣ градове (Константинъ Панайотовъ: Вие колко харчите?) има мирови сѣдии, които прѣкарватъ съ 25 л. Въ градове като Куртъ-Бунаръ, Акъ-Кадждларъ, Босилеградъ и въ всички други градове (Константинъ Панайотовъ: Куртъ-Бунаръ ли ще ни служи за мѣрило? Не може!) гдѣто има мирови сѣдии, взиматъ дѣла за огледъ, по 15—20 пкти на мѣсець излизатъ изъ околията, а за това получаватъ възнаграждения и още 250 л. мѣсечна заплата, пкъ всичко на всичко харчтъ 25 л. на мѣсець. Азъ искамъ да ви кажъ, че тия 100 л. за които казвате Вие, че харчилъ единъ мирови сѣдии, е прѣувеличено. Трѣбваше г. Панайотовъ да ни каже, за кои именно сѣдии говори: дали за тия въ Столицата или за ония въ провинцията. (Константинъ Панайотовъ: За първостепенитѣ мирови сѣдии!) Така че, цифровитѣ данни, които излиза да ни расправа г. Панайотовъ... (Прѣдсѣдателъ: По прѣдмета говорѣте, г-нъ Поповъ!) По прѣдмета говорѣ. Тия именно цифрови данни г. Панайотовъ ги прѣувеличава. Азъ съ удовольствие щѣхъ да го изелушамъ, ако бѣше излѣзълъ отъ самото начало да говори самата правда. Той каза: за квартира 70 л., за прислуга толкова и т. н. (Константинъ Панайотовъ: За кого говорите?) За полковницитѣ вие не опрѣдѣлихте за кждѣ колко; така щото, става явно, нѣма нужда отъ по-нататѣшни обяснения, че туй е само прѣдвѣкване на фрази, отъ които нищо, казвамъ, не може да излѣзе.

По-нататѣкъ, азъ не можъ да си обясня, защо г. Д-ръ Даневъ и г. Лунговъ изронихъ напразно толкова съзѣи за чиновницитѣ. Казахъ нѣкои отъ г. г. прѣдговорившитѣ, че трѣбвало всички да вземжтъ дѣлъ или участие въ тази обща бѣда на страната. Менѣ ми се струва, че тѣ забравятъ ланската суша, по-ланскитѣ наводнения и други стихийни бѣди, които постигнахъ нашето отечество; тѣ забравихъ, че селянитѣ, занаятчиитѣ и търговцитѣ пострадахъ. (Цвѣтко В. Таслаковъ: За това ли имъ налагате сега десетѣкъ?) Тѣ сж вече взели дѣла си. Всички наши граждани на отечеството сж взели дѣла си. (Михаилъ К. Сарафовъ: Защо е сега законопроектътъ за десетѣка!) Сега, слѣдъ вателно, е редѣтъ и на чиновницитѣ да вземжтъ участие въ страданията на страната.

Вънъ отъ това, одрѣжкитѣ, които ще се направятъ отъ заплатитѣ на чиновницитѣ, сж врѣмѣни; чиновницитѣ нищо не губжтъ отъ това. Защото, ако единъ земледѣлецъ, който е пострадалъ отъ сушата или отъ наводнението, има ония тежки загуби, които ще му се отразжтъ, може би, 10 години, защо единъ чиновникъ да не издържи поне една година? Нека направжтъ, най-послѣ, тая жертва.

Менѣ ми се струва, че е излишно цѣла ноць да стоимъ и да си приказваме такива празни работи. (Отъ лѣвицата: Така, така!) Защото ония лица отъ лѣвицата, които говоржтъ, не искатъ освѣнъ да ни спѣватъ въ работата. Нѣкои даже направихъ сравнение и заявихъ, че въ миналия режимъ засѣдавали по цѣла ноць, та и ние сме вървѣли по тѣхнитѣ стѣпки. Менѣ ми се струва, че, прѣди всичко тия господа трѣбваше да кажжтъ и причинитѣ

затуй; защото, ако ние сме засѣдавали късно, тѣ сж го прѣдизвикали. (Отъ лѣвицата: Не е истина!) Та азъ не искамъ по-нататѣкъ да правж умора и отекание на г. г. прѣдставителитѣ съ прѣдвѣкване на тия работи, които сж извѣстни, защото законопроектътъ е раздаденъ прѣди 10—15 дни и прѣдставителитѣ сж имали врѣме да го изучжтъ; затуй прѣдлагамъ да се прѣкратжтъ дебатитѣ.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Азъ Ви благодарж, г-на прѣдсѣдателю, че пакъ слѣдъ Ивана Я. Поповъ сте ме записали!

Прѣдсѣдателъ: Вие, г-нъ Таслаковъ, да не си позволявате да обиждате! Азъ не съмъ Ви записалъ; записалъ Ви е моятъ замѣстникъ!

Йовъ Титоровъ: Умишлено не съмъ го направилъ! Много редовно съмъ Ви записалъ! Питайте Вашитѣ другари.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Все така се случва!

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Таслаковъ има обичай само да се расправа.

Ще туржъ на гласуване прѣдложението на г. Попова, за прѣкращение на дебатитѣ. Които сж съгласни съ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Прѣкратяватъ се дебатитѣ.

Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ има думата.

Министъръ Михаилъ Теневъ: Г-да народни прѣдставители! Цѣли 8 часа се изгубихъ съ разискването на едно съвършено невинно прѣдложение. Говорихъ се толкова много работи по въпроси, които нѣматъ нищо общо съ прѣдложението, което ни занимава, щото азъ считамъ за излишно да отговарямъ на повечето отъ г. г. прѣдговорившитѣ. По много въпроси, които се повдигнахъ, азъ имахъ честѣта да отговорж по-рано нѣколко пкти. И завчера направихъ подробно възражение на всички, които бѣхъ говорили по отговора на Трѣпното Слово, върху финансовото положение на страната, което и днесъ прѣдвѣквахъ нѣкои отъ г. г. прѣдговорившитѣ оратори. По тоя въпросъ считамъ за излишно да говорж сега, защото, който не е слушалъ или не е билъ тукъ, може да се справи по дневницитѣ и да види, какво съмъ казалъ завчера.

Оплакватъ българскитѣ чиновници мнозина и всевъзможни смѣтки правжтъ, за да докажжтъ, че чиновницитѣ не щѣли да иматъ възможность да живжтъ съ заплатата, която ще получаватъ, слѣдъ като имъ се направжтъ одрѣжкитѣ; цѣли часове ни занимавахъ, като че ли ние не разбираме и като че ли ние не можемъ да направимъ тая смѣтка. Ще ни мислжтъ съвършено прости, ако не сме взели въ внимание всичкитѣ тия мотиви и съображения, които прѣдговорившитѣ господа имахъ честѣта да искажжтъ. Ние знаемъ, че слѣдъ одрѣжане 40% отъ заплатата, даже ако щете и 30%, ще бѣде много трудно да се живѣе и зарадъ това, именно, въ изложението на мотивитѣ азъ съмъ прѣдвидѣлъ и казалъ: „Всѣки ще признае, г-да прѣдставители, че жертвата, която се изисква отъ държавнитѣ служители, е тежка.“ Нѣмаше, прочее, защо тия господа да ни занимаватъ съ цѣли часове и да ни доказватъ, че щѣло да бѣде тежко. И азъ признавамъ, че на мнозина отъ чиновницитѣ е невъзможно да живжтъ

съ днешната имъ заплата, а пъкъ има и мнозина такива, на които и още една заплата да дадете, пакъ не ще да могатъ да живеятъ. (Ржкоплъскане отъ дѣсницата. — Константинъ Панайотовъ: Тѣ сж исключения!) И за такива чиновници не сж виновни нито едно отъ досегашнитѣ правителства, както искаше да каже г. Д-ръ Генадиевъ, защото, ако направите едно изслѣждане, ще намѣрите, че както въ Столицата, тъй и въ другитѣ градове, сж исключение, може би, на 10—15%, всички чиновници не сж били никога отчислени и мѣстени въ продължение на 20 години или отъ когато сж захванали да служатъ, а стояли сж непожтнати на служба. (Гласове отъ дѣсницата: Вѣрно!) Мѣрката, която ви предлагаме съ настоящия законопроектъ, е съвършено невинна, както казахъ.

Какво искате вие отъ съкровището? Да плаща редовно на чиновницитѣ. Хубаво, всички сме съгласни. Ами като нѣма пари, какво да правимъ? (Христо Конкилевъ: Да направимъ заемъ!) Никога нѣма да правимъ заемъ, за да плащаме заплатата на чиновницитѣ. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Това не е ли заемъ? — Христо М. Топузановъ: Така ли говорихте въ извънредната сесия?) Въпросътъ е този: не е ли по-добрѣ, г-да, да се плаща на чиновницитѣ по 60%, или по 50%, или по 40%, отколкото да не имъ плащаме нищо? Вие знаете, че отъ 6 мѣсеци насамъ чиновницитѣ почти всекога иматъ да взиматъ по за 2—3 мѣсеца. Ами какво спира правителството да продължава по 5 мѣсеци да не имъ плаща и, вмѣсто да одържа 30% въ продължение на 5 мѣсеца, то да запази въ съкровището толкова, колкото съ одържкитѣ 30% нѣма да добие въ продължение на 16 мѣсеца? Като нѣма пари, не може и да се плаща. (Христо М. Топузановъ: Има излишни служби и голѣми заплати — тѣхъ може да унищожите! — Прѣдсѣдателъ: Моля, Ви, г-нъ Топузановъ; понеже не Ви е дадена думата, нѣмате право да прѣкъсвате оратора!) По-добрѣ ли е, питамъ азъ, да се плаща на чиновницитѣ по 60%, отколкото да не имъ се плаща нищо и да дойдемъ дотаква положение, до каквото бѣхъ дошли сѣрбитѣ прѣди нѣколко врѣме, (Христо М. Топузановъ: Дотамъ аслж ще го декарате!) за да се не плаща по 6 мѣсеци, или както сж турскитѣ чиновници, които чакатъ да излѣзе ферманъ, за да имъ се плати заплатата за 15 дни или единъ мѣсець? Самитѣ служащи, за честь на българското чиновничество, съ всехищение посрѣщатъ тази мѣрка, при всичко че я намиратъ трудна. (Христо М. Топузановъ: Главнитѣ секретари, които получаватъ по 8.000 л.) Ако има да се оплакватъ чиновницитѣ и да ви правятъ натякване, то ще бжде когато дойдемъ да разискаме въпроса за намалението по 7% отъ заплатитѣ имъ; тамъ ще има оплаквания и, може би, ще възставатъ и негодуватъ, но за мѣрката, която правителството взема сега, всички сж съгласни и отъ провинцията има вече телеграми, постѣили въ министерството, въ които чиновницитѣ изказватъ пълна готовност да поддрѣжатъ правителството въ тия тежки минути, а нѣкои прѣдлагатъ да внасятъ и повече отъ половината си заплата. (Дѣсницата: Браво! — Ржкоплъскане.)

Константинъ Панайотовъ: Недѣйте вѣрва, г-нъ Теневъ! Това сж ги накарали да го направятъ окръжнитѣ управители и околийскитѣ началници!

Христо М. Топузановъ: Кѣдѣ сж телеграмитѣ? Ще видимъ, дали у чиновницитѣ ще се намѣржатъ тия бонове, които ще имъ се издаватъ!

Министъръ Михаилъ Теневъ: Бонове нѣма да имъ даваме.

Христо М. Топузановъ: Лихви?

Министъръ Михаилъ Теневъ: Лихви ще имъ плащаме.

Каква сума очаква правителството да постѣни въ съкровището отъ поменатия законопроектъ, питатъ нѣколко души отъ прѣговорившитѣ прѣдставители, и искатъ да се посочело, отгдѣ ще се попълнятъ въ трговията тия суми, които се одържатъ отъ заплатитѣ на чиновницитѣ. Г-да прѣдставители! Правителството ще плаща на чиновницитѣ толкова, колкото има въ каситѣ си пари. Нищо повече. Никакви срѣдства за посрѣщането на други задължения или за погашение на летищитѣ дългове отъ това не очаква правителството, защото трѣбва да имаме достатѣчно наличностъ, съ която да можемъ да плащаме редовно на чиновницитѣ, за да можемъ отдѣля отъ нея, за исплащане на другитѣ дългове.

Цѣльта на правителството, при нѣмането пари, е да плаща на всички по малко съразмѣрно съ бюджетнитѣ постѣпления и извънреднитѣ приходи. Одрѣжкитѣ ще продължаватъ дотогава, докогато правителството намѣри за необходимо; защото, както виждате, то си запазва правото, при пръвъ удобенъ случай, да прѣкрати одържкитѣ и да повърне всички одържани суми. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Отгдѣ ще вземе пари правителството?) Послѣ ще видите.

Колкото се отнася до мѣркитѣ, които правителството мисли да вземе за исплащане летищитѣ дългове, азъ вѣчера ви заявихъ и сега повтарямъ, че ще ви се прѣдставятъ други законопроекти, които ще имате възможностъ да разглеждате и обсъждате. (Христо М. Топузановъ: Да не е десетѣкътъ?) И десетѣкътъ, и намалението на разносикитѣ въ бюджета и много други мѣрки. Сега бждете спокойни. (Христо М. Топузановъ: Тогава ще видимъ, какво ще правятъ земледѣлцитѣ!) Но ако и тия нови прѣдложения, които ще направимъ, се посрѣщнатъ съ сжщата любезностъ отъ страна на опозицията и ако народното прѣдставителство пожелае да ги отхвърли, бждете увѣрени, че и тия 40—50%, които оставатъ свободни да получаватъ чиновницитѣ, и тѣхъ нѣма да видѣтъ дълго врѣме. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Такова министерство ще остане ли да управлява по-дълго?) Ще ми направите особено удоволство, ако ви повикатъ да ме замѣстите. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Моля, оставка недѣйте подава!) Нѣма да бждж толкова малодушенъ.

Прѣдъ видъ на всичко това, г-да прѣдставители, азъ ви моля да приемете прѣдложения отъ правителството законопроектъ и да го гласувате колкото е възможно по-скоро, като се измѣни чл. 2-й, щото одържкитѣ да почнатъ отъ октомврий, понеже за септемврий заплатитѣ вече сж исплатени.

Прѣдсѣдатель: Ще турж на вотиране по-напрѣдъ законопроекта. Тия г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни да приематъ законопроекта по принципъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Констатирамъ болшинство; значи, приема се.

Какъ желае Народното Събрание: да стане ли второто четене още сега, или да се испрати въ комисията? (Гласове: Въ комисията!)

Михаилъ К. Сарафовъ: Съгласно Правилника, не може да се поставя такова прѣдложение на гласуване, ами трѣбва да се испрати въ комисията.

Прѣдсѣдатель: Съгласно чл. 33 отъ Вжтрѣшния правилникъ Народното Събрание рѣшава по законопроектите да се приематъ по принципъ и въ сжщото врѣме рѣшава или да се испратятъ въ комисията, или да се пристжпн незабавно къмъ второто имъ четене. (Бончо Радановъ: Прѣдлагамъ сега да стане второто четене!) Г-нъ Бончо Радановъ прави прѣдложение и ще турж на гласуване по-напрѣдъ неговото прѣдложение, за да се пристжпн незабавно къмъ второто четене на законопроекта. Молж тия г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни да се пристжпн сега къмъ разискването на законопроекта на второ четене, да си вдигнатъ ржката. (Меншинство.) Значи, ще се испрати въ комисията.

Считаамъ, че е вече врѣме да се вдигне засѣданието и другитѣ въпроси ще останжтъ за идущето засѣдание.

Димитъръ Маламеновъ: Прѣдлагамъ да се гласува сжщеврѣменно и спѣшностъ за внасянето на тоя законопроектъ на второ четене, тъй като врѣмето истича, и, ако е възможно, да имаме утрѣ засѣдание.

Прѣдсѣдатель: Въ петъкъ ще имаме засѣдание. Законопроектътъ ще иде въ комисията и щомъ комисията го разгледа, ще се тури на дневенъ редъ.

Христо М. Топузановъ: Да се напечата и докладъ отъ комисията!

Министъръ Петъръ Пешевъ: Засѣдание утрѣ ще имаме ли?

Прѣдсѣдатель: Жечо А. Бакаловъ.

Секретари: { Д-ръ Пеню Динчевъ.
Коста Ранковъ.
Д-ръ Христо Йордановъ.
Миланъ Макавѣевъ.
Иванъ Бѣлиновъ.
Д-ръ Петъръ Гудевъ.

Прѣдсѣдатель: Засѣдание ще имаме въ петъкъ.

Има да направж нѣкои съобщения. Ще имаме на дневенъ редъ за слѣдующето засѣдание докладъ на комисията по провѣрка на допълнителнитѣ избори, както и другитѣ законопроекти, които сж внесени.

Има да съобщж, че е постжпило едно прѣдложение отъ Трънския народенъ прѣдставителъ, г. Никола Ценовъ, за присъединението на Царибродската околия къмъ Трънския окржгъ. Това прѣдложение ще се напечата, раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители и тури на дневенъ редъ.

Постжпило е друго едно прѣдложение отъ Радомирския народенъ прѣдставителъ, г. Ненко Храновъ, съ което прѣдлага единъ законопроектъ за пенсионирането на поборницитѣ и опълченцитѣ въ България. И това прѣдложение ще се напечата, раздаде и тури на дневенъ редъ.

Постжпило е друго едно прѣдложение отъ Ново-Загорския народенъ прѣдставителъ Йовчо Теневъ, което ми го даде сега, за унищожението на Закона за търговско-индустриалнитѣ камари. Ще се напечата и раздаде на г. г. прѣдставителитѣ.

Съобщавамъ, че съмъ разрѣшилъ отпущкъ на слѣдующитѣ г. г. народни прѣдставители: на Никола Рухчевъ — 4 дни, на Ивана Московъ — 10 дни, на Панайота Г. Чорбаджиевъ — 4 дни, на Петка Кочанковъ — 10 дни, на Димитра Антоу — 10 дни, на Спасе Ивановъ — 10 дни, на А. Крушковъ — 10 дни, на Стефана Поповъ — 9 дни, на Стефана Касабовъ — 4 дни, на Николай Ненчевъ — 9 дни, на Кирила х. Яневъ — 6 дни, на Никола Бакевъ — 5 дни, на Милю С. Балтовъ — 10 дни, на Жека Стояновъ — 10 дни и на Владимира Недѣлевъ — една недѣля, за което е прѣдставилъ послѣдниятъ и медицинско свидѣтелство.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 12 часътъ полунощъ.)

Подпрѣдсѣдатели: { Д-ръ Сава Иванчовъ.
Йовъ Титоровъ.

Секретари: { Владимиръ Недѣлевъ.
Д-ръ Йорданъ Ц. Нейовъ.
Д-ръ Кирякъ Н. Провадалиевъ.
Д-ръ Василъ Дочевъ.
Д-ръ Фоти Симеоновъ.
Кръстанъ Доцевъ.

Началникъ на Стенографическото Бюро: Т. Хр. Гължбовъ.